

RECORDS

NO. 1

JOSEFINA BENGTS

FÄDERNA

HELSINGFORS
HOLGER SCHILDT

111-1-09

111-1-09

111-1-09

FÄDERNA

JOSEFINA BENGTSS

FÄDERNA

HELSINGFORS
HOLGER SCHILDTS FÖRLAGSAKTIEBOLAG

1087174

W. D. R. N. A.

HELSINCORS 1921
HOLGER SCHILDTS TRYCKERI

Det var en gång på 1850-talet i mitten av juli månad. Tidigt på morgonen. Solen var ännu ej uppstigen, men morgonrodnadens skimmer stod strålände över byn. Dagens röster hade ännu inte riktigt vaknat, ty vårens och försommarens jublande glädjetoner förnummos ej mer. Fågelparen, som då knappt kunde skilja mellan dag och natt, hade nu annat att tänka på än sång och drill, då en hop hungriga ungar låg i boet och skrek efter mat. Även göken, som dock ej besvärades av familjebekymmer, hade tystnat då han fått se ängens första hösåte. Ropade han ännu någon enstaka gång under höbärgningen, var det endast för att ge tillkänna, att barn på sidone kommo till världen.

Det var fullbordan och mognad, höjerstid, bärgningstid.

Över stugornas tak ringlade rökarna skira och lätta upp mot det ljusa fästet, ty där inne tillreddes mat i den tidiga morgonvåkten. Här och där hördes brynstenarnas pilkande mot liarnas bett och

slipstenarnas väsende ljud tydde på, att folket rustade sig till att slå hö. Snart vandrade från den ena gården efter den andra män och kvinnor ut till ängarna med vassa, blänkande liar på axeln, vita matpåsar på ryggen och träflaskor med mjölk i händerna. Och då solen vid tretiden stack upp i nordost, gick slätterlagen fram över tåtelängarnas brunludna vågor i jämna, taktfasta steg med husbonden som främste man. Kvinnorna gick på med karlatag i bara särkärmar och en lätt linnekjol över ron och ingenting vidare till förhindern. Få voro de, som ej förmådde hålla i liärvet och följa männen åt på en höjersmorgon — så framt de voro skapade med en frisk och färdig kropp.

Solen steg allt högre, glittrade i vinande liar och daggvått gräs, sken över brunstekta, svettiga nackar och speglade sig i den morgonfriska bäcken, som ringlade fram genom Västerängarnas många skiften. Morgonen blev allt vackrare. Väderrotten hade stått i sydväst på kvällen och bådade vind från det hållet och himlen var hög och blå med litet harister här och där, vilket väntade torr blåst utan nederbörd. Allt bådade en vacker dag, riktigt en sådan som höjersfolk önskar sig.

På en stor, jämn och grann äng gick ett slätterlag med åtta liar, fem män och tre kvinnor. Redan därav kunde man se, att det hemman, som denna äng tillhörde, månde vara ett av de största i byn.

Så var det också. Smeds hemman var det ståtligaste i hela byn med de bästa ägor, släta och

jämna som bord med god lergrund och med en skog som stod milslång och bred på växande, stenfri mark, så att man när som helst kunde taga upp nyodlingar, om man ville. Och där den vida mangården slutade, stack en vik med en leende strand in i en björkbacke; där låg båt och nothus med allt vad fiskdon kallas, och man kunde sätta ut bragder i sjön efter fisk när man bara önskade, och var man kunnig och hade fisklycka, så fick man draga upp gäddor och braxnar stora som galtar och abborrar, gamla rackare med löss på nacken.

Detta hemman hade, liksom alla de andra hemmanen i byn, i forna tider varit ryttmästarboställe för Nylands dragoner. Men i mitten av 1700-talet hade det av konung och landshövding blivit för skatte förklarad på den grund att förfädren samma hemman, led efter led ifrån urminnes tider, utan någon omväxling besuttit.

Mannen som gick främst i det stora slätterlaget och ägde det präktiga hemmanet hette Hindrik Hindriksson. Det var så sed i den bygden, att äldsta sonen skulle bära faderns namn, och i Smedsläkten hette de Hindrik så långt minnet sträckte sig och kyrkböckerna kunde utvisa. Han var i en mans bästa år, ljuslätt, med en glad, vacker uppsyn, och så var han kroppsdryg, grott och storvuxen. Han var så stark att han på brännvinsresorna till huvudstaden gott kunde med sina två händer lyfta sextikannstunnan ur kärran, sätta sprundet för munnen och taga sin ressup därur. Annars var det brukligt, att man hade resbrännvinet i en sär-

skild kagg. Och i hållstugan, där på lediga stunder styrkan prövades med handkavle och fingerkrok, fanns det ingen varken från socknen eller kapellet som förmådde räta ut hans krokar.

I det fallet bråddes han väl på mor sin, Anna Gustava, som på sin tid av grannarna kallades Smeds Hälleberget både för sin storleks och sin styrkas skull. Och ett hälleberg månne hon väl också ha varit — efter allt som sades om henne. Sonen Hindrik föddes det året, då ryssen kom in i landet och satte skräcken i folk så att de flydde huvudstupa undan fienden, djupt in i de stora skogarnas skydd. Då hade även Anna Gustava tagit sin lilla pilt, som inte var mer än sex veckor gammal, svept väl in honom i fårskinn och dolt sig med honom och allt sitt husfolk i ödemarken i skarpa kyndelsmässvintern i veckotal, och varken hon själv eller pojken tog skada därav. Hemma i byn blev endast ett par hjon, som skötte om allas kreatur och gamla Magdalena-mor på Bengts, som hade levat ut sin tid och var beredd på Herrans kallelse vad stund som helst.

Hindrik, som var så stor och stark, var gladlynt och godsint, som de starka oftast äro — ty det är nog så, att små harkrankar äro de mest oregerliga, när det riktigt kommer an. För sitt folk var han mer en fader än en husbonde. Två av hans drängar hade växt upp tillsammans med honom själv. Gamle gråskäggige Adolt var jämnårig med hans fader, hos vilken han tjänat från sin tidigaste ungdom och som ingen annan flyttning haft i sina tankar

än den, då han skulle flytta över till kyrkogården. Och så fanns där ännu en, en sextonårig yngling som hette Kalle Nyman och som Hindrik tagit vid åtta års ålder så gott som från landsvägen, där han gick och tiggde sitt bröd. Nyman var årsbarn med Hindriks enda son, och de båda pojkarna växte upp som bröder. Hindrik själv fattade nästan en faders kärlek till den hemlösa gossen, som lönade det igen med arbetsamhet, klokhet och tilltagsenhet på allt sätt och med att lära sig allt som läras kunde. I denna bygd voro de flesta av bönderna ej födda med tummen mitt i handen. De kunde i nödfall själva garva sitt läder. De satte när som helst knuten i kors på timran till ett nytt hus; och i smedjan kunde många av dem lika bra som smeden slå till en gång hästskor och söm, härda en yxa eller smida en dörrhake och gångjärn när det behövdes. Dock kunde det sägas utan skryt, att Hindrik i den delen stod framom en hel hop av dem.

Dessutom var han om sig i allt, vilket är en god sak, om man är det på det rätta viset. Men nu var det inte bara så, att han skötte väl om jorden och var aktsam och mån om skogen, såg till att folk och få hade det bra och höll hus och hem i skick. Han kunde i denna omsorg låta orättrådigheten få makt över sig, och det är en svår sak inför vår Herre.

Ända ifrån tidigaste ungdomen hade han åstundat att få allt stort och brett och präktigt omkring sig. Ett stort hemman med många tjänare, mycken

boskap och andra ägodelar var hans livs strävan, och han tyckte, att han rakt inte hade kunnat leva på ett sjättedels mantal och komma tillrätta där och känna sig nöjd, som Skrivars Zakris och flere andra i byn gjorde. En är nu skapt si, en annan så. Så många huvuden, så många sinnen. En åtrår världens myckenhet. En annan tar sin dag som himmelens fågel, glad över maten för dagen.

Denna strävan och åtrå efter det myckna världsliga låg i släkten hos Smedsfolket, trodde man. Bönderna på Smeds hade varit sådana världsträlar led efter led, påstods det, börjande från den, som med sin hustru sjönk i Djupängen, då han en solig, vacker apostladag inte hade gett sig tid och ro att som andra gå i kyrkan och fira gudstjänst, utan gått med sitt husfolk ut för att bärga hö, och där Guds straffdom nådde honom så, att jordens grundval sviktade under syndaren och ängen sjönk i djupet med honom och hans hustru. Tjänarna, som av tvång följt med, räddades undan förstörelsen, som av ett Herrans under. Den, som inte ville tro, kunde gå och se på ängen vilken stund som helst, ty där stod den som ett Guds varnagel överväxt med gungande fly och mörkt, svart vatten inunder. Ladan syntes ännu mitt på ängen puta upp under flyet som en stor, grön limpa. Trasade man sönder flyet, kunde man ur det dyga, svarta vattnet håva upp rudor, stora och små — fast det var inte mången som hade natur till att äta fiskarna från detta vatten, som tillkommit i Guds vredes stund. På de höga sandåsarna, som på tvänne si-

dor kantade ängen, växte väldiga tallar och jättestora, yviga granar, och kom en vindil farande genom deras täta kronor, då man om kvällarna stod vid en lagg och lyssnade efter koskällorna från den andra sidan, så lät deras sus så underligt hemskt och tungt och dystert. De hade såsom små telningar stått invid ängen den hemska stunden, då Guds straffdom nådde Smedsfolket för deras girighets skull, och därför bodde det sorgesamma suset ännu efter tiders tider kvar i deras grenar.

När det bland de yngre i byn ofta förspordes undran över, varför Smeds hemman hade det så mycket bättre och var större vad jord och skog beträffade, sade de gamla, att den Hindrik Hindriks-son som levde vid storskiftetiden på 1700-talets slut varit så om sig, att han för mutor fått lantmästaren att åt Smeds hemman mäta ut de präktigaste åkerlotterna och ängsdelarna, och den stenfriaste skogsmarken hade blivit hans. Men många av grannarna fick endast stengårdor och bronagölar till åker och till skog stengryt på höga, torra sandmarker, där ljungen frodades i yppig rikedom, men föga gräs till kreatursbete, eller mosspottar där det ej ville växa annat än martall. I byns utkant stod en präktig björkhage där det växte saftigt gräs och där en stor källa porlade i sydöstra hörnet. Denna hage hade från urminnes tider varit byallmänning och där hade byns får och kalvar levat paradisliv sommarn lång. Vid skiftet tillföll hagen Smeds

hemman och en liten knapp byallmänning togs ut vid Heikbacken, där sten låg vid sten med knott-riga enrisbuskar emellan sig. Dock — vem kunde klaga över allt detta? Och vad skulle det ha hjälpt? En edsvuren lantmätare hade skiftat markerna. Gå dit sedan!

Men det sades ännu något annat, som värre var!

Det sades, att den gamle Hindrik själv under nätterna varit ute och flyttat de råpålar längre in på grannarnas mark, som lantmätaren och gode-männen om dagen slagit ner i jorden, där råkasterna skulle läggas.

Detta var förvisso inga småsaker, ty själens salighet strök med.

När den gamle gått med all sin synd oförsonad i graven, såg mången, som råkade gå ut en torsdagskväll vid fullmåne, hur han satt på en vit häst vid något av sina råkast och ropade:

— Rätt rå! Rätt rå!

Och några av de gamla mindes också väl huru-som vidpass aderton, tjugu år eller så efter jord-skiftets slutförande en dag i byn hade uppenbarat sig en man, illa klädd och illa medfaren och med en smutsig tiggarpåse på ryggen. Han hade inte gått in i någons hus i byn, men med en röst som skalv av ångest och hjärtenöd ropat åt var och en som han mötte på vägen:

— Må Gud och människor förlåta mig den synd jag här för pengar gjort!

Då kände de gamle i byn igen sin lantmätare, och de visste nu, att samvetet slog honom. Och att allt detta var dagande sanning bedyrade de vid sina gråa hår och Guds heliga evangelium.

Smeds hemmansnummer var ej hel, då Hindrik trädde till. Tre fjärdedelar ägde Hindrikssönerna. Men en fjärdedel därav ägde Petter Mattsson, och han hade bara en enda dotter, Ulrika, och en slagrörd son, som aldrig skulle kunna övertaga hemmansdelen vid arvskiftet.

Hindrik med sitt kloka huvud räknade genast ut, att nu var tillfället kommet att få hemmanet förstorat och hemmansnummern hel, om han gifte sig med Ulrika Pettersdotter. Giftna sig skulle han ju ändå en gång. Det bar sig inte att lämna allt i inomhushållet i främmande händer. Och Petter Mattssons ägor lågo ju alla invid hans. Det behövdes bara ett bröllop, så skulle han sedan kunna kvista ner gärdesgårdarna och han skulle äga hela Smeds hemman.

Så tänkte han. Och när han hade tänkt en tid, tog han en dag blåkläderna på och gick över till Petter Mattssons och hade talman med. Innan aftonen var allt klart.

Petter Mattsson, hustrun hans och den sjuka sonen fick bo kvar i husen och njuta underhåll till dödedagar. Men jord och skog och allt lösöre

övertog Ulrika, och det slogs ihop med Hindriks, så att där vart ögnasikten, när man från stugufönstren eller ribacken såg ut över ägorna.

Ulrika blev en präktig husmor på Smeds, så ung hon var, kunnig i alla arbeten och duktig i regementet både ute och inne. Pigorna höll hon i tuktan och ordning och hon skulle göra detsamma med drängarna också, men då sade gamle Adolt till, att här i huset behövde hönan inte gala, för att det fanns tupp.

Redan som abc-boks barn visade hon goda gåvor, och i skriftskolan kunde hon sin kristendom som ett rinnande vatten. När hon första gången gick fram till Herrans heliga bord, fick hon av prostten en stor bibel med kopparstick som ett erkännande av att hon var den kunnigaste bland alla nattvardsbarnen. Då sken där en stor glädje i hennes ljusa barnaanlete där hon stod invid altaret med det dyrbara gudsordet under armen. Och hennes glädje gav återsken i anletena på Petter Mattsson och Maja Greta, som böjde knä i kyrkbänken, tackande Gud för den nåd han låtit dem vederfaras genom deras barn.

Men dagen skall ej prisas förrän solen gått ner. Icke allt, som i vårtider spirar upp fagert och löf-tesrikt, bär vid skördetiden god frukt. Vår Herre får ofta meja tistel och törne, där han sått god säd i människohjärtats åker.

Från den dagen Ulrika bar ungmorsmössan och

schalen, var hon bliven en annan till hjärta och sinne. Hon växte fort bort från det ödmjuka sinnelaget och det förnöjsamma hjärtat och fann sin lust i de många ägodelarna, som genom giftermålet blivit hennes. Numera aktade hon icke stort på Herrans bud och förordningar, om de stodo i strid med hennes hjärtas önskningar; och snart lärde hon sig att utan kamp med sig själv ställa sin vilja framom vår Herres, om det gällde hennes egen fördel och husets väl och bästa. Hon förvände sin väg från rättfärdigheten och följde villostigar.

Det blev frukostdags, och höjersfolket gick upp till ladbacken till mat och frukostvila.

Pigorna bar fram ur ladans skugga matpåsarna med bröd och träaskarna med rökt fårkött och smör, ostbyttor och mjölkflaskor och radade ut alltsammans på en höskrinda, som Nyman lyft skal-marna av och rätt till bord. Efter fem timmars träget arbete smakade maten som vid det bästa kalasbord. När måltiden var slutad och kvinnfolket dukat av skrandan, lade sig alla till ro en stund.

Adolt låg på rygg med armarna under huvudet och betraktade den blåa rymden, där vita, krusade molnskyar alltjämt seglade omkring. Han spejade åt alla himlens kanter för att se, om ett misstänkligt moln skulle sticka upp någonstädes och ställa till bråk och förtret mitt på vackra höjersdagen. Adolt iakttog väderleken dygnet om. Det var inte nog med att han på kvällen, förrän han gick till vila, studerade väder och vind, solnedgång och mångård och lyssnade till djurläten, som hade något att betyda. Han stod upp många gånger under nattens lopp för att utröna, om något nytt tecken skulle visa sig. Och på morgonen kunde han precis på

pricken säga till de andra, hur natten hade förlöpt med väder och vind, med tecken och tydor och hur den kommande dagen skulle bli. Nyman var hans trogna lärjunge och redan, trots sin ungdom, långt kommen i väderleksspådomens vidlyftiga konst.

Hindrik hade blivit kvar på ängen efter de andra. Han stödde sig med armarna mot gärdesgården och såg begrundande bort över ett snyte, som skar snett över nedre delen av Bergsängen allt medan han drog tjocka rökar ur sin slangpipa, som han brukade göra, då han tänkte ut viktiga saker.

Detta jordsnyte tillhörde Carl Gustav Gustavsson. Hans avlidne fader var en yngre broder till Hindriks far. Den yngre hade vid arvskiftet tagit sytningsjord av brodern i stället för pengar, som så lätt förskingras, och denna jord skulle han få behålla till sin död. Därefter skulle den, som sed och lag bjöd, återfalla till Smeds hemman.

Då nu Gusta hade fått jorden, gifte han sig med Greta Lisa Hansdotter ifrån Lurens. Hon kallades Lurens Kronan därför att hon var vacker som Guds klara dag i anletet och hade en växt så att hon skulle dugt till kejsarinna, tyckte människorna. Och då hon fick ko och får och därtill tjugu rubel silver i utlösen samt ett och annat i husgeråd, och då Hindrik byggde stugan, som överenskommet var vid arvskiftet, så satte de bo och tyckte, att de hade det nätt och bra att börja med.

Gusta hackade och gräftade, bröt upp sten och stubbar, svedde och brände. Småningom fick han

gärdorna så i stånd, att de vid goda år bar skördar, som med litet tillhjälp av jakt och fiske och arbete åt brodern och grannarna bärgande bra höll livet i stora och små.

Tiden gick. Gusta dog vid unga år. Men äldsta pojken, som också hette Gusta, hade växt upp och fäst sig hårt vid de små gärdorna. Han talte med farbrodern Hindrik om att få behålla dem även under sin livstid — både för moderns skull och för sin egen. Farbrodern biföll hans begäran och Gusta fick skriftligt på det. Och han såg sig god till att kunna försörja sig, mor sin och de små syskonen på sin faders vis.

Hindrik stod lutad mot gärdesgården och förundrade sig över, att han inte förr hade lagt märke till hur utskämd den stora, vackra Bergsången var. Där knäet nu gick, kunde vara en rak rå, om Gustas gårdor togs in med i ången, och maken till ång skulle man få söka i vida nejder. Bland bönder åtminstone. I tankarna förebrådde han fadern, som inte tänkt sig riktigt för, då han gav skriftligt på det åt Gusta. Skulle inte det där papperet finnas, tänkte han, så skulle gärdorna kunna tagas tillbaka av Gusta i morgon dag — — — — —

Äntligen ryckte han sig upp ur sina tankar och vandrade med långsamma steg mot ladan. Han sökte fram mat ur påsarna, satte sig på skribottnen och började tugga. Men någon frisk fart tog måltiden ej. Han syntes alltjämt grubbla över

något, där han satt och skar med fällkniven passliga munsbitar ur det feta, möra, välrökta fårlåret. Då han slutat äta lade han åter askarna ihop och stoppade dem tillbaka i påsen.

— Me tetta jär vädri kan he bli torrhö op ett-middain, sade Adolt, som fortfarande låg på väderleksutkik.

— He kan väl så, sade Hindrik bara för att svara Adolt, ty hans tankar hängde allt fortfarande fast vid det där snytet nere på ängen.

Höjerstiden gick tillända. Skördanden likaså. Det blev höst. Det blev vinter och vår på nytt med sol över knoppande hagar och grönskande ängar, med arbete och id på fält och gårdor.

Hindrik sådde ut vårsäd, tunna efter tunna, i sina stora åkrar. Gusta strödde ut sina kornkappar i de små gårdorna och sådde rovor i kilar och hörn.

Men synden och den onde hade fått makt över Hindriks själ. Dagligen och stundligen gick han och plågade sig med tanken på hur han skulle komma åt att få gårdorna av Gusta. Han hade rakt ingen makt längre att slå detta ifrån sig. Åt Ulrika hade han ej sagt något därom ännu. Men han undrade ibland på vilken kant hon skulle stå i fråga om detta.

En dag vid Bertilsmässtiden taltes de länge vid fyrögon emellan.

Två veckor förrän hösttinget började, fick Gusta besök av häradsnämndemannen, Johan Jonesson Ers, som kallade och stämde honom att stånda inför häradsrätten. Hindrik Hindriksson återfordrade sytningsjorden och stugan av Gusta, som enligt arvsuftesinstrumentet skulle återfalla till Smeds hemman efter hans faders död.

Om åskan slagit ner eller jorden rämnat invid Gustas stuga, hade en större bestörtning ej kunnat uppstå där.

Gusta framhöll för stämmningsmannen hurusom han hade skriftliga papper på att få behålla jorden under sin livstid.

— Har du he, så kommer e väl alder i frågon, att du tränger ge gårdona ifrån de, sade nämndemannen. Men i alla fall måst du nu äntå kom ti tindji å klarer din sak me Hindrik, tyckte han.

Då nämndemannen gått sin väg, och Gusta litet sansat sig ifrån sin häpnad, gav han sig till att söka fram papperet.

Men inget papper stod till finnandes.

Han sökte än en gång och han sökte flere. Greta Lisa kom och lyfte upp allt som fanns i dragkistan, både silkesduken och ungmorsschalen och annat. Hon radade om och skakade plagg efter plagg, men inget papper ramlade ur dem.

Mor och son stodo mållösa och sågo på varandra. De kunde inte förstå, var de skulle lagt papperet. Från första stund de fått det, hade de haft det i dragkistan, och Greta Lisa mindes ännu väl, att det låg där, då hon sist städade för malen.

— He må väl alder va stuli! sade Gusta och kände sig nästan förfärad inför sig själv över den misstanke, som i detta ögonblick sköt upp inom honom.

— Kvem sku he ha kuna göra? sade Greta Lisa. Sällan ä ja borta, å gar ja ut någon gango, säter ja allti asp å knäplås för dörrn. — — —

Men så erinrade hon sig något.

— Jo, Jesus äntå! skrek hon till. — — — He må väl alder ha — — —

— Kva sku ha?

— Hon va no jär ein da nyligen!

— Kvem hon?

— Ulrika.

— Va Ulrika jär? Men hon va väl int ensam in?

— Jo, i Guds namn — — — he va just he som on va! sade Greta Lisa. Och så erinrade hon sig tydligt, huru Ulrika en dag för någon tid sedan kommit in till henne och sagt, att Greta Lisa skulle få

en maltpåse, om hon ville gå efter den hemma på Smeds bodtrappa. Hon, Ulrika, hade gått med dricka till småkalvarna i hagen och därför inte kunnat få fram påsen med sig. Greta Lisa blev glad över att få maltet och gick strax för att hämta det. Och under tiden blev Ulrika ensam i hennes stuga. Inte var hon lång stund borta och inte kunde hon märka något annat särskilt, då hon kom hem igen, bara det, att Ulrika varit särdeles vänlig och prat-sam. Efter det Greta Lisa kommit tillbaka med maltet, hade hon ännu suttit kvar en dryg halvtimme och pratat om ett och annat. Så hade hon gått och Greta Lisa hade tackat för maltet. — — — Skulle hon då ha kunnat komma som en ljusens ängel och vara så invärtes full med dödas ben och all orenlighet? — — —

Greta Lisa ryste i sin arma själ vid denna tanke.

Hela den dagen gick Gusta med tung uppsyn; Greta Lisa fick mot aftonen rosen i kroppen och var tvungen att taga in tjära och dyvelsträck och lägga sig i sängen under täcket.

Följande dag gick för dem på samma sätt. De kunde inte riktigt fatta, att Hindrik menade allvar i den här saken. Stundtals tänkte nog Gusta gå och tala med honom därom, men fick ej makt till det. I hans upprörda sinne virvlade tankarna om varandra likt torra, avfallna löv i storm. Hans själ hade kommit ur sin jämvikt, och han behövde tid för att vänja sig vid tanken på en gärning sådan, som den Hindrik nu stod i beråd att göra. Han

tänkte i dagar och nätter och sökte papperet om och om igen i alla upptänkliga gömmor, sökte, som om det gällt hans själs salighet. Men när tingsdagen kom, var han lika klok som förut, och papperet stod ej till att finna.

Så randades tingsdagsmorgonen. Gusta klädde sig i bästa kläderna, fick låna en häst av Sipu Kalle och for till tinget. Det var påfruset och hade under natten fallit rimsnö, så det gick att slingra sig fram med släde.

— Må Gud stå oss bi! sade Greta Lisa, då han gick.

— Ja, må Gud ge människan ärand ti körkan å kvärnen, men alder ti tindji, sade Gusta.

Sent på aftonen kom han hem. Men då var han sig inte lik, den saktliga, stillsamma Gusta. Han röt, han svor, han stormade, och Greta Lisa, som aldrig förr sett honom sådan, blev som lam av förfäran.

Rätten hade dömt jord och hus ifrån honom alldenstund det var faderns sytningsförmåner, som enligt lag och avtal skulle återfalla till Smeds heman efter sytningstagarens frånfälle.

Gusta tänkte nog tala om papperet, som funnits och som kommit bort på ett förunderligt sätt. Men han stod försagd och bortkommen inför de främmande häradshövdingarna och nämnden och allt, och ovan som han var vid alla de agremanger och tillställningar han nu så huvudstupa kommit in i, svek honom modet att tala; han teg och hörde på

huru Hindriks ombud, en mantalskamrer från de norra socknarna, gick på med mun som en vass kliffta. Vad allt han sade, fick Gusta inte riktigt fast i, ty han stod som i en dröm, och det grumlade för ögonen och susade för öronen.

Rätten överlade. Domen föll. Gusta miste sin jord och sin stuga.

Som en sömngångare kom han även ut ur tings-salen, spände hästen för släden och gav sig på hem-väg. Han visste ej, om han skulle svära eller väl-signa. Men vid Hjulbacken kom han liksom till sig igen, och då rann sinnet över på honom.

— Satanamma!!

Han satt i släden och slog med knytnäven i slädrimet så hårt, att handen blödde, men det kände han ej av. Slöheten från tingssalen var som bort-blåst. Hade någon av bysborna nu mött honom på vägen, så hade han ej trott sina egna ögon, och om någon sagt honom med tusende tungor, att det var Gusta, som satt i släden och svor, så hade han ej trott det ändå.

Sådan hade han blivit på några timmar — ty han var ju ej mer än människa heller — och sådan var han, då han trädde in i stugan till modern.

— Tetta jär ska Hindrik kom ti minnas ein da! skrek han.

Greta Lisa, som med ens förstod allt, satte sig förfärad upp i sängen.

— Gusta, Gusta, sade hon och rösten darrade. »Min är hämnden. Jag skall vedergälla det, säger Herren.» Vi ska int sätt oss i Hans ställe.

Ga tu i frid å ro å lit opa he, att Gud, som föder sparvungarna, sörger väl å för oss, så att ingenting vederfares oss, som int Herren tillstädjer.

Då brast det för Gusta. Den onde anden vek ifrån honom. Han kastade sig tvärs över kofferten och låg där och grät som ett risbasat barn.

Hindrik hade sagt, att de skulle få bo kvar i stugan och göra dagsverken för den, om de ville. Men de ville inte. Det föll sig så tungt och svårt för dem efter allt som hänt, och då varken jord eller stuga mer var deras.

Gusta slaktade grisen, sålde kon och de två fåren och så talte han med Lovisa Bock om att få modern inackorderad i hennes stuga, för att hon skulle ha någon att ty sig till, då han var borta. Själv begav han sig till Svartbäck på arbetsförtjänst över vintern och hoppades på möjligheten att till våren få förhyrning på något fartyg och komma ut till sjöss. De små syskonen trillade världen ikring, sökande sig till vallpojkar och barnpigor hos folk som behövde sådana.

Men förrän Gusta begav sig bort från hemmet och byn, gick han en dag upp till Smeds och bad om att få tala några ord med Hindrik.

Hindrik, som för tillfället var ensam inne i stugan, såg något besvärad ut, men bad i alla fall Gusta komma in i kammarn.

— Kva vill du, Gusta? frågade han.

— Inga har ja så stort ärand. Ja tänker bara

kom å säj farväl åt de, innan ja drar ut i världen
 — — — å så tänkt ja me sama fråg å de, om du
 tror, att du kan din katjes?

— Må int, tyckte Hindrik.

— Nå: »Vad säger nu Gud om alla dessa bu-
 den?»

— Int har vi någa läsförhör i da, sade Hindrik.

— Nej, men he skadar väl int, om vi har eit litet
 förhör opa tumanhand, vi båda — — — ifall att
 prostn int sku träff ti fråg å de op te rätta ställi
 — — — å kan int tu svara opa teson jär frågon, så
 ska ja gör e:

»Så säger Han:

Jag, Herren din Gud, är en stark hämnare, mäk-
 tig att straffa fädernas missgärningar inpå barnen
 allt intill tredje och fjärde led på dem som mig hata,
 men göra barmhärtighet intill mångtusend' på dem
 som mig älska och hålla mina bud.»

— Tu ä ingen domare yvy me.

— Nej, he ä ja visst int. Ja ä själv ein stor
 syndare inför Herren i höjden. Int tränger ja hel-
 ler döma yvy de, för he star i skriften: »Säg icke:
 J a g vill vedergälla det onda. Förbida Herren.
 H a n skall göra det.» — — — Tu veit väl, kva ja
 meinat? För te synden å orättvison tu ha föröva
 mot mor å me, ska dina efterkommande int ha makt
 ti gro å int bo opa ditt stora heimand. He star tyd-
 lit i skriften: »Den orättfärdiges efterkommande
 skall inga grenar få. Hennes rot skall stå på en
 torr klippa. Och om hon än stode vid sankt vatten,
 skall hon likväl uttorka förrän hon mogen varder.»

Och så gick han utan att säga något mer.

Men under tiden hade Fermiskan inkommit i stugan med ett spånadsknyte, som hon fått färdigt i dagarna. Då det var tyst i den folktomma stugan, och hon hörde röster från kammarn, hade hon lyssnat och hört varje ord som yttrats därinne, och på käringavis förde hon det sedan ut kring by och bygd.

Och folket tyckte, att den tystlåtna Gusta ingalunda kunnat föra detta profetiska tal av egen makt. Herren själv var det som hade talat genom hans mun. Det var visst och sant.

Då Greta Lisa var inkvarterad hos Lovisa Bock, fann hon sig där rätt väl. Men sorgen grämde hennes sinne, och den gudlösa orättvisa, som Hindrik och Ulrika förövat mot henne och barnen, hade givit hennes svaga hälsa en svår knäck. Dock visste hon, att det som vederfors henne, tillstodde Herren för att pröva hennes tro och förtröstan på honom i lidandets stund, och att Hindrik blott var ett redskap i Hans hand, som med tuktan leder människor på livsens väg. När hon så tänkte, kunde hon förlåta och välsigna.

Och underliga äro Herrens vägar. Det fann hon. Då en människas hjärta lyktas, öppnas en annans på vid gavel. Ingen nöd gick på henne. Människorna i byn, som varenda en ogillade Hindriks gärning, fastän ingen kunde göra något däråt, höllo henne ständigt i hågkomst. De förde allt som oftast till henne en limpa, en mjölkbytta, ett fårlår, färsktvål och annat sådant, som för Greta Lisa var bra att ha. Då de mindre barnen kommo för att se till henne, hade även de alltid något i knytet från sitt husbondfolk, och Gusta sände då och då pengar med folk som färdades.

Och så var Lovisa Bock en hjärtans beskedlig människa. I sin ungdom hade hon tjänat herrskap och på gamla dagar levde hon av spinnrock och lik-svepning. Som ung hade hon också haft ett barn, men i de knappa tiderna måste hon lämna det ifrån sig och taga tjänst som amma hos en hovrådinna Gyllenbögel på en finnherrgård uppe i landet. Men det blev inga glada dagar för henne. När hon satt och ammade det främmande barnet, trillade tårarna som ärter, då hon tänkte på sitt eget barn, som hon lämnat i andras vård. Men hovrädinnan tyckte inte om att hon grät, ty hon trodde, att sorgen och ledsnaden skulle verka menligt på mjölken, som Lovisa gav hennes barn. Och så kom hon en dag, då Lovisa åter satt och grät, med ett glas fyllt av något som Lovisa måste dricka upp. Först kändes det sött i smaken, sedan blev det bäskt som malört i munnen och rött var det till färgen; men vad det var, visste Lovisa ej.

Men trollkonster och fansfukter var det förvisso, ty från den stunden kände hon hur hon hatade sitt eget barn; och skulle någon ha kommit och lagt det i hennes famn då, så trodde hon, att hon skulle ha slagit ihjäl det på fläcken.

Efter en tid fick hon med marknadsfolket budskap ner från bygden, att hennes barn dött i tand-sjukan. Men så förtrollad var hon av det hon druckit, att hon bara kände en stor glädje däröver, sade hon.

Då hon slutade amma, stannade hon ännu en tid kvar i tjänsten hos hovrädinnan. Sedan flyttade

hon till en annan herrgård och tjänade där hos en friherrinna, så länge krafterna räckte. Men hjärtat hade då vaknat, och hon led svåra samvetskval över det, att hon hatat sitt eget oskyldiga barn. Och liksom för att gottgöra sin skuld blev hon så ömhjärtad mot allt levande i Guds skapade värld, så det kan ingen tro. När hon på gammeldagarna köpte Hurtigs stuga och flyttade in där, så tuggade hon var kväll brödkanter och satte tuggorna på ugnstrappan och spiselkransen åt mössen, så att de skulle få äta sig mätta under natten och ej behöva lida nöd. Ty hon var en ordentlig och renfärdig människa, Lovisa, och höll sina små matförråd så väl undansatta, att inga mösskonster kunde komma åt dem.

Sådan var hon, som tog en vänlig vård om Greta Lisa i hennes provnings stund.

En dag i fastlagsveckan blev det ett himmelens illväder med stark blåst och snöfall, som det plägar vara vid den tiden. Ingen människa, som ej hade livsnödigt ärende, gav sig utom dörren; ja, ingen kristen körde ut sin hund en sådan dag.

Lovisa och Greta Lisa hade suttit instängda hela dagen vid sina spinnrockar och sett genom det lilla fönstrets små, dunkelgröna rutor, huru yrsnön hopade sig halvmanshögt och mer utanför.

Med ens hajade de till. De sågo ett stort, mörkt vidunder flaxa genom luftens snötjocka och komma farande rakt på deras stuga. Greta Lisa försökte tränga sig ut genom dörren för att taga reda på vad

det var och vart det tog vägen. När hon vadat ett par, tre alnar utanför i drivan, fick hon ögonen på en stor tjäder, som satt på stugutaket bredvid skorstenspipan och såg sig omkring.

— Jesus välsini! Kva må he ska betyda, när tjädurn sess opa tatji vårt? utropade Greta Lisa, då hon kom in igen.

— Ja, någonting betyder he för oss, påstod Lovisa. När ikerne visar se vider husen, väntar man eildskada, å om sjåron skvattrar nära husen om afton, sker stöld undi natten. Men kva tjädurn väntar, när han kommer ti byn, veit ja int. Han, som liver, får si.

Det blev kväll av den korta februaridagen, men allt fortfor ovädret.

De två kvinnorna tände aftonbrasan, ehuru tiden därtill ännu ej var riktigt inne. Den tunga, ovädersmörka vinterdagen och den olycksbådande tjädern gjorde, att de kände sig dystra till mods och längtade se eldskenet flamma i stugan. De bommade till dörren och fönsterluckorna så väl de kunde till natten. Sedan åto de sin aftonvard, och Lovisa tuggade bröd åt mössen, som vanligt. Greta Lisa läste högt aftonbönen ur psalmboken och därtill bönen för alla vägfarande och resande till lands och vatten, som i detta vargaväder voro ute. Då brasan var utbrunnen, gingo de till nattro i Guds namn.

Men Greta Lisa fick ingen sömn. Hon låg och hörde på, huru stormen arbetade i spjället och fön-

terluckorna. Än kved den ynkligt, som barn i gråt, än ropade den som urbyn över taket och så bölade den stundtals, som om en skara vilddjur eller onda andar grasserat kring knutarna. Hon såg glöden glimma till då och då i askan på spiseln, och mångahanda tankar rann henne i sinnet — tankar på liv och död och mycket däremellan.

Om hon nu skulle dö, tänkte hon, så skulle främmande människor få täcka hennes ögon. Det skulle bli svårt att få bud därom åt Gusta, som var så långt ner i skären.

Som en vass törntagga stack det till i hennes hjärta, då hon tänkte på de människor, som ej låtit henne lykta sina dagar i den egna stugan med barnen omkring sig. I skilda trakter och skilda hyddor skulle de nu tänka på varandra och minnas det som varit. Ett ögonblick önskade hon, att Herren icke måtte glömma Hindrik och Ulrika och den oförrätt de tillfogat henne och barnen. Men så förskräcktes hon.

»Förlåt oss våra skulder», bad hon, »såsom ock vi förlåte dem oss skyldige äro. — — Varföre fruktar jag mig? Om jag än vandrade i dödsskuggans dal, så är Du dock där när mig och Din hand skulle leda mig och Din andes nåd överskugga mig.» — —

Hon hörde ett besynnerligt ljud från Lovisas säng. Det lät som en rossling.

Greta Lisa for kvick som vesslan upp ur sängen och blåste ur glöden eld på en pärtsticka.

— Jesus Kristus!

Benen ville vika sig under henne, då hon såg,

att slaget arbetade med Lovisa. Men så rätade hon upp sig och kvick som en tanke kastade hon på sig en kjol, stack fötterna i ett par förskor, slog en schal om huvudet och så ut genom dörren.

Varifrån hon fick krafter, visste hon ej — hade ej tid att fundera ut det heller — men på några korta minuter hade hon pinat sig fram genom mörker, storm och drivor till Hammarståls Kajsas fönster och där bultade hon på.

Kajsa, som hade sin säng mitt under fönstret, satte sig upp för att se vad som stod på.

— Kvem äre? sporde hon.

— He ä Greta Lisa, ropades utifrån. Ta fort opa de, Kajsa, å kom ti oss. Lovisa har fått slag å dör just nu.

Och så bar det av hem igen för Greta Lisa.

Men på hemvägen kom det för henne, att det var de t t a, som tjädern hade bebådat. — — — Ja, Gud förbarme sig nu över Lovisa! Nu stod det så klart som i en spegel för henne — fast hon inte kom på det förut — att förrän gamle Rasken, rot-soldaten, dog, så hade också tjädern kommit och satt sig på taket. Rasken, som var god skytt, tålde inte att se detta. Han tog bössan och gick ut och knäppte fågeln. Men två dagar efter kom slaget, och Rasken kröp i mullen.

Hammarstålskan visste ej rätt om hon drömt eller hört ett varsel, eller om det verkligen var Greta Lisa. Hon satt i sängen och stirrade ut i mörkret och hade svårt att fatta sig. Det kunde ha varit Greta Lisa, men det kunde varit också bara hennes

hamn. Hon lade sig igen. Men med sömnen var det förbi.

Att något hade hänt de båda ensamma kvinnorna, visste hon med säkerhet, och att hon borde gå dit för att se vad det var, kände hon på sig. Men att i detta herrans väder och nattmörker ge sig av ur en varm säng och till en dödsbädd ännu därtill var hemskt, tyckte Kajsa, så kristen hon var. Och så kröp hon ihop på nytt i sängen och drog täcket över huvudet.

Hon hade dock inte legat många minuter så, förrän hon med ens hoppade upp ur sängen, ty nu kände hon tydligt, att någon drog henne i håret och viskade:

— »Jag var sjuk och döende, och I besökten mig icke.»

I en blink drog hon de nödigaste plaggen på och arbetade sig fram igenom allt eländet därute till Lovisas stuga. När hon kom dit, hade Lovisa just kämpat ut.

Kajsa och Greta Lisa gjorde upp eld i spiseln, värmdde vatten och tvättade Lovisa. Så togo de fram ur kistan döjerskläderna, som Lovisa lik varje anständig människa hade liggande släta och vita, färdiga för resan från jordelivets land. Lovisa hade fått hela rustningen med flor och ganser och allt av friherrinnan hon tjänade i så många år, då hon flyttade. Nu skrudades hon av Kajsa och Greta Lisa i den och hon låg på soffloppet med den vita, krusade florsmössan på huvudet, vita skira vantar på händerna, spetskrage om halsen och näsduk i ena han-

den, fin som en prostinna, tyckte de. De lade psalmboken under hakan och en tiokopek på vartdera ögonlocket och så sjöngo de med darrande röster en psalm. Greta Lisa läste välsignelsen över den döda och över allt levande med i hela världen. Så bredde de ett lakan över henne och lämnade henne i Herrens nådeshand.

Det led över midnatt, innan allt var undangjort. Greta Lisa följde med Kajsa hem till hennes stuga.

När de kommo ut, syntes väderleken ha skiftat om. Söndertrasade moln drevo med god fart fram över himlavalvet, och mellan revorna glimmade stjärnor. En blek och frusen månskära skymtade stundtals fram, men sveptes åter in i en tjock molnfäll. Snöfallet hade upphört. Från sydost hade vinden kastat över till full nordan, som ven skarp och bitande och drev virvlar av lös snö framför sig.

Då de båda kvinnorna vadat tillbaka och väl kommit inom väggarna i Kajsas stuga, skalv Greta Lisa i hela kroppen så att hon hoppade, där hon satt på stolen. Kajsa skyndade sig att koka åt henne en kopp varmt fläderte och så bäddade hon henne i spiselvärmens med en fäll över sig.

Följande dag fick folket i byn veta av Hammarstålskan, att Lovisa om natten vandrat bort. Hermans Hindrik bestyrde om kista, grav och klockor, och på söndagen fördes hon i jorden, följd av vänner och grannar i byn.

Greta Lisa kom ej mera upp. Hon blev lig-gande i svår frossa och föll så av dagligen, att där

blev ett intet kvar av hela människan. Och då det var svårt för Hammarstålskan att reda sig med den sjuka i sin lilla stuga, så tog Fredrika på Bengts henne till sig, bäddade henne i en ledig fällbänk och gav henne vård och skötsel.

Men länge varade besväret ej. En strålande mars söndag tre veckor efter Lovisas begravning ringde klockorna in den eviga sabbatsmorgonens frid för Greta Lisa och hon bäddades ned i linje-graven nära intill Lovisa. Ett farande bud hade sänts till Gusta i Svartbäck, så att han hann komma hem och bära mor sin till graven.

Efter begravningen tog han farväl av barndomsnejd och vänner och återvände till Svartbäck. Då våren kom for han i följe med några äldre sjömän, som varit hemma en tid, över till Kronstadt och tog förhyrning på ett stort fartyg, som förde honom långt bort till fjärran länder.

»Från Thomas till Tretton skall bonden ej byxor på benen bära.»

Så löd det gamla reglementet. Och togs det ej precis efter orden, var det i alla fall dock som en enda helgdag och arbetsvila från Thomas till tretton och en andradagshelg ifrån tretton till tjugondag Knut.

Men då Knut var firad och julen utkörd, och innan de långa oxveckornas slit och arbetsdagarnas möda åter tog vid på allvar, skulle ännu en högtid firas, och det var Hindriksmässdagen, ty där voro många i byn, som hette Hindrik. Tvister om otydliga råkast och allmänningar, som det är oklart med och annat sådant, som ibland kan blåsa upp grannar emellan, sköts undan i en vrå av själens innandöme, och i glädje, gamman och god sämja skulle Hindrik firas hela dagen.

Det var Johan Hindrik Harden som började. För den sakens skull hade han ett par dagar förut gjort stadsresa och skaffat hem kaffe och vetemjöl. Allt det andra tarvet — såväl vått som torrt — fanns hemma i bodan.

Harden och hans lagvigda Eva Kristina Gustavs-

dotter voro bysbornas farbror och faster, deras mönster och föresyn i allting. Rådlig och klok var Hardenskan i allt där rådvillan rådde och kvinnfolken stod i trångmål. Mångordig och talför var hon ej, men sade hon sina ord i en sak, föllo de som hammarn på järnet i smedjan och saken var därmed lagd tillrätta. Följde en svordom dem åt någon gång, hade de desto bättre verkan; på hennes ord och råd gävo alla akt och till en välsignelse var hon för många.

Och Gud vet, var Harden hade fått alla sina gåvor ifrån, men skrivkunnig var han som en magister och förrättade bouppteckningar och arvs-skrivningar, skrev orlovssedlar och fullmakter, brev och annat nödvändigt, och lagklok var han som en häradshövding. Det skulle vara en månglärd man och ett stort ljushuvud, som kunde slå honom på fingrarna i Svea Rikes Lag. Han kände den lika bra som Bibeln, Katekesen och Bondepraktikan, och han söktes upp inte bara av vänner och grannar, som tarvade lagkloka råd, utan långväga ifrån kom folk som var i trångmål och behövde visa och kloka underrättelser.

När han var så långt kommen utan skolgång, så hade det säkert ej behövt kosta på honom mer än tre tunnor havre, innan han varit häradshövding, påstod Eva Kristina, som var stolt över gubbens talanger.

Sin lilla hemmansdel hade de båda sålt ärligt och redligt för sytning och tvåhundra rubel silver åt en ung, avlägsen släkting, då de själva inga barn

ägde. Sin stuga, sin kammare och den höga, rymliga trappan, som räknade tolv trappsteg, togo de undan åt sig vid köpet. Utan denna trappa hade Harden ej velat leva, ty där hade han sitt näste och tillhåll. Hans stuga stod på en hög sandås, och nedanför åsen låg byn såsom framlagd på en bricka. I sommarljusa morgnar stod han på trappan och såg, när de första rökarna i byn steg ur tutarna. Han visste, att när morgonsolen tittade in i stugan hos Bengts, som stod högt uppe på en kulle, så lyste den blott på takkammen hos Hermans; men då låg ännu Nerbacken med de många stugorna, både stora och små, i djup skugga. Därifrån följde han solens gång från dagjämning till solstånd, från solstånd till dagjämning och månens färd i ny och nedan. Han visste noga huru lång tid under året morgonsolen lyste på nordsidan av den stora stenen vid Hejckbacken, där ryssen i orostider haft sitt kokhus och därav märken av sot och eld ännu syntes i stenen. Han visste, när aftonglansen skimrade rödast och vackrast i de fyra små rutorna på skomakarmästar Arvidssons fönster åt norr, och han visste vilken tid på hösten som månljuset låg klarast över ängarna och byn och när vintergatans silverflod flöt fram över stugornas tak.

Och i ljumma höstkvällar och blida vinteraftnar stod han på sin trappa och såg eldarna som tändes, en efter annan, runt om i byn, och då visste han så väl, vilka de människor voro, som samlades till aftonarbete omkring härdarna. Han nickade ett glatt god dag från trappan till dem, som i det goda

vinterföret körde förbi på väg till staden och sporde i den töande vårvinterdagen de förbifarande, om föret snart tog slut.

Han var ett med sitt folk och sin by, den gamle Harden.

Då moraklockan slog sina fem välljudande slag på Hindriksmorgonen, var Hardenskan redan till fötters. Hon tog ur dragkistlådan en duk av vit linnedräll och bredde den på det stora, uppslagna fällbordet i stugan. Så radade hon på bordet kaffekopparna med de förgyllda tupporna på, som hennes broder Gabriel från sina sjöresor hämtat åt henne från Hamburg och som togos fram endast till högtidsbruk. Ty denna dag skulle hedras, och allt det bästa som i huset fanns, ställdes fram. Hon skar av det saffransgula vetebrödet präktiga skivor och bräddade stora brödkorgen rågande full. På det nysopade golvet strödde hon doftande enris. I den stora öppenspiseln flammade en väldig björkvedsbrasa tänd med fetstickor av kådig furu, och den värmdes och lyste omkring hela stugan. Stora kaffepannan hängdes på grytvindans järnkrok och vändes in i brasan där den famnades av lågorna och snart började surra och sjunga sin trevna sång.

Harden själv kom ut från kammarn klädd i snövit linneskjorta och helgdagskläder och med det vita håret slätkammat över hjässan. Han höll en hög tennljusstake i vardera handen och däri stodo Hindriksljusen, som stöptes särskilt långa och tjocka vid den stora julljusstöpningen, och lades

åsidu tills deras dag kom. Han tog från gällan under taket en pärtsticka och tände ljusen, som han sedan ställde på bordet. Så gick han ett slag in i kammarn igen och hämtade den präktiga, fyrkantiga flaskan från tredje Gustavs tid som rymde ett helt stop och som hade kungens krönte namn på ena sidan och riksäpplet till kork. Den ställde han på bordet mitt bland allt det andra goda. Sist tog han sin psalmbok med mässingsspännena och lade den bredvid flaskan.

Tidigt var värdfolket i rörelse och tidigt kom gästerna. Hindrikarna voro många, och dagen var bara en. Man fick lov att taga vara på tiden för att hinna med dem alla.

Just innan klockan slog sex, inträdde Anders Carlsson Bengts, en ståtlig man, i längd dryga tre alnar, som ansågs vara den rätta mannalängden. Hans hår, som redan vid fyrtiofem år syntes skifta i grått, samlade sig på ett underligt sätt över hjässan i en hög virvel, som han kallade ärekronan. Och Gud nåde Fredrika, om hon tog en tofs för mycket därav, när håret vuxit långt och hon kom med saxen för att stubba det. Han var byns talmän och likkusk. Vetgirig var han, beläst och väl bevandrad i den Heliga skrift, särskilt i Jesus Syrach och Salomos predikare. Han aktade noggsamt på naturens tecken och hade med lång förfarenhet lärt sig tyda och förstå, huruledes hela året skulle förlöpa med väder och vind, sjukdom och hälsa, med korn och vin, frukt och kärna. God och glad var han ständigt till lynnet och en stor sällskaps-

karl och skämtare, och därför hade han vänner bygden runt. Ja, ända utsocknes ifrån kommo de invikande på sina stadsresor för att prata en stund i hans nöjsamma sällskap medan hästen betade. »Var i sällskap med fromma människor och var glad — dock med gudsfruktan», var hans levnadsregel.

Gästerna samlade sig en efter annan. Störväxta, bredaxlade, trygga och högtidsklädda. »God morgon i rättan tid», hälsade de, skakade hand med värdfolket och fördes av Harden fram till bordet kring vilket de bänkades och bjödos på en välkomstsup ur kungsflaskan.

Harden tog psalmboken, och efter gammal sed på denna morgon stämde alla upp till dagens ära och Guds lov psalmen:

Den signade dag som vi nu här se
Av himmelen till oss nedkomma. — — —

Andaktsfullt sjöngos psalmens nio verser till ända.

»Och nu låtom oss glädjas, såsom man glädes i skördanden och såsom man glad är, då man utskiftar byte», sade värden.

Ute var stark köld. Den lät höra av sig då och då med en skarp smäll i knutarna. Men där inne var ljuvligt och gott att vara. Brasan flammade i spiseln, ljusen på bordet strålade som två Guds stjärnor och fullmånen, som stod rund och blank som en tenntallrik i väster, försilvrade fönsterru-

tornas is. Lik en vit, luden kattsvans hängde dörrens järnhake tjock av rimfrost och då dörren öppnades, sam en våg av imma in, vältrade sig upp mot gaveln, svepte om männernas ben och förintades i stuguvärmen.

Kaffepannan var färdig. Med stadig arm bar Hardenskan den till bordet och hällde den brunglänsande, doftande drycken i kopparna.

I dag var det Hindriksmässan!

Midvintermorgonens mörker började vika för en svag dagsrand i sydost. Men just i den stunden skärpte kölden till och stack som bitter saltlake i ansiktet. En blek vintersol tittade försiktigt upp över skogskanten och försökte pina sig in genom fönstrens isblommor, där den till sist lyckades kila in några glittrande strålar, som smekte den sotiga kaffepannan och fick kaffekopparnas tupper att skina som smält guld.

Harden var utfirad. Gästerna bröto upp. Harden följde med dem, och färden gick till Hindrik Hindriksson Smeds.

Även där var det förberett och gästerna väntade. Denna dag var allt arbete satt å sido och husfolket höll helg. Hindrik stod själv på trappan och tog emot de kommande gästerna och förde dem in i framstugan där ett frukostbord stod färdigt dukat som till kalas. Ulrika ville i denna del, liksom i så många andra, stå ett steg framom grannhustrurna. I brödkorgarna fanns uppradat vört-

bröd, skrädbröd och kryddbröd av julbaket. Julskinkan, fet och mör med senap och potatislåda, bars in på stora fat och den grundlades med en järnskodd måltidssup. Det spädades på med stadig korngrynsgröt stekt i ugn och för grannläts skull överströdd med sockerblandad kanel, och allt detta sköljdes ned med dubbelöl, som skummade grönfraggigt i tennstopen. Så sjöngs det från bordet på gästabudsvis.

Efter detta började gästerna småningom känna sig i den rätta Hindriksmässtämningen. Bara ett ting fattades ännu, menade Anders, som var musikalisk. »Såsom en rubin lyser i skönt guld, alltså pryder ock sången och spelet gästabuden; och såsom en smaragd i guld, så stå visor ock väl, där vin är», sade han.

Detta tycktes dem vara ett rätt ord sagt i rättan tid, och så sändes ett bud efter skomakar Arvidsson och Spelan-Kalle. Skomakarn var byns spelman och sångare vid danser och bröllop och han kunde spela och sjunga både psalmer och världsliga visor, sjöng ut lik och sjöng från bordet vid gästabuden. Och fast Spelan-Kalle hade fått högra armen av på två ställen då han en gång i tiden slogs med Fjäder, dragonen, om Stava, som sedan blev hustrun hans, så förde han ändå med sin bristfälliga arm stråken över strängarna som en Herrans ängel. Värden själv, Hindrik, var född spelman, sades det, och det var sant. Ty spelmanstag hade han haft från liten kvatil, då han på faderns gamla fiol spelat upp de grannaste toner till

polskor, valser, kadriljer, menuetter och psalmer. Och mer än tolv år var han inte, då han tog ut Kung Gustavs skål och hela Svenska mässan på fiolen bara efter gehör, och det var ett stort under och en stor gudsgåva tillika.

Snart voro ock de båda spelmännen där med sina fioler väl insvepta i halvylleschalar för köldens skull. Sedan de fått en värmande sup och tinnat fingrarna vid brasan, tog även Hindrik ner sin fiol från väggen. Så började de stämma, spotta på skruvarna och knäppa på strängarna, och så kom Sevastopols marsch.

Mitt under detta gläntade i dörren Skrivars rot-soldat Storm. Han ropades an.

— Si tär har vi krigsmakten! Stig in, Storm! Kom in å hald sällskap! I da ska ingen sta utanför!

Storm var alltid välkommen, och det var inget under. En karl, som hade varit i Krasnaselå och skyldrat för kejsarn och där skjutit till måls och satt tre kulor efter varandra precis i samma hål och för det fått av kejsarn guldklocka med fläkterörn på boetten! Sådant gjordes inte av vem som helst, och det var en bedrift värd att dragas fram där karlatag förtäljdes. Dessutom hade han nyss hemkommit ifrån kriget mot hundturken, och för alla de mirakel han där uträttat, bar han en blank silverpeng på bröstet, ditsatt av kejsarn själv. Av allt detta följde liksom en kejsarlig fläkt med Stormen, där han trädde in.

Knappt hade Stormen hunnit inom dörren, förrän

alla Skrivars-rusthållarne, Gusta, Kalle och Zakris, och smeden Johannes Blomster inträdde. Nu syntes gästernas antal fullt och ingen var mer att förvänta. Oombedd kände sig Arvidsson manad att sjunga:

— »God afton, kära bröder!
Vi träffas alla här i kväll
Med brännvin på bordet
Och punsch i var putell.»

Kaffe bars in, flaskan fylldes på nytt och för den som önskade gruta sig, stod skinkan och gröten kvar på ena bordsändan intill kvällen. Ty det var ju inte Hindrik mer än en gång om året.

Dagen hade skridit så långt fram, att solen, som stått och tjurat en stund ett stycke uppe på södra himlavalvet, åter började sänka sig neråt skogskanten bakom Skrivars. Kölden skärpte ånyo till. Luften skimrade ljusgrön och vindstilla rådde, så att rökarna steg rakt uppåt som pelare av dun och ull. Den starka kölden satte fart i människorna. De sprungo omkring kvicka som ärlor en sädesdag om våren, skötte kreaturen, vindade upp vatten ur brunnarna och bar stora armfullar med ved in i stugorna. Och snart syntes aftonbrasornas sken glimma genom isbelagda rutor runt om i byn.

Då man var klar med Hindrik på Smeds, styrdes färden till Ers-farfar. Hermans Hindrik kunde denna gång ej bli uppvaktad, ty han hade i två vec-

kors tid legat till sängs i en svår huvudsjukdom. Men under färden till Ers sändes Arvidsson och Zakris in till Hermans med en hälsning ifrån vännerna till Hindrik för att visa honom att han ej var bortglömd av dem på den stora dagen.

I stugugaveln hos Ersas satt farfar och tog emot sina gäster, frisk, stark och präktig ännu vid åttioett år. För sjutton år sedan hade han skrivit hemmanet ifrån sig åt äldsta sonen och levde på sytning. Han hade ägt en berghälsa i sin ungdomsdagar, ty sjuk hade han ej varit mer än en gång i hela sitt långa liv. Men då hade han varit straffad med en så svår och envis magplåga, att den räckte från Allhelgon och ända till Kyndelsmäss. Och det där vart en så märklig händelse i byn, att människorna tog liksom sin tidräkning därifrån. De räknade ut, att det och det hände den vintern eller så och så länge efter den vintern, då Ersas-farfar hade livs-plågan. Men då han blev frisk igen glömde han aldrig att prisa och tacka Gud för den stora nådegåva, som hälsan är.

Vid femtiosju år blev han änkling och sörjde Anna Lena, som varit honom en god hustru, på ett tillbörligt sätt. Men vid sextiotre kände han sina krafter ännu så pass stadda, att han gifte om sig med en gammalpiga av en duktig och godmodig sort. Hon hade i sina unga dagar tjänat herrskap och lärt sig ett och annat mer än vanligt folk. Hon klädde brudar, sydde brudklänningar, kristningsmössor, ungmorsmössor och annan grannlåt; hon

kokade ypperlig kalasmat och var för den skull nästan oundgänglig i trakten. När kallelsen kom, var hon strax redo att taga hand om Ers-farfar och lovade honom skötsel och god vård på ålderdomen, då farfar å sin sida hade tillräckligt av sytningen, så att två kunde leva därav. Med skötseln vart det ej stort besvär för den behändiga ungmor. Så länge en människa kan gå på sina ben, tarvas ej mycket i den vägen. Och farfar hade ända härtills vår och höst sått åkrarna åt sonen utan att vackan känts tung, huggit ved, kluvit gärdsel och tagit upp diken.

Och nu hade vår Herre än en gång beskärt honom en högtidsstund i gelag med goda vänner och trogna grannar.

Då allt väl kommit i gång och trevnaden hunnit breda ut sig, rycktes dörren upp med hast, ett moln av vit imma vältrade in och ur imman stack fram ett kvinnfolkshjon med kofta på och schal om huvudet. Det var den rappa och duktiga pigan Lena från Opp-Skrivars som kom och ryckte Gusta i ärmen och sade med bråd och andfådd röst:

— Ni ska kom fort heim, spenn yty häst å far ett Kilkos-mommo!

Gusta blev storögd. — Vad i den store, sure, skulle Kilkon nu behöva häst! Lena vidhöll dock sin fordran och att saken var brådskande.

— Kvaföri ska 'on nu skjutsas? Hon ha ju gandji så mang Herrans gangor förr, tredskades

Gusta, som så nyss satt sig ned och ogärna ville bort från allan ljuvlighet.

— Reider inga kvinnfoltji se me sett nu? insköt Blomster, som av mångåra erfarenhet strax hade fattat, vad slags brådska det var fråga om.

— Så hörs dom språka, sade Gusta, ännu tvehägsen om han skulle hörsamma kallelsen eller ej.

Men då Ersas-kvinnfolket förnam varom fråga var, kom de över honom som möhumlorna ur sitt bo.

— No ska tu fara nu rätt fort, Gusta, för no tål Kilkon få häst i teson jär kölden.

— Si så, vi ska skynd oss, sade Lena och fick ögonen på Gustas korta fårskinnspäls och mössa på knaggen vid dörren. Utan vidare krus tog hon ned plaggen och fick dem i en handvändning på Gusta.

— Hä, hä! — No ä he nu rätt som om man sku träng kör me polotikarn, skrattade han förläget under påklädningen.

Men dörren flög upp för en spark av Lenas fot, och med ens voro de båda försvunna i imman som kom vältrande emot dem.

Saken var nu den, att då Anna Sofi på Skrivars mot aftonsidan kände att hennes stund var kommen, sände hon Lena med bud därom till Gusta, att han med häst skulle hämta Kilkon hem till henne i denna välsignade köld.

Kilkon var en liten rund soldatänka, som med friskt humör och flinka fötter nött livets väg i sextiotvå år som bygdens barnmorska. Kunnig var

hon i sitt viktiga yrke som själva professorn. Det hade han sagt en gång, då de båda voro tillstädes i en knipande stund: »Den här käringfan känner alla djävelskonster lika bra som jag själv.» Och hos prosten stod hon i så goda papper, att han givit henne lov att nöddöpa vid behov. Men inte bara det. I gärdan utanför hennes lilla gråa stuga och i skogarnas dunkel växte örter, skapade av vår Herre till människors och djurs nytta och läkedom. Av dem förstod hon att utvälja de hälsosamma och passande och tillreda goda läkemedel mot all slags ond krämpa, som människor påkomma och anfakta kan. Så kunde hon läsa för vrickat och vrängt, och för det stod hon högt i rop såväl ut- som insocknes, ty ofta söktes hon upp av haltande, ledbrutna människor och av folk med haltande djur. Utan att rädas sparkar satte sig Kilkos mor på huk under hästarna, och fattande om deras sjuka ben med sin hjälpsamma hand, framvisade hon den bön om hälsa och kraft till världens Frälsare och jungfru Maria, som gamla Västerbergskan på sin sotsäng lärt henne, — hon, som var hemma ifrån Dalarna i Sverige och som kunde så mycket i sin tid. Det var en ovärderlig konst hon lärde Kilkon, och mången hade bett om att i sin tur få lära den av henne, innan hon föll undan. Men mången klaffare och belackare fanns det också som sagt, att denna konst var att betrakta såsom synd och lärder av den onde. Var det så, mente Kilkos mor, så ville hon gå med sin syndiga konst i graven och ej lära den åt andra människor. När hon skulle stå till doms och

svara för sina synder, hon som andra, så kunde hon, vad den saken anbelangar, frimodigt stiga fram inför Den som sagt: »Vad I haven gjort en av desse minsta mina bröder, det haven I gjort mig.»

Ännu vid sina sena år var hon så förlig och rask, att då hon gick till Borgå för att hälsa på sonen, som var murare där, så drack hon i tidiga morgonväkten reskaffe i Pernå och åt frukost vid herrskapstid i Borgå. Och under alla de år hon praktiserat i sin profession, hade hon blott en gång blivit med häst eftersänd och det var till Bajars hennes nåd, då kamrern föddes, och det skedde med två hästars vagn ännu till, vilket var Kilkos mors stora minne och stolthet. Emellanåt hade hon som andra känning av ålderdomen, men kom det brådskande budet från någon, som behövde hennes hjälp, så kände hon sig strax förlig och lätt.

Därför var det inget under, om Gusta kom ur fattningen, då Kilkon skulle ha skjuts.

Men då han kom hem och fick sakens rätta sammanhang klart för sig, tog han strax stallnyckeln från spiken och for kvick som ikorn till lidret, drog ut släden, tog Patrik ur stallet och spände för. I sista minuten sprang han ännu in i stugan efter sin stora tulubbpäls, ifall Kilkon skulle frysa.

Han lät Patrik lägga ut så som den hästen riktigt kunde, då han fick råda sig. Ty maken till häst fanns inte i nära nejder där omkring — och inte hästkarl heller. Det visste han, kände det på sig och kunde säga det utan skryt och med rent hjärta. I ett huj var han också framme vid Kilkos-mors

stuga, band Patrik vid rönnen, som stod vid ledet, och bultade på dörren.

Kilkon, som redan lagt sig till ro, förstod strax vad dessa skarpa knytnävsslag betydde. Hon kastade på sig en kjol och ropade:

— Kvem äre?

Då hon hörde Gustas välkända röst utifrån, vipade hon strax haken av dörren, drog fram en pärtä, stack in den i glöden, som glimmade i askan och blåste med några goda pustar eld i pärtsticken. Så kvickt undan med rustningarna. — — — Gud vare lov, att hon härtills förunnats både hälsa och krafter till att förhjälpa hans skapade varelser in i jordelivets fröjder och sorger!

De nödiga grejorna hade hon i ordning i en väl intäckt korg i dragkistlådan. Koftan, duken och schalen hängde på sin plats på knaggen. Allt var klart inom några minuter. De stego ut, gumman slöt dörren och satte knäpplåset för. Gusta svepte sin stora, varma tulubb om den lilla varelsen, som han därefter med starka armar lyfte upp och satte mitt i släden. Korgen med grejorna ställde han bredvid och stoppade fårskinnsfällan om alltsammans.

Så satte han sig själv fram på kuskbrädet och gav Patrik lösa tyglar.

Luften var silvrande vit och kall. Månljuset låg glittrande över nejden och gjorde natten ljusare än själva dagen vid jultiden. Högtidligt stilla, klara och ljusa smälte jord och himmel ihop liksom till en helgedom, där andakten kan gripa en fattig syn-

dare. Men nu hann den ej få tag i Gusta och Kilkosmor. De hade annat att tänka på. Anna Sofi låg hemma och väntade i vända.

Som en utskjuten pil for den unga hästen av längs skogsvägen. Gusta, som hunnit få en nått känning av Hindrikssuparna — just lagom för att komma i körantagen — blev humörlig till sinnes och fann det numera ingenting vanhederligt för sig att köra med barnmorskan i släden. Han steg rak upp och sade:

— Så tär gjord far menn kejsarskjuss'n!

Han tog ett tag på tömmarna. Patrik, som kände taget, for som en ilande svala framåt längs den frusna vägen. Det smällde i hovarna, det skrek under medarna, och Kilkon, som var ovan vid kejsarskjutsar, blev smått rädd.

— He va ein fin skjuss far menn gjord te gangon, gick Gusta på allt mer upplivad. Han lå i hålld'n å förpostn kom, att tom kejslerliga va i fartn å sku hav goa hästar. — — — Nå — far menn had allti goa hästar. Te gangon had an Patriks famo, Bläsun, som tå va ti femte vintern å sprang — — — aj jäkeln, veit ni, mommo, kva te märrn kund springa! He va som ein rand me väjin tär on for fram. Patrik han brås no op henna, han, för han har sama heit natur. — — — Sir ni int, mommo, hur e bjär å för oss? — — — Hej-jo! — — — Nå, när tå tom kejslerliga kom, va e ein rysammer hop me granna herrar. Sporana klinga, å sabbilana skravla, å he loftast rysko å pomada yvy hela gästgivargårn. Vagnar had dom själva,

stora leidingar, rättsom lädur, å hålldkarana fick sätt tri hästar för kvar vagn. — — — När tå far menn kom leidand me Bläsun ur stalli å sku spenn henna föri, så trood an, än on sku spring i stjärnorna, för hon blei fånoger, när hon känd ryssloftn. Ibland sto on op ein fot å ibland had on dom all fyra op ei gango opp från martjin. Å tom kejsleriga måst väl int ofta ha siitt slik hästar, kan man tro, för tom kom alla ti ikring far menn å ställd se ti bör bodra å plottra om Bläsun. — Stigin opp bara, sa far menn, no svarar ja för livi! Ein å tom högsta å grannaste herrana i hela följji steig tå opp, å far menn sattist op kuskbottjin. Bläsun had an i mittn, Eirs Kalles Brunte åt höger å Mattas fabrus Bläkon åt vänster. He va å goa kräk, men äntå ett int mot Bläsun, tyckt far menn. — — — Å när tå Bläsun skar till, så had knapelsteinana bara yrd om fötren op ena, å herrn, han ropa op rysko at — — ptroh! ptroh! — — —

Patrik hade ginat av in på en skogsväg med vilken de kört hem ved från Kavelbrokärret de senaste dagarna. Under sitt ivriga prat märkte Gusta det först då de redan voro ett stycke inne i skogen. Då han skulle hejda hästen och vända om, gick allt överända, och fäll, gumma och alla grejor lågo utstälpta i en klunga på snödrivan.

— Herre Jessus, kar! — — — Nu ä du rätt rysker ti köra, skrek gumman och kröp ur tulubben.

Men Gusta hade fulla händer med Patrik, som nu var i sitt vilda lynne och stod på bakbenen och såg in i månen.

Kilkos-mors aning om, att Gusta var trakterad, övergick nu till full visshet. Men i samma stund erinrade hon sig även, att han var känd för att ha ett ovanligt gott handalag med hästar både som nykter och knäckter. Var han än hur trakterad som helst och det var mörkt som i en säck, fick han bara ordentligt tag i tömmarna, så kom han helskinnad fram i natt som dag. Därför oroade hon sig ej, utan tog saken med lugn och korgen i handen, och då släden var på medarna igen, klev hon i på nytt. Pälsen och fällan hade ingendera av dem tid att tänka på numera.

— Si så, sade Gusta, nu halder ja i strängana åter, å nu ska ni, mommo, hald tungon rätt i mun, för nu ska e ga, som när fanken for yvy Helsinglandi!

— Jessus välsini!

I fjoande fart ilade släden framåt vägen, genom skogen, byn och upp på Skrivars mangård där den stannade vid trappan.

Gumman kom ur släden och flink som en ödla i ett stenröse slank hon in genom förstugudörren. Gusta vände om den frustande, rimfrostdäckta Patrik och for tillbaka till skogen för att hämta fäl-len och tulubben.

Det var då också i sista minuten Kilkos-mor steg över tröskeln. Tjärvedsbrasan flammade i spiseln och fyllde stugan med sitt goda, varma sken. Gamla farmor hade stängt in barnen i sin kammare — den enda i hela huset. Drängen Josep hade Lena kört bort någonstans till byn, och nu sysslade de båda

kvinnorna beskäftigt med lindor och badvatten och allt som tarvades för den väntade nya medlemmen i familjen.

Gusta, som åter hemkommit, spände ifrån Patrik och ledde honom in i stallet, fäste ett varmt täcke över hans svettiga kropp och gav sedan alla hästarna sörpa samt vattnade dem för natten. Han hade så mycket att syssla med. Från spilta till spilta gick han och strök djuren flere gånger över manke och länd. Han aktade hästarna som sina ögonstenar, och kunde han köra, så kunde han också sköta. Så undrade han, huru långt de redan kunde ha kommit med sitt därinne. Han borde verkligen gå in för att se efter det, tyckte han. Inte för att han i de här affärerna behövdes där, det visste han. Men om nu så tokigt vore, att något skulle jäklas, så att man blev tvungen att hämta ut professorn ifrån stan — vilket Herren månade förskona en människa ifrån — så var det i alla fall bäst att hålla sig beredd.

Han tog pälsen och fällen ur släden och bar dem in i förstugan på en bänk. Så öppnade han varsamt dörren och steg sakta in. Det var inte fritt han kände sig orolig. Anna Sofi hade visserligen gått igenom detta fem gånger förut och stått sitt kast. Men ändå så är ju en människas liv bara en rykande veke och ett rö i storm. — — — — —

Sedan han väl var inkommen, fått pälsen av och rimfrosten ur ögonfransarna, såg han, att en liten varelse redan låg i vattenbaljan framför den gamla

gråstenshärden, som åt släkte efter släkte i denna gård gett sitt värmande ljus, sett dem födas, växa upp, blomstra i ungdom och mannakraft, åldras och gå bort i dödens ro. Från baljan hördes skrik ur goda lungor och två klara ögon glittrade i ett litet rött ansikte. I sängen låg Anna Sofi och såg nöjd ut; kvinnfolken stökade undan agremangen, på grytvindan surrade kaffepannan och härdens låga sken som Guds sol kring stugan.

Det var ingen syn till att vara onöjd över, tyckte Gusta inom sig. Högt sade han:

— No, ha ni nu vari tämmeligen kvicka!

— Nå, än du sär! sade Kilkon fryntligt. Tesn jär Hindrik han kom riktigt som skjuti ur en kanon å i så go tid, att an ännu hinner fir' namnsda me oss.

Gumman knöt gossen i en duk och hängde knytet på betsmanskroken.

— Tolv marker drygt, sade hon, då betsmänet stod. — — — Jär behövs inga nöddop, Gud vare lov!

Så pyntade hon in den lille i lindor och band och svepte sist en av Lenas halvyllekjolar omkring honom, för att han inte skulle bli utan kvinnfolkstycke, förstås. — — — Det var inte en och två saker att tänka på för en barnmorska av den rätta sorten.

Hon tog gossen och tryckte honom i stående ställning några ögonblick mot spiselmuren och sade därvid tydligt och bestämt:

— Tyst som en mur!

Så var han botad för skrikighet och lades i vaggan med bettstål och en psalmbok under dynan och

korsets tecken i ansikte och bröst till skydd för den ondes konst. Sist tog hon almanackan från spiken och såg en stund i den, ty av himmelstecknen kunde hon förutse den nyföddes kommande liv och av vad slags natur han skulle bliva. Så vart det utrett, att han var född i Vattumannens stund, skulle få goda seder, kunna väl tala för sig, komma i anseende och bli den bäste bland sina bröder. Uti Krabbans tid skulle han bli sjuk och uti Jungfrun blev en gång hans dödstitid.

I andäktig tystnad lyssnade alla till de profetiska orden, som Kilkon i sann förfarenhet förkunnade; och Anna Sofi anammade och gömde dem i sitt hjärta med en tyst bönesuck, att den allmäktige och nådige Gud skulle låta barnet vederfaras det, som kunde lända det till lycka och välfärd både till kropp och själ.

Lena lyfte kaffepannan av kroken, klarade av och bar den till bordet. Daglig dryck var kaffet inte, men vid tillfällena som detta måste den sotiga, bredbukiga pannan förgylla upp stunden — så att säga. Farmor hämtade fram ur det stora blåmålade hörnskåpet ost, bröd och en flaska vin och bjöd dem att dricka den nyföddes välkomstskål. —

— Gud välsigne honom, som nu skulle börja sin jordevandring!

Hos Ersas hade Hindriksmässtämningen alltjämt stigit, men på olika sätt.

Övre bordsändan var upptagen av Harden, Ers-

farfar, Hindrik Hindriksson och Anders Bengts. Harden var bliven till det yttersta lagklok. Anders och farfar uttydde och tillämpade Skriftens ord för Hindrik och Stormen. Hindrik satt mest tyst och hörde på, men Stormen var mindre uppmärksam. Han stack då och då in ett förslag om ett nytt krig mot hundturken, fastän ingen brydde sig om det.

En annan del av gästerna hade blivit musikaliska. Det var ej nog med det, att Arvidsson gick på med menuetten, stampade takt med foten och sjöng: »Lägg in i mälton, mälton!» och att Spelan-Kalle klämde fram trestegsvalsen, så svetten lackade kring hans äne. Zakris hade vräkt omkull den tjocka stabban i ugnsvrån, satt sig framför den och spelade orgel som klockarn i kyrkan. På en bänk invid dörren satt Bjärg-Feda med händerna för munnen och tutade: »Tuttudurutt! Tuttudurutt!» Han tyckte sig vara en hornblåsare ur Essenbergiska musiken. Vid sidfönstret satt Lurens-Abram och sjöng av hjärtans lust ur starka lungor: »Si, huru gott och ljuvligt är att bröder kunna sämjas!» Men bakom honom stod Sipu-Kalle, slog Abram med flathanden på axeln och sjöng efter egen inspiration: »När du kommer heim ti Maja Stina, så får du stryk opa jackon dina». — — — Det var allom veterligt, att Maja Stina höll sin Abram i tuktan. — — — Men Blomster, som ända från ungdomen varit en glad själ och en stor spelorre och danskarl, fick av den myckna sången och musiken danslusten över sig, kastade stövlarna av och svarvade stugan runt, varv efter varv, i bara ullstrumporna. För

ögonblicket hade han glömt bort att han var gift och att käringen hans, Blomsterskan, var gudfruktig på det viset, att hon höll all livets glädje för synd och dansen i synnerhet för satans konster.

Nu ville det sig så väl, att käringen kom instickande just då Johannes gick på som värst. — Man kan tro, hon ville hålla ett öga på honom! Hon såg hur saken stod och vart blixtrande arg både för de nya ullstrumpornas skull och för syndalivet karlen förde. Hon fick honom i armen, där han rök förbi utan att se eller höra, höll fast honom och skrek med gäll röst:

— Johannes! Johannes! Ska ja träng si de så nu åter? Synden, synden sitär de i kroppn natt å da, natt å da!

Danslusten stillnade av med ens. Likaså vart det uppehåll i sången och musiken.

Johannes sackade bakåt och föll ihop som en tom blåsbälg och lät bli att säga något på en bra lång stund. Men käringen tog i stället lungorna fulla, och hennes mun malde på som den gjort i över femton år de stunder hon haft tid från arbetet och de många barnen. Nu drog hon fram med Moses och profeterna och frälsarens stora försoningsverk och lidande och pina, som så säkert var alldeles bortkastat vad Johannes vidkom. Och han, som i allt var en medgörlig karl, sade aldrig emot vadhelst än käringen öste över honom.

— Hej, jo, hej, jo! — — — No ha ju vår Herre lidi, men så talar å våron mor om e, insköt han till sist, då hon inte tycktes få någon lust att sluta.

Nu for den lede i Anders Bengts. Han visste av gammalt på vilken sträng han skulle dra för att få Blomsterskan tyst och i väg:

— Ni ska inga skyll Johannes för så mytjy illa, hör ni, Blomsters-mor, för han ä no lika go kristen å ein sann Lutterian, som vi adra. Men om vi nu sir satjin från te rätta sidon, så firar vi i da Hindrik, å tå ä vi glada utan suckan. — Hur sär Syrach? »Ett glatt hjärta är människones liv, och hennes fröjd är hennes långa liv.» — — — Ännu så sär an: »Gör dig glad och styrk ditt hjärta, och driv sorgen långt bort ifrån dig.» — — — Han va ein kloker kar, Syrach! Fast int strider ja emot, att int Moses å had huvu me se. — — — Ti par exempel me te gullkalvn. — — — När Israels bånen had så mytjy gull, å Moses gärna vild hav e, men int kom åt e op ana vis, så had an Aron ti bid dom skrap ihop både örringar, fingerringar, söljor å allt krams kva dom had, å he smält an ihop till ein kalv. När dom tå söup se fulla å hoppa å dansa å had rolit runtikring te kalvn, så va e Mosesbisin som passa opa å lyft kalvn opa härdan å tulta i väg me onon å såld bort onon ti supanpengar åt se.

Blomsterskan stod vid dörren och beskärnade sig.

— Ä du inga rädd för Guds straff, när du så tär tårs häda? sade hon.

— Ein annan människa bryter mot eit bud i gangon, gick han på utan att höra frågan. Man lju-ger, baktalar, dräper, stjöl å allt slika ein sak i gangon. Men si Moses, han bröut all tio buden op ein

gango! Å veit ni, hur he gick till? — — — Ja, ja ska tal om e. — — — He va när an kom ner från bjärgi me lagtavlona å fick si hur Israels bån dansa å snarvla ikring gullkalvn. Tå svor bisin till å skrotta tavlona i bjärgi, så än dom sprack i små spilur. — Tär lå dom tå, all tio buden! — — — Ska ja säj meir? Ska ja tal om tom konstren an bruka när an narra Israelitren hur an me stakan slo vattn ur bjärgi? — — — — —

Blomsterskan hörde inte längre på. Hon var redan utom dörren.

— Vål är honom, som en förståndig hustru haver, sade Anders.

— Tär sa du åter eit sant ord, tyckte Ers-farfar. — — — Kvar ä du nu, att ja må få ta de i handen.

Brasan var nedbrunnen, och det var blivet skumt i stugan. Sent på aftonen var det och kvinnfolket hade för längesen lagt sig. Men ännu ansågs tiden för uppbrott ej vara inne. Talgljuset på bordet flämtade i sista andedraget, och lågan stod så gott som ner i pipen. Farfar sökte fram ur skåpet ett nytt ljus för att ställa in i staken, men den sparsamma Zakris hindrade honom ifrån det.

— Int växer he talg op hönsknädren helder, veit ja! Kvaför ska vi öda me talgljusen, när vi har feitstobbar no ti sätt i brasan!

Och Zakris tog ur vrån några duktiga tjärvedstobbar och spädde på i spiseln.

I detsamma elden flammade till, hördes utifrån knarrandet av steg. Dörren öppnades, och Bloms-

ter, som hade gått ut ett slag, kom in i följe med skräddar Blomkvist, vilken han sett gå ensam och övergiven nere på vägen och ropat in.

Blomkvist var en liten blek och klen varelse, rädd för starkt och rädd för kvinnfolk, men dock gärna sedd i kalaslag, ty han kunde glädjas med dem som glade voro.

Nu frös han så att han skalv och sökte sig genast fram till brasan.

— Stig fram ti bordi, skrädare, å gör de glad me oss adra! sade värden.

— Tackar som bjuder! sade skräddarn och tog värme på baksidan.

— Inga vill ja förleid de, envisades farfar, men int sku he skad de alltför mytjy, om du sku kom hi å ta de ein litn tåra.

— Gud bevare me för vin å kvinnor! sade skräddarn och slog ifrån sig med handen, men gick ändå och satte sig till bords med de andra.

— Ja-a! — Tär sitär tu som ein fin fröken, skrädare, å tårs int rör vider gudsgåvona, sade Anders med den välkända löjesglinten i sina ögon. Men tär för sitär du å så bleiker å usligar precis som om du sku ha sprändji undan dögrävarn. Slika sku vi alla vara, om vi sku tänka å göra som tu. — — — Ta int illa opp. »En förnuftig man föraktar icke goda råd», å he ä ein go väns råd ja gever de, när ja sår, än du ska bör röka å supå å fria. Tar du he i akt, blir du no som ein ny människa op allt vis.

— Må tro he! mente skräddarn och skakade tvivlande på huvudet.

— Hur sär Syrach: »Vin vederkvicker män-
niskones liv om man dricker det måtteliga, och vad
är det för ett levande, där intet vin är?»

— Ja, men han sär å: »Vin och kvinnor göra
visa män galna.»

— He tär beror allt opa omständighetren, sir
du, men »till nöd t o r f t drucket fröjdar det kropp
och själ, sär an, och en lju v l i g kvinna gläder sin
man. När hon förnufteliga med honom omgår, upp-
friskar hon hans hjärta.»

— Ja, he ä visserligen sant, inföll nu Lurens-
Abram och rätade på sin kungagestalt. — När ja
va ung, tyckt ja som Blomkvistn. Men he blei dålit
för me. Ja fick ga tär me ein jämn vaturona i mun
å spotta som ein arger katto eit surt, ilakt vattn,
som alder blei slut. Men så börja ja röka, å tå slapp
ja å me vaturonan. Ein sup börja ja å ta tå tys,
å he va bra, känd ja opa me. Så ti allisist gift ja
me, å tå kom ja me först op fötren, för ja fick ein go
håstrå. Å nu har ja heimandi mett utan skuld me
sju mjölkuddor, två körhästar å ein fåla.

— Men så halder å Maja Stina aga medde imil-
lanåt, kom skraddarn åter med, å he sku int ja
kun lida. Ja vill sjunga så tär:

Jag är så nöjd, jag är så glad.

Jag är min egen herre.

Jag är ej någon annans träl.

Jag strävar för mitt eget väl.

Jag är så nöjd, jag är så glad,

Jag är min egen herre!

— »Jag ville hellre bo ibland lejon och drakar än med en ondsint kvinna, ty då hon vred varder, förvandlar hon sin hy och varder led som en säck», star e i Skriften.

— Ein sliken kvinna ska man int ta åt se, instack Harden.

— Hur ska man kun vit he förut? All flickor skiner som solen, men kvarifrån kommer tom ilaka tjälingona? — Si — man kan hav både otura å gotura i gifte.

— Int blir skrädarn omvänd, fast ni predikar för onon ti evig tid, sade Abram och snyrpade det sista ur koppen. Men ännu ska ja säj ein sak, å så ska inga skrädarn säj emot någa meir, för han har inga bevis utan pratar i vädri. Vânt'in nu, ska ni få höra.

Ja had frosan, å he va eit helkotas feil ti dragas me. Fast e va mitt i varm somarn, så gick ja å hässja hö op ändjin me handskar å vantar op händeren, å äntå sto fingren styva som pinnar å va blåa å kalla som mitt i värsta vintern. Gumman bad me fleiran gangor far ti Lindekvistn. Men ti for man int gärna förrän man had försökt allt annat först. Fan anfäkta, tänkt ja; må ja int ska få reido me tetta jär själv.

Så skicka ja ett ein droparflasko mixtura simpel ti apteitji i stan å to eit halvstop brännvin till. Å så had ja Anna Stina ti bädd sändjin å värm eit halvstop mjölk i eit steinfat. Brännvine hälld ja i te varm mjöltjin å drack opp alltsammans så heit

ja tåld. Så ladist ja i sændjin å to fälln yvy me å had Maja Stina ti sätt ein dukti bunk framföre, för ja visst no kva e sku bli å. Ett ein litn stånd had ja e tär. Int kräktist ja precis, men he rann heila tin ur me eit tjockt, ilakt sleim, å gumman blei rädd. — »No dör tu nu», sär on. — Men ja sär: »Pass inga va rädd; inga dör ja ännu.»

När allt va utrånni ur me, så slo ja mixtura simplan i ein kopp å drack opp alltihop. — — — Men — fan anfäkta, veit ni! Arstunas drändjin, som 'om kallar ti harin, va in tär när vår tå jyst å så opa me. Å när ja lå ein litn stånd å så op honon, så börja bådi stuvu å hari svarv runtiking, å sidan somna ja bort från alltihop. He tär va op ettmiddain.

Men när ja vakna mot mårinsidon, så känd ja me så förbannat suoger å hungroger, att Maja Stina måstist opp ur sændjin ti lag opa eild å steik åt me salter ströming å kok mjölgröt. Å så to ja ein sup reint, klart å åt me riktit mätt, å när tom adra steig opp, va ja färde ti gå ut ti arbeids meddom. Frosan han had fari å va bort i tri heila år. Tå fick ja'n aron gangon. Men tå visst ja no kva ja sku gör me'n. Ja bota me åter precis op sama sätte, å tärbakett ha ja inga havi någon känning å'n. Ha ja börja ga ti doktorn, så ha ja fått romp ti all menn tid å inga släppi å me'n äntå. — — — Sjuk sku man vara å lida sku man få, om man inte sku hav te starka å bruk he me vit å förstånd. »Men om man dricker där för mycket utav, haver det ont med sig», star e i Skriften; å ett Skriftenes förstånd ska

vi väl liva, slöt han och slog handen i bordet, så att kopparna skvättade.

— Ja, he ska vi göra ti alla deilar, sade Harden och reste sig upp från bordet. — Storm! Hur mytjy ä klockon?

Stormen drog fram den fläkterörnprydda, gick till brasan, såg och sade:

— Halv två.

— Ja, nu ä vår fröjdedag ti ända och nu låtom oss tacka och lova Gud för all god och all fullkomlig gåva. Fröjden har senn tid å bekymren senn. Järbakett blir e anat ti tänk opa, för vi har boräk-nindjin ett ein måna, å tå ska vi si till att kejsarn får, he kejsarn tillhörer.

— Ja-a! Tär få vi bönder åter eit bekymmer, tyckte Zakris. När rusthållarn säter storpälsn opa å ludikragan opp kring örona å åkar ett agument, så får bo'n ta yxen op härda å ga ti skojin si opp me tom sotå å lötjå tallana, om 'an ska få någa pengar tärifrån.

— Man ska int sörga, fast katton ä mager, å ingen ängslan ska höras, fast limpon ska lånas. Kommer dag, så kommer råd, förklarade Anders och han visste, vad han sade.

— Nej! Här ä ingen nöd och sorg! Kejsarn bor i Pettersborg! jublade Stormen.

— Farväl me oss alla nu, sade Harden, å give Gud oss ännu mang slik Hindriksdagar som i da, fast vi int tå meir träffas lika unga.

— För me ä dom no snart räkna, sade Ersas-farfar. Farväl mina vänskapsvänner! Adjö om ja dör!

En lång harkling från Arvidsson tillkännagav att något ännu återstod. Han ställde sig med ryggen mot spiselmuren och så kom avskedsvisan med litet osäker stämma:

Lev och fira många dagar
 Av ditt namn, det dopet gav.
 Till dess du i himlens salar
 Njuter evigt borgerskap.
 Här är möda, sorg och strid;
 Himlen ger en evig frid.

Må du njuta många dagar
 Uti fröjd bland vänner här.
 Må du, när som Gud behagar
 Hamna hos din Herre kär.
 Må ej jordens många band
 Hindra dig från himlens land.

Handslag växlades mellan vännerna, dörren öppnades och gästerna gåvo sig ut i midvinternattens stillhet och köld. Stegen knarrade och Stormen sjöng:

Mot turken vi tåga och låta honom veta,
 Att ännu i Finland finns mannamodet kvar.
 Sjung, Finlands män, hurra
 För vårt fosterland så bra!
 När vi hurtigt sjunga
 Går marschen lätt och bra.
 När det blåser marsch, så måste vi gå ut.
 Ingen rädder här för kulor och för krut!

Några solvarv hade gått. By och folk voro sig nästan lika, utom barnen, som vuxit till sig, och de gamla som börjat se ännu äldre ut.

I Smedsgården var också allt sig likt — till synes åtminstone.

Men husfolket visste det, som mänskorna i byn ännu inte hade riktigt reda på. De visste, att sedan den dagen, då Hindrik genom svek och orättfärdighet tog gårdor och stuga av Gusta, hade han ej mer varit sig lik. Väl fick han rån utträtad och det fula snytet bort från den präktiga Bergsången; men i det stora hela var det ändå bara som spott i Påssal'fjärden, och för det hade han sålt själen sin. Ty det kunde man då tydligt se, att Hindrik hade ofrid med Gud och sig själv. Så svårmodig och tungsint kan endast den vara, som bär på en mycket stor syndabörda och känner Guds hand tung över sig.

För ingen mänsklig varelse yppade han dock sitt hjärtas ängslan. Men när svårmodet tryckte tyngst och ofriden brände hetast, tog han ner den gamla fiolen från väggen och började spela, och Gud vet var han fick det ifrån, men ur fiolens strän-

gar klingade toner så sorgesamma och underliga, att mänskorna, som hörde dem, kunde gråta därvid. Och vid det han spelade så, vek svårmodet ifrån honom såsom det vek ifrån Saul vid Davids harpotoner, och han vart sig lik igen, god och glad som förr, och ur fiolens strängar klang tonerna åter på sitt gamla vis, så att det var en lust och fröjd för andra att höra och blev till en lisa för hans egen plågade själ.

Någon supkarl att tala om hade han aldrig varit, fastän han tog sig en sup då och då vid behov och ett högtidsrus när han kom i mannalag och det vart orsak därtill. Men nu kunde det hända, att han stod drucken mitt på blanka förmiddagen i brådaste arbete. Och inte nog med det. Han kunde då förgäta allt vad ära och anseende kallas, bära sig åt som en spefågel och ställa till skam och spektakel för hela huset, ehuru han annars ej var stygg eller svårsinnad som drucken. Nyman var då den enda, så ung han var, som hade någon makt över honom och kunde få honom till vett och förstånd igen. För andra var det inte värt att försöka — kvinnfolket inte ens att tala om.

Under allt detta gled husbondskapet honom småningom ur händerna över till Ulrika, ty sonen var ännu för ung att bära det. För Hindrik var det likgiltigt vem som styrde och ställde i huset, då han gick i svårmodet eller fyllan. Han hade då nog med sig själv. Men i nyktra stunder förtröt det honom att se sig tillbakasatt från sin rättmätiga ställning av kvinnan, som var honom given till

hjälp och bistånd och icke till att taga herraväldet över honom.

En dag lät Ulrika spänna en häst för enkelkär-
ran för att fara till stan i bestyr, som med rätta
voro hans. Då tyckte han att det gick för långt
och borde avstäckas. Bruka våld ville han ej och
för mindre än våld hade den styvsinta Ulrika inte
stigit ner från kärnan, då hon en gång klivit dit upp.
Det visste han. Så beslöt han att näpsa henne på
ett sätt som skulle ta, och som skulle lära henne att
hovera sig med måtta nästa gång.

Han gick in i kammarn och tog ur flaskan i skå-
pet ett par eller tre supar, riktigt järnskodda.
— — — Så! Nu skulle det då bli något att tala om!

Då han menade, att Ulrika var kommen ett
lagom stycke på vägen, spände han, ett, tu, tre, den
ståtliga, lättfotade Pian för fyrhjulakärnan, satte sig
själv på mittbrädet och körde efter Ulrika. Då han
upphann henne, körde han inte förbi utan tätt efter
hennes kärna och höll sig tyst en stund. Ulrika såg
sig ej heller om. Hon trodde det var en, som
hade stadsärende liksom hon, och så satt hon stilla i
kärnan och lät hästen lunka. Men då de åkte ge-
nom grannbyn och Hindrik såg, att alla potatis-
gårdor voro fulla av folk — ty det var just i potatis-
upptagningen och allt, som liv och anda hade, ro-
tade i jorden — tyckte han, att tillfället var som
enkom skapat för honom att klämma till. Han
släppte tömmarna ner i kärribotten, satte de stora
händerna som en lur för munnen och ropade som
en basun:

— Tuttuvätt! Tuttuvätt! Frun före å herrn bakett! — — —

Nej, hör ni! Nej, sir ni!

Det fanns inte en enda potatiskäring som ej stod rak och såg och hörde, så länge där var något inom syn- och hörhåll.

När Ulrika och Hindrik kommo genom tullen in till stan, körde han allt på samma sätt efter henne längs gatorna och ropade:

— Si här kommer min fru me mej! — — —

Eftersom det var i stan, skulle det väl få lov att låta spanskt, tyckte han.

Och fastän Ulrika tyckte, att hon ville sjunka i jorden av blygsel, var det bara att tuga, bita huvudet av skammen och köra rakt fram, tills hon kom undan folkögonen in på handelsman Sjödals gård.

Men pratet och skrattet gick sju mil ikring, och det var just det, som Hindrik hade räknat ut.

Det hade varit en sträng vinter med skarp köld och snö som på en del ställen låg i manshöga drivor. Man hade dock dragit sig igenom den med Guds hjälp och var åter så långt kommen som till kråkdagen, Gregorius. Vål hördes dyngkråkan kraxa vintern igenom, där hon spatserade av och an på landsvägarna och hackade i de frusna, bruna bollarna, men ingen gitte se åt henne en gång. Med vårkråkan var det annat, och ho vet, om man ens var så glad i själva göktiden, som man var på kråkdagen, ty nu visste man, att vinterns mödor voro överståndna och det började dra sig till vår.

Annars hade vintern dock varit tämmeligen bra — åtminstone vad prästaffärerna beträffar.

Ty prosten — den stränga, den all köttens begärelse och världenes lusta fördömande prosten — hade fått en svår och långvarig sjukdom och måste lämna vården om församlingen åt en ung adjunkt, som kom ifrån Helsingfors. Och nog visste man, att han som kom därifrån, säkert var van vid ett och annat, som inte var brukligt i prostgården, där köttet skulle späckas från morgon till kväll, och nog

förstod man, att han där skulle känna sig som hund i brunn med lock på.

Men så fick han veta, att en av hans skolkamrater var förvaltare på en herrgård nere i skären.

De gamla kamraterna träffades en söndag vid kyrkan, och så beslöto de att försöka ställa om litet, så att det för adjunkten skulle kunna bli något annat än bara vattuvälling och svagdricka.

Förvaltaren lät i veckan därpå sända häst till prostgården efter adjunkten — till ett sjukbesök.

Vägen var lång ner till skären. Lite snöyra var det till — inte farligt, men jämmt så mycket, att det var orsak för adjunkten att ligga över till följande dag, då vädret hade vackrat till och vägarna på isen kunde synas bra.

Sedan kom det sjukbud allt som oftast. Än var det den ena, än den andra som låg för döden och skulle skriftas. Då budet kom, var adjunkten strax färdig, tog grejorna med och for, och på det viset levde han många herrans glada dagar under vintern och fick många andra vänner än förvaltarn, så det började komma sjukbud lite varstans ifrån — både nerifrån skären och uppifrån landet.

Men prosten satt på säng och tyckte det var glädjande, att människorna hade blivit så måna om saligheten, att de för varje krämpe som ansatte dem tänkte på sin odödliga själ. Ty det såg han ju nog i kyrkböckerna som han lät bära till sig varje vecka för att granskas, att inte dog ens en tredjedel av alla dem som lät skrifta sig.

I alla fulla fall var det nu ändå en lättnad för

församlingen, så länge prosten låg på sjuksängen, och det var ej fritt församlingen önskade att sjukdomen skulle vara obotlig. Åtminstone hoppades man, att den skulle hålla i över läsförhörstiden.

Men doktorn hade gett hopp om att den skulle ge sig mot våren, och då visste nog församlingen vad den hade för sig igen.

Läsförhören voro utlysta och det året var det Hindrik Hindriksson Smeds som skulle taga emot präster och läsfolk i det läslaget.

Prosten hade visserligen förbjudit all överflödslävnad i mat och dryck på läsandagen och sagt, att fisk och bröd och ett stop vatten på bordet var kost nog på en sådan dag, då man ej var kommen tillsammans för att äta och dricka, utan för att höra och betrakta ordet. Den dagen var det själen som skulle komma i fråga och inte kroppen, sade han.

Men i det fallet hade man sitt eget recept och struntade i prostens. Ty nog visste man, att när ordet blivit betraktat från klockan nio på förmiddagen intill gråningen av en marsdag så visserligen började kroppen trakta efter sitt och nog smakade då klimpsoppa, stek och ugnsgrot både präster och klockare såväl som gemene man. Och då prästerskapet följande morgon bröt upp och for i väg till nya förrättningar, så ställdes i läsängården till en dundrande andradag, och gubbarna togo oftast ännu en tredjedag, eftersom det nu engång var tillrustat.

Aldrig hade det ändå varit så nöjsamt att ställa

till läsförhör som den gången, då prosten låg bunden vid sjuksängen. Det var rakt som att få ställa till bröllop, tyckte man.

Och det rustades.

I Smedsgården togs saken så på allvar som ingenstädes i de andra läslagen. I sin yvan ville Ulrika-mor visa, huru en som både kan tillrusta och har råd att rusta, skall hålla kalas. Hon hade inte, sedan hennes välmaktstid börjat, kommit i tillfälle att visa vad hon kunde åstadkomma i den vägen, ty läslaget var stort och turen kom så sällan. Men nog var det förvånansvärt, så hon kunde få det att gå. Som till det värsta bröllop rustade hon med brygd, slakt och bakning, och själva Kok-Gustavsonskan togs ut ifrån stan för att laga maten, ty hembykocken hölls för simpel förstås. Rummen fejades och enrisades både upp och ner; stekoset doftade skönt och kvinnfolket sprang både bitti och sent.

När allt har nått sin höjd, man snart det falla ser. Mitt i allt detta — på själva läsandagens morgon, just då folket hade församlats och prästerna voro färdiga att börja — lade Hindrik kronan på verket. Den lede hade farit i den gamle syndaren och han hade gått åstad och supit sig full.

Då kvinnfolket fick reda på det, blev där en uppståndelse, så Gud sig förbarme. De snodde som vesslor om varandra beskärmande och välsignande sig, och pigan Karolina stod på ett ställe och snurrade runt och visste ej, om hon skulle taga i skopan eller stekpannan. Inte för att det var så ovant att

se honom på det där viset. Nej, bevars väl! Men man skall då veta sin tid med slikt. Aldrig i himmelens namn fick han i dag visa sig så där för präster och folk. I morgon kunde han gärna ligga under bänken om han ville och inte en katt skulle jama däråt engång. Kom han nu bara åt att späda på litet till, så visste man aldrig hur det skulle sluta. Man måste få honom undan på något sätt, annars kunde det ännu gå så, att han inför all menigheten skulle ställa till spektakel och dra skam och smälek över hela huset.

Hur de nu rådslogo, så funno de det vara den enda utvägen och bäst både för Hindrik och dem alla, att han skulle komma undan en stund någonstädes och somna, så kunde han sedan ännu hinna snygga upp sig och vara inne i läsanstugan bland mänskorna. Men med lock skulle det gå, om det skulle lyckas. Det kommo de överens om. Därvidlag var det inte lönt att försöka bruka styrka — inte för någon i hela huset, allraminst kvinnfolket.

Det gick också, som uträknat var, rätt nätt för Karolina och Pilmanskan att få honom med sig till bastun. — De behövde hjälp till något där, och Hindrik, som godmodig var, sade inte nej till det utan gick i fällan.

De bad honom sätta sig på bänken och vänta, medan de hämtade en så in i bastun. Han satte sig. De gingo ut och vände klinkan sakta och vackert på och satte ännu därtill för säkerhets skull en stadig tröda som stöd mot dörren. Och då bastun ännu var varm efter gårdagens bad, så hoppades

de, att bastuvärmen skulle ta honom så att han skulle somna och att allt skulle reda sig senare på dagen och ingen märka skandalen.

En liten stund satt Hindrik stilla på bastubänken och väntade. Men inte så länge, att värmen hann ta honom. Han steg upp, skulle öppna dörren och se var kvinnfolket dröjde, men fann sig instängd. — — — Åhå! Var det så! — — —

Han satte sig på bänken igen och funderade under några minuter.

Att han skulle sitta instängd i bastun som en missdådare på själva läsförhörsdagen! Instängder av kvinnfolket! — — — Anamme och ladde dem och alla deras kvinnfolkskonster! — — —

Han hoppade jämfota upp från golvet, slog ihop händerna och visslade trestegsvalsen så det klingade i bastun. — — Trodde de att han skulle sitta där i dag, så skulle de inte bli saliga i den tron! Ut skulle han, om där så var femton klinkor och stöd mot dörren!

Det var icke fritt han småskrattade för sig själv vid tanken på hur roligt det skulle bli sen, när han kom ut.

Han fick fatt i bryggstången, som låg under bänken. — — — Här fanns don att ta till! — — — Med den i handen steg han upp på höglaven. — — — Man ska visa dem, att det finns annat än dörrar att gå igenom. Sina klinkor kunde de ta opp själva, så lät de väl bli härnäst att peta dem på. — — — Han spottade i händerna och stötte med

tången ett hål på mellantaket så stort, att han fick knogarna in. — — — Nå, nu ska vi si! — — —

Det var en småsak för en, som hade björnstyrka, att bryta hålet så stort, att han kunde krypa igenom det upp på vinden. Så åter ett hål på yttertaket, så att mångårsgammalt sot och damm, som hängde i tjocka, lurviga fransar överallt i taket, lossnade, dansade om, rykte och fastnade i hans svettiga ansikte och hår och bet sig fast i kläderna; och inte mer än det hinner omtalas, så var burfågeln fri.

Men förskone oss vår Herre, så han såg ut!
— — — Det kan då rakt ej i ord beskrivas!

Han satte sig på takkammen med armarna i kors över bröstet och såg sig ikring några ögonblick.

Inne i stugan var Karolina den första som fick ögonen på honom, och hon trodde hon skulle få hjärtspräcken med detsamma.

— Jesus välsini! — — — Husvärden sitär op baståtatji! skrek hon.

Ett fasans rop gick genom kvinnfolkstropen. Allt föll dem ur händerna och de trängdes i fönstret för att se. — — — Ja, Gud nåde så visst! Satt inte syndaren där och såg ut som själva den onde!

Men han satt inte länge där förrän han masade sig till nedersta kanten av taket. Därifrån hopade han ned i en uppblött snödriva, så upp igen och raka tag in i stugan.

Kvinnfolket visste ej om de skulle skratta eller

gråta. Vid bordet stod Ulrika-mor som en bildstod och sade varken svart eller vitt.

— Husvärdn måst få tvättvatt'n, fick äntligen ett av hjonen fram.

— Ja dåger no som ja ä, sade Hindrik kort.

Så tog han fiolen från väggen, skruvade, knäppte, spottade och ställde i ordning instrumentet. Ögonen stodo aviga i huvudet på kock, pigor och hjälpkäringar och några av läsanfolket, som samlats i stugan. — — — Herre Jessus! — — — Huru skulle detta sluta?

Stråken föll på strängarna och spelmansandan över Hindrik, och så sotig som han gick och stod steg han in i framstugan, där folk och präster satt och just hållit bön och tagit ihop med förrättningen. Där spelade han menuetten så att det klang kring tak och väggar. När han hade spelat några takter, höll han upp, gick fram på mitten av golvet med fiolen i den ena handen, stråken i den andra, tog några danssteg och sade:

— Så tär ska an dansas!

Och så dansade han menuetten, precis till punkt och pricka som den skulle dansas på ett hederligt bröllop, och där var ingen som lyfte en hand mot honom eller sade ett ord — inte ens prästerna.

— Herre Jessus! — — — Kvar ä Nyman? var det någon som viskade.

Då trängde sig Nyman fram ur en vrå, tog honom varsamt i armen och ledde honom ut ur framstugan. Utan stretan följde han Nyman, ty han ansåg, att kvinnfolket nu hade fått sin skäppa full.

Men läslaget hade fått något att tala om i veckor och månader efteråt, och alla voro ense om att det var en lyckans stund för Hindrik, att adjunkten var med på läsförhöret och inte prostens, ty då hade han kommit under prästexamen så säkert som amen i kyrkan.

En dag kom elden lös på vinden i Smeds boningshus. Det var mitt i torraste sommarn, och nästan allt folk i byn var ute på skördeåkrarna. Elden hann taga så mycken fart, att då hjälp äntligen kom, stod ingenting mer att göra än att av lösegendomen bärga det, som ännu kunde bärgas undan elden. Hela huset brann ner ända till grunden. I den stora trädgården stodo äppelträden och päronträden med avsvedda blad och den halv-växta frukten dینگlade stekt i de svarta grenarna.

Det var en förödelsens styggelse att se, och mången av bysfolket trodde sig redan uti detta få se en början till Guds straffdom över en förhärdad syndare och hans lika förhärdade synderska till hustru.

Höst och vinter tillstundade, och det gällde att först någonstädes skaffa sig tak över huvudet för den närmaste framtiden och sedan rusta sig till att bygga ett nytt boningshus. Smedjan och bastun inreddes så att man hjälpligen kom över vintern.

Med dessa bestyr fick Hindrik liksom luft på nytt under vingen. Hans gamla verksamhetslust

vaknade och svårmod och tungsinne voro som bortblåsta. Han körde sten och stockar under vintern och drog kransågen som en björn. Han brände kol till byggnadssmidet mila på mila och fram på vårsommarn slog han tegel, som han i augusti månad brände både bleka och röda. Innan nästa vinter stod för dörren, kunde han med sitt husfolk flytta in i en tvåvåningsbyggnad med stora, präktiga rum uppe och nere och där vartenda lås och gångjärn var smitt av honom själv.

Men då allt detta var överståndet och livet och arbetet löpte in i vardagsfåran igen, kom tungsinnet och allt det andra eländet över honom på nytt.

Det var Greta Lisas tårar som brände, sade husfolk och grannar.

Till sist fann han ej vederkvickelse i annat än brännvinet. Det kunde gå veckor om, under vilka han ej såg en nykter sol, och var och en kunde förstå, att det var förbi med honom. Ulrika-mor förde ordningen både ute och inne, och det vart ett regemente som inte omtalas kan. Hon blev till slut som själva hundturken, och ingen ville orka stå ut med henne. För henne var världen allt.

För husfolket var detta en bedrövelse. Mest gick det gamle Adolt till hjärtat. Han låg sömlös om nätterna, som gamla oftast göra, och då blev han lyhörd. Han förnam och hörde sådant, att det stod klart för honom som i en spegel, att nådatiden var tillända för Hindrik och att han snart skulle bliva kallad inför sin evige domare.

Han låg då och tänkte på allt det, som de båda haft gemensamt, sedan han som vallpojke kommit till gården i gamle Hindriks tid och hur han vuxit fast vid gården och vid Hindrikarna både fadern och sonen och arbetat och strävat där som för sitt eget; han mindes hur mycken godhet och mycket förtroende han rönt från deras sida, som i honom ej såg den legda drängen utan den trogna kamraten, med vilken de delade onda tider och goda, arbetsmöda och högtidsfröjd. Hela hans långa liv ända från den tiden och till den stund som var, steg klar för hans själs öga, och han, som redan stod med sin ena fot i graven och den andra strax utanför, bad en bön av sitt hjärtas grund till den, som allt kan förlåta, att Hindrik ännu i elfte stunden skulle varda sökt, så att de båda åter kunde få mötas och vara tillsammans i Guds härlighet.

Människan spår, men Gud rår. Ulrikas tur kom först.

Det var i tiden mellan vårsådden och trädes-ärjan, som hon blev svårt sjuk. Ingen visste rätt vad slags sjukdom det var; svår var den, hastigt och på en förkastad dag kom den, och den människa, som sjuknar in på en sådan dag får snar bot eller ingen.

När två dagar gått kunde man se, att yxan nu var satt till roten av trädet. Man visste det säkert, ty urby hade ropat så hemskt tre nätter å rad över Djupängsmalmen, och lätet hade bådat människodöd och ej kreatursskada. Det hade man lagt

märke till. Och Karolina hade drömt om stora nybyggen på gården och om tänder som lossnat i munnen och mera sådant.

Karolina skötte ensam den sjuka. Det övriga husfolket stack sig in då och då, stod några ögonblick tyst vid dörren och såg, men smög sig lika tyst ut igen. Även Hindrik gick tyst och allvarsam och höll sig för unders skull nykter.

Plågorna voro svåra. Stundtals låg den sjuka i yrsel och pratade då vilt och vist utan sammanhang. På den tredje dagens morgon sändes Nyman efter en präst. Men all sans och allt förstånd hos den sjuka voro då redan så insvepta i dödsdvalan, och då kapellanen fram på förmiddagen kom, kunde han intet mer uträtta än hålla en förbön för hennes själ. Mot aftonen var det alldeles säkert — efter det man kunde se — att Ulrikamor ej mera skulle skåda nästa dags morgon.

Då Karolina såg att det så var, tordes hon ej lämna sig ensam med den döende över natten. Hon sände bud efter ett par grannkvinnor från byn.

De sutto alla tre inne hos den sjuka och sjöngo dödpsalmer intill sena kvällen. Men det tycktes, som om hon ej hört eller fattat något av allt detta, ty hon låg hela tiden såsom i en tung sömn med slutna ögon, medan bröstet arbetade som en smedjepust och händerna oroligt plockade på täcket.

När du äst i din bästa tid
Och haver satt till världen din lit,
Du menar det skall så stånda;

Smyger döden fram, talar ej mång' ord.
 Då skall du höra det du har gjort
 Med ve och hjärtans vända.

Så sjöngo kvinnorna. Midnattstimmen hade just gått till ända och den svaga vårnattsskymningen började slå över i dag.

Då satte sig Ulrika-mor med ens rak upp i sängen, såg med vidöppna, förskräckta ögon framför sig och en pärlande svett stod henne om ännu. Nu hade hon makt att tala. Hon pekade med handen först mot den ena sängstolpen, så mot den andra och sade tydligt och klart:

— Sir ni, — — — tär star fan — å — tär star
 — — — satan! — — — — — — — — —

Så sjönk hon som en trasa ner mot dynan och drog sin sista suck.

Men de tre arma, som voro inne hos henne i den stunden, visste knappt till sig av fasa. En fick svimning och föll omkull, de andra två lågo på knä och läste syndabekännelsen och alla böner de kommo ihåg ända från barndomen, och aldrig i sitt fattiga liv hade de känt den orene andens makt så stor som i den stund han stod mitt ibland dem och tog sitt. Det var som om tunga molnskyar vältrat fram genom rummet och tryckt dem mot golvet och insvept allt i sin orenhets dunst, så att de med knapp nöd kunde draga andan. — — — — —

Över träsket gick solen upp och spred sitt förgyllande ljus över den hemska morgonen. Då kommo kvinnorna till sig igen och tuppen gol. Till

och med han hade haft känning av fanskapet och kunde ej gala i vanlig tid på morgonen utan först efter solens uppgång, sade Pilmanskan, som givit akt därpå.

Det var ändå en Guds nåd, att det skedde den ljusaste tiden på året. Hade det varit höstmörker då, så hade Smedsfolket och andra närboende ej vetat, hur de skulle ha kommit över den tid Ulrikamors låg lik i mangelboden. Karolina, hon var hela tiden som från förståndet av allt det hon hört och sett. Ett par dagar efter dödsfallet hade hon känt sig alldeles utmattad och lagt sig till middagsvila på en soffa, och just då hennes ögon runnit ihop, hade hon hört hästtramp utanför och en stark knytnäve hade bultat hårt i väggen, och därpå hade hon hört Ulrika-mors röst, som tydligt sade:

— Du ska lite tänka opa me, å kva ja lider!

Hon vart så uppriven, hela människan, att man trodde hon skulle få föras in på hospitalet.

Och, så mitt i vårsommarn det då var med sol och vackert, slog det till själva begravningsdagen om och blev ett hiskeligt stormväder och ett piskande regn, som stack en i ansiktet som små knivar — vilket det vanligen brukar vara, då gamla storsyndare föras bort. När likföljet var kommet halvvägs, stannade likhästen själmant av bara ren maktlöshet och gick ej ett steg längre och så svartbrun den förut var, så vit av fradga var den nu ända ut i bogarna. Då visste nog Anders Carlsson Bengts, som var likkusk, vad det betydde

och vad som var att göra. Han steg av, gick mitt emot hästens huvud och såg mellan öronen på honom hurusom den onde satt i en liten, röd hunds skepnad på huvudändan av likkistan. Anders gjorde korstecknet i hästens äne och på likkistan och därefter gick hästen framåt igen och Ulrikas stoft kom i jordens gömma.

Nästan hela året efteråt var det en stor ofrid både ute och inne hos Smeds. Det knackade här och bultade där; det bölade som oxar från Djupängshållet, och om nätterna hördes ofta ett buller, som om stora vagnar kört fram på landsvägen. Men tordes någon stiga upp ur sängen för att se vad det var, såg han intet. Underliga fåglar, som man aldrig sett förut, syntes flaxa omkring i skymningen, och pigorna sprungo vettvilla av skräck om varandra och funno ingen frid. Ingen vart heller klok på om väsnandet alltjämt härrörde från Ulrika-mor eller om det bådade upp någon annan till vandring.

Men inte mer än ett år efter vid samma tid Ulrika-mor dog, hände det som hända skulle.

En dag mot aftonsidan kom Nyman hemspringande nästan andlös och kritande vit i ansiktet, och han ville knappt få fram orden, då han skulle säga, att han funnit husbonden liggande död i en vattengöl bakom utkällarbacken.

Det blev uppståndelse ute och inne.

Nyman fick kvinnfolket med sig till hjälp; de

togo den döde upp ur gölen och drogo hem honom på en skalkkärra.

Budet om händelsen löpte som farelden kring byn, och folk samlades hos Smeds mangården full.

Ådranfaster, som för tillfället träffade vara i byn på den stora vårådringen, kom med snäpparn och slog upp stora hjärtådern på vänstra underarmen. Vål rann blodet ännu, men inget liv var där mer till finnandes.

Huru detta nu hade skett, visste ingen.

På den senaste tiden hade han ej nyttjat det starka så tätt och ofta som förut, och på förmiddagen hade han ännu varit alldeles nykter. Det visste Karolina, som talat med honom om ett och annat, som rörde arbetet. En stund senare på dagen hade hon hört honom spela inne i sin kammar och han hade hållit på därmed så länge, tills hon hörde, att strängarna brast på fiolen varenda en. Då hade han kommit ut och sagt, att sådant aldrig hänt honom förr. Så gick han och drack ett par knorrar med Arvidsson, som hade namnsdag, men någon känning hade han ej — inte att tala om — påstod Arvidsson själv. Efter vad man såg och förstod, hade han satt sig på en sten vid kanten av gölen, ty där fann man pipan och tobakspungen, och så hade han säkert fått hjärtslag och fallit ner i vattnet.

En del gissade på självmord och en annan del trodde, att han i fyllan inte hade sett vattnet, utan stigit ner i den djupa gölen där botten var ojämn,

som man ju kunde se, när den på sommarn var uttorkad, och så hade han fallit och inte orkat resa sig upp igen, utan blivit liggande i vattnet och dött. Men de flesta trodde fullt och visst inom sig, att det var en annan som dragit honom dit, ty såsom man lever så dör man, mente de, och han hade nu gått för att få sina gärningars lön.

Vid dessa yttranden steg Harden fram till kärnan där den döde låg, och det syntes han hade något på hjärtat. Ett djupt allvar låg över hans ansikte, då han såg ut över folkmängden. Så sade han:

— »Vilken av oss är utan synd, han kaste första stenen. Ingen av oss är domare utan Gud allena.»

Gamle Adolt stod invid den dödes huvud och tårarna pärlade ned för hans fårade kinder, medan läpparna darrande och blåbleka rörde sig som till bön. Nära intill stod också sonen Hindrik och Nyman, båda ännu nästan bedövade av det som hänt. Pigorna stodo skräckslagna vid trappan och fick ej ens makt till att gråta.

Harden avtog långsamt sin mössa, böjde sitt gråa huvud och knäppte händerna ihop till bön. Alla följde exemplet.

— Herre! Lär mig alltid att det måste bli en ände med mig och mitt liv ett mål hava. Mina dagar äro en tvärhand för Dig, och mitt liv är såsom intet. Huru platt intet äro alla människor, ändock de så säkre leva. De gå bort såsom en skugga, och dock hava de gjort sig mycken onyttig

oro. De samla tillhoppa och veta icke ho det få skall. — Nu Herre, då döden hemsöker mig, vid vad skall jag trösta mig? — — — Uppå Dig hoppas jag. Fräls mig ifrån alla mina synder. Hjälp och styrk mig i min sista stund och låt mig i Din nåd få bortdö ifrån synden, världen och all ond lusta, och tag från kval och själanöd mig upp till Dig i fridens rike för Jesu Kristi skull. Amen.

En hejdlös gråt brast lös i kvinnoskaran. Även för de flesta av karlarna steg det bjonkt för ögonen och de voro mer gripna än de ville visa. De sväljde och sväljde på något, som oupphörligt ville upp i halsen på dem. Den unge Hindrik gick fram till Harden och tog honom tyst och hårt i handen, ty han kunde ingenting säga för gråt.

— Herren bevare din ingång och utgång, och må du i Hans namn begynna loppet, fullborda vandringsen och behålla tron, sade gubben med kraftig stämma.

Och som på en inre maning gingo de alla mangrant till Hindrik där han stod vid faderns bår och togo honom i handen, utan ord beklagande sorgen.

Den sjunkande solen lyste aftonmild över byn och gårdarna, över död och levande; fåglarna sjöngo och vårens vindar lekte i björkarnas späda grönska.

II

I yttre måtto var den unge Hindrik Hindriksson lik sin släkt. Allt det säregna hos fäderna, den ståtliga växten, styrkan och sundheten hade gått i arv till honom; likaså det kloka huvudet och det glada lynnet. Så ung han var, syntes det redan, att han nog skulle komma att bli en socknens och byns förtroendeman, och detta gladdde ingen mer än den gamle Harden, som gärna önskade att någon skulle finnas, i vars hand han kunde lägga byns angelägenheter, då kvällen en gång var inne för honom själv.

Men en sak gick Harden och de äldre i byn och undrade över.

Hade han också ärvt fädernas orättrådiga sinnelag, och skulle han, som de, kunna fördärva sin själ för världsens snöda vinning?

Man får vänta och se tiden an, tänkte de.

Vid föräldrarnas hastiga frånfälle blev det en tvärvändning i den unge Hindriks liv, när han med ens fick övertaga husbondskapet och dess ansvar.

Han hade visserligen ett gott stöd i gamle Adolt, och Nyman var hans högra hand i allt, och de gjorde alla sitt bästa för att hålla huset på fötter med tillhjälp av de tre pigorna Karolina, Hedda och Johanna. Men när två år hade gått, insågo de, att på ett hemman — vare det sedan stort eller litet — måste det finnas en som håller i skaftet även inomhus; och Adolt rådde Hindrik att med det snaraste se sig om efter en hustru som kunde göra det.

Han tog Adolts råd i akt, och hans val föll på Gustava Beata Jakobsdotter från Mattas i grannbyn.

Däruti tyckte de gamla sig se och förmärka något, som likade sig till faderns kloka beräkningar vid sitt gifte. Ty Gustava Beata var rik. Hon var enda dottern på ett helmantals, välbärgat frälsehemman, som var rikt av ålder. Hon delade allt, lösöre, pengar och jordvärde på hälft med sin broder, så det blev inga småsmulor hon förde med sig till Smeds. Det kom hästar, ett sto och en hingst, granna som lejon, och sju präktiga mjölkkor, feta och blanka så att det gungade om deras låar; två slaktfärdiga svin och en hop ulliga får — förutom allt annat som inte uppräknas kan, ända från mjölkskjulor och bunkar, såar, tinor och tunnor till betsad birong, snidade skåp och sängar, lasstals med sängkläder och linne, säd och potatis tunnals och flere tusen mark i reda pengar. Ingen kunde annat säga, än att Hindrik varit om sig vad giftermålet beträffar. Men sådant var ej att lasta och fördöma, ty ärligt gods och redliga ägodelar

skall människan ej förakta, och det var inget orättfånget han lade till sitt.

På samma gång hade även Nyman kommit underfund med, att den unga Johanna var som enkom skapad att taga hand om en redlig spannmålskarl. Hon hade kommit som fjortonårs springflicka till Smeds och under Ulrika-mors stränga tuktan och fostran växt upp till en arbetsam, kunnig och sparsam kvinna i vars händer mjölkskvätten och mjölgöpen vordo spissamma som änkans oljekruka och en bristfällig särk fick syn som om den vore ny och styrka till att hålla ut nästan en särkålder till.

När då Hindrik och Nyman hade allt sitt utstakat, så smälde det en lördagsmorgon på vårvintern till lysning, och vid midsommartiden, då syren och äppelträd blommade och det var den ledigaste tiden från allt utarbete, hölls ett bullrande bröllop i tre hela dagar för två brudpar på en gång — ett bröllop så stort och så ståtligt, att det vart ett omtal en halv mansålder efteråt.

Nyman köpte för två tunnor råg den lilla stugan av Hammarstålskan, som blivit gammal och hjälplös och ingen egen hade som vårdade sig om henne. Hon fick bo kvar i stugan till dödedagar och Johanna skötte henne, allt under det hon gick i arbete hos Smeds och skaffade till sitt bo och hushåll.

Och Gustava Beata tog regeringen om hand på Smeds. Hon hade växt upp i ett hem där intet fattades av det jordiska goda en bonde kan äga, och hon hade aldrig lärt sig att försaka och spara. Då

hon sedan satte foten under eget bord och även där hade allt fullt upp att taga till, så tänkte hon, att livet var sådant och aldrig annorlunda kunde bli, att lärarna alltid skulle stå fulla och tunnan alltid rinna.

Harden hade druckit sin ålderdomsbägare.

Han hade Jakobsdagen fyllt sjuttiofem år och högtidlighållit den på det gamla, välkända, värdiga sättet i närvaro av fränder och vänner i hela byn.

Ehuru skröpligheten ännu ej alltför mycket tyngde kroppen, ansåg han sig dock vid det laget ha rätt att kasta några av sina allmänna omsorger på yngre skuldror.

På Smeds mark ett stenkast från Hardens stuga stod högst uppe på åsen traktens gamla lånemagasin. Under trettiofem års tid hade Harden med tillhjälp av tvenne mätare skött förvaltningen av det. På de senaste åren hade detta arbete känt på hans krafter, då han vår och höst vid utlåningen och intagningen av säden skulle sitta i drag och damm under flere dagar vid den öppna magasinisdörren.

Han hade tänkt mycket över, i vems händer han skulle kunna lämna denna syssla, ty därtill behövdes en skrivlörd och räknekunnig karl och det var just knepet att finna en sådan. Han hade nog haft sina tankar på Hindrik, som ägt förmånen att få gå hos Ströberg i staden och där han utom läsning

även lärt sig något skriva och hjälpligen räkna. Det visste Harden, att Hindrik med sitt ljusa huvud nog skulle gå i land med förvaltarsysslan — i synnerhet om han, som hade gammal erfarenhet, satte honom in i arbetet och stod honom bi med råd och handräckningar när så behövdes. Men det var inte värt att fjäska åstad. Oprövad man var ej att lita på, och Hindrik hade så mycket att brås på, som kanske ej skulle göra honom lämplig för denna syssla. Detta gick gubben och tänkte över i långa tider allt under det han noga gav akt på åt vilken sida det skulle luta för Hindrik i fråga om karlatag, redbarhet och annat sådant.

Det var en torr och het högsommar.

I slutet av juli månad, några dagar före Olsmäss, syntes en morgon vid frukosttiden tjocka rökmoln tuta upp ur skogen mot den blånande rymden i sydväst i riktning mot Digermalmarna.

Man förstod strax, att elden på något sätt kommit lös i skogen. Det blev liv och rörelse i byn. Alla löpte om varandra och ropade: Till släckning, till släckning! — Efter det man kunde se, var elden ej så synnerligen långt borta. Vinden var frisk och låg åt byn och faran var stor.

Harden stod på trappan och såg röken, som tutade allt tjockare upp över skogen, och hörde ropen, som skallade genom byn.

Nu skulle det behövas en man, som hade förmåga att taga ledningen över släckningsarbetet, ty den förutan blev det ej hjälpa utan stjalpa. Det visste han. Med förargelse kände han sig själv för gammal därtill, ty det taget krävde mannakraft; det visste han också.

Ännu stod han och funderade en stund, och ropen från byn fortforo. Så gick han till Hindrik på Smeds och bad honom taga detta ansvar på sig

och alla karlar i byn med och göra vad han kunde, han, som var ung och stark.

Hindrik var redo till det. I hast samlade han ihop allt vad karlfolk kunde kallas och de begåvo sig med yxor, sågar och alla nödiga tillbehör till skogs till undsättning.

Där arbetade de för brinnande livet under några timmar. Det knastrade och fräste runtomkring i kvistar, barr och torra vindfällan. Det tutade och bolmade, då elden hade satt sig fast i ett nytt område, och då tändet arbetat en stund för att få fart, sköto lågorna klara och pigga upp och slickade med giriga tungor furornas stammar tills de nådde de höga kronorna. Därifrån fladdrade de ut för vinden som glimmande vimplar sändande nya tänden långt bort till andra delar av den sommar-torra skogen.

Karlarna insågo snart, att deras arbete var fåfängt och deras kraft för obetydlig mot eldens rasande framfart. Om något skulle kunna göras måste mera hjälp anskaffas.

Hindrik lämnade manskapet kvar vid elden och red det fortaste han kunde ner till byn igen. Efter en kort rådplägning med Harden sände han ridande pojkar med bud till byarna runtomkring både i socknen och kapellet. Allt manskap, som kunde komma, kallades ut till hjälp, och så mitt i brådaste andtiden det var, kom det karlar från östan och västan utrustade med yxor, spakar och andra don som till ett mindre klubbekrig. Nu fanns det hjälp nog. För Hindrik gällde det bara att ordna och leda.

Öppnor höggs, moteldar tändes och allt gjordes som göras kunde för att stäcka eldens framfart.

Hemma på åkrarna stod rågen gul och mogen och väntade skäran, och allt höet var ännu ej inbärgat. Men detta fick kvinnfolk och barn sköta om bäst de kunde.

Tre dygn hade gått, och ännu var man ej herre över elden. Någon gång syntes man nära att vara det. Men så flammade den upp igen från något obeckat håll där den legat och tänt i smyg. Vinden låg alltjämt frisk över byn och förde med sig tänden som flögo omkring likt stora lysande fåglar och satte sig på ladornas soltorra halmtak, på gårdsgårdar, torrt gräs och annan lätt eldfängd bråte, och detta gjorde faran för byn stor. De hemmavarande gingo natt och dag i ångest och oro och väntade den stund, då de skulle bli tvungna att föra barn och åldringar och all lösegendom som föras kunde bort undan faran till andra avlägsnare byar.

Vid de farligaste ställena satte Hindrik ut vaktmanskap som stodo färdiga med vattenkäril och viskor för att träda till hjälp, då en eldflinga kom farande och slog sig ned någonstädes.

Rymden var full av rök. Solen stod visserligen däruppe på sin gamla plats, men den sken ej som förr, utan gluttade som ett stort, rött, svidande öga genom rökfloret ned på jorden. Svalor och annan småfågel irrade som oroliga hamnar omkring och visste ej var de skulle styra kursen i den bäska, rökfyllda luften. Och kreaturen sprungo ängsligt råmande av och an på landsvägarna me-

dan förödelsens styggelse gick fram över deras gröna betesplatser i skogen.

Överhöljda av sot och med svidande ögon arbetade manskapet i rök och eld natt och dag. Tungan blev torr och det stack bäskt i halsen. För mången togo de medförda matförråden slut, men det blev ingen tid till att slinta ifrån och skaffa nytt. Hindrik bestyrde då om att några kvinnor från byn dagligen kommo färdandes med hästar och förde mat och dricka upp till dem i skogen.

Till sist vart Hindrik själv så hes av att ropa och kommendera, att han knappt ville få fram orden, då han skulle säga något. Han begav sig ned till byn för att få kaffe och ålade Matte Törnblom, en gammal och beskäftig sjöman ifrån Hopom, att vaka över att var och en gjorde sin plikt, de få timmar han var borta.

En stund gick allt i den gamla takten. Men så satte sig några Eskilombor på tvären och tyckte sig ej behöva estimeras Törnbloms kommando, och att hela saken ej bekom dem det minsta. — Låt Jerusalem brinna! Inte var det deras stad. — Inte var det deras skog som brann. Och inte behövde de stå där och slita ont i dagatal för andras skull.

— Kära vänner! — I dag dig, i morgon morgon mig! — I måron kan vinden vända å ligg yvy åt Eskilom, å tå kan vi lät Jerusalem brinna — om vi vill va som ni.

— Ja, he kan no hända, att fabru får rätt, för i måron ha vi freda å tå ska vi få vindvändning, om int någa jäklas, sade några Sävträskkarlar, som

kommit till och hört resonemanget mellan Eskilomborna och Törnblom.

De tredskande togo förnuft. Endast Torvigg, en karl av adelsstånd och som sett bättre dagar i sin ungdom, men kommit på kneken och arbetade som simpel dagakarlar var som helst, vägrade fortfarande att lyda och att göra något.

— Jag ä Torvigg å du ä Törnblom! — Inte kommenderar du mej, sade han sturskt och slog sig till ro i landsvägsdiket.

— Inga sess tu i landsvägaditji nu, utan ti arbets ska du me oss adra, fast du å sku hav adelsflättjin denn mitt i batjin, sade Törnblom fast och bestämt, tog den högättade Torviggen i armen, fick ännu därtill hjälp av dem som stodo i närheten, och så ledde de honom med sig in i skogen, där de alla hade något att göra.

Då Hindrik återvände från byn hade han Karolina och Hedda med sig och hela kärran full av grejor. På lagom avstånd gjorde de båda kvinnorna upp en kokställning av stenflisor, och där kokade de kaffe dagen i ända och natten med. Ett träankare med brännvin ställdes i skuggan av ett albyske. Och nu ordnade Hindrik för manskapet så, att ett lag i sänder fick avlösning för att gå ned till kaffeplatsen och få en knorr med tilltugg. Denna utmärkta anordning gav ny fart och arbetslust åt manskapet. Med gemensamma krafter kämpade alla till det yttersta, och efter ännu fyra dagars strid var fienden nedlagd och övervunnen.

Men under två veckors tid var det ännu ett

drygt arbete med eftersläckningen av alla de otaliga glödhögar och små milor, som lömskt lågo och glödde och pyrde överallt i moraset, där elden gått fram.

Äntligen föll ett stort och efterlängtat regn som en förlossande sorgegråt ner över all förödelse. Det släckte de sista glödande gnistorna, som ännu lågo och lurade. Det sköljde de sotiga furustammarna, strilade ner över björkarnas brända näver och lövlösa grenar och läskade granarnas torra, barrlösa kvistar. Men ungskogen och enar, alar, ljunng och allt det övriga småsrosket hade ingen fröjd av det mera, ty det låg bränt till aska i jordens mull.

Då regnet började uti öppen bok på söndagen, var man säker på, att det skulle hålla ut till följande onsdag. På söndagskvällen begav sig därför Hindrik hem med det sista vaktmanskapet, som stått på post i skogen. De hade fyllt sitt värv till det sista, och hade där intet mer att göra.

Vida sträckor på torr, höglänt mark stodo svarta och härjade. Men man fick vara glad över att byn och en stor del av skogen i sänkor och på låglänta ställen blevo räddade. Och för det hade man — näst vår Herre — att tacka Hindrik, som vid detta tillfälle hade avlagt ett sådant mannaprov, att han av Harden och alla grannar i byn och bygden runt befanns vara en karllakar!

Och då han nu sålunda vart liksom genom eld beprövad, bestyrde Harden utan tvekan om att han

på hösten skulle få övertaga magasinförvaltningen.

Efterhand som tiden gick lades på honom den ena förtroendesysslan efter den andra. Han invaldes i kommunalstyrelsen, blev medlem av kyrkorådet och utsedd till häradsnämndeman. Allt detta ställde honom, så ung han var, i en hövdingeställning i bygden, och till grannarnas glädje syntes han taga den med ansvarsfullt allvar.

Men inom sig beslöt dock Harden att ej lämna Hindrik helt ur sikte. — Ty vem känner vad en annan kan bära i djupet av hjärtat?

Våren hade denna gång kommit som ett Guds under till bygden. Ehuru årstiden ännu ej var så långt framskriden, stod skog och mark redan i sin fulla fägring. Det hade ej varit mycket snö under vintern, och på själva Mattsmässtdagen skvalade regnet ner i strömmar, tagande bort det lilla som fanns, så att man fick höra kärran skramla redan i februari. Mars stod mild och blid, och i slutet av april såddes havren. Visst gick man litet orolig och väntade bakslag i vackerheten. Men det kom inte. Våren steg fram över nejden med raska steg, trotsande alla spådomar om den duktiga näsbränna den ännu skulle få. Inför detta under stod till och med Harden handfallen och visste ej vad han skulle tro och tänka om sin gamla, kloka bondepraktika, som nu ej riktigt tycktes hålla sig till sanningen.

Det var en lördagskväll i slutet av maj. Solen sänkte sig klar och strålande ner mot västerkanten. Än strök dofter av rönn och syren och alla vårens fagra örter från backar och hagar med aftonvinden genom byn; än kom en pust, som förde med sig lukten av bastusvål. Brunnsvindar knar-

rade och kvinnor syntes stå i bara särkärmar och vinda upp bastuvatten.

Det var den tiden på aftonen, då kreatursflockarna drev hemåt ifrån skogen i sakta mak. I fjärran hördes först deras skälltoner. Efterhand kommo de allt närmare och till sist vart den solskimrande aftonluften full av alla de olika skällornas och klockornas klang. Vallhornslåtar blandade sig då och då med i skällklängen, än drillande som fågellåt, än stolt tutande som härolder, förkunnande så att det hördes över backar och by: Här komma vi nu! Här komma vi nu-u-u-u!

Där kom med sin svit Hermans skällko Spanglu, som var aderton år gammal och i all den tid hon burit skällan alltid gått först. Hennes skälla kallade och lockade:

Kägli, kom bakett!

Kägli, kom bakett!

Så kom Smeds skällko Sommarlu, och skällan klunkade i djupa toner:

Runn föll i brunn!

Runn föll i brunn!

Och efter den kom Sipu Ringlu på vilkens hals skällan pinglade glatt och lustigt som till svar:

Kuli fick dra opp!

Kuli fick dra opp!

Så kom Skrivars Äppelgås. Vallpojken hennes hade stulit en kvast tobak utav en av husets drängar, och de andra vallhjonen påstodo, att skällan i sin korta, bestämda ton sade:

Du ha stuli tobak!

Du ha stuli tobak!

Tubaksbisi, kom bakett!

Tubaksbisi, kom bakett!

Och där kom ännu flere både bönders kor och inhysingars, var och en med sin egen klang i skällan vilken inte endast ägaren kände igen, utan var och en i byn kunde på pricken säga vems den skällan var och vems denna.

Efter hjorden kom vallpojarna med matpåsarna dinglande tomma på ryggen och vitbarkade björkrisvisplar under armen. De svängde gulrandiga alkäppar i händerna och somliga voro ännu gula om truten av att de tuggat albark till käppmålningen.

Grindarna öppnades en efter annan allt som hjorden skred fram. Korna råmade till svar åt välkända kvinnoröster, som kallade och lockade från mangårdarna, där de väntande mjölkerskorna nedtogo nyskurade stävor från gårdsgårdsstörarna. — — — Driva heim! — — — Skilj ur! — — Skilj ur! — — — Ptrodi! — — — hördes pojkarnas manande rop vid grindarna, och flock efter flock minskades kreaturshjorden sökande sig var och en till sitt, till mjölkning, salthoar och nattens ro i fågården.

Även människorna hade slutat sitt dagsarbete tidigare än vanligt, emedan det var lördag och bastu och ännu därtill heliga trefaldighetskvällen, då alla som blott kunde skulle rusta sig till trefaldighetskyrkan på söndagen.

Vid stallbacken på Bengts stodo två karlar och smorde enkelkärran med tjära i hjulbössorna, en slog ett par sömmar i bakfoten på Brunte, vars sko satt löst, och två halv vuxna barn lägo på huk och plockade gräs av en dikesren och stoppade det i en sack till vagkost åt Brunte på kyrkresan.

Anders kom ut från stugan färdig för bastun. Han bar en hopviken vit skjorta och en handduk under armen och i handen höll han en yvig, doftande nylovskvast. För att ej benöva slapa onödiga plagg med sig i bastun, hade han dragit av sig allt annat utom skjortan och kalsongerna.

Vid bastuknuten stannade han och sag utåt landsvägen. Där syntes någon komma gaende, och saliskapning som Anders var, kunde han ej låta bli att vanta på den kommande för att ta prata några ord.

Mannen kom närmare, och Anders såg, att det var Harden som varit till skogs efter badkvastar åt sig till lördagskvällen.

De stötte ihop vid grinden och hälsade varandra god kväll. Och så nämnde de några ord om den välsignade granna väderleken och värmen, som nu åter kommit efter senaste regnet. Inte ens trädesärjan kom åt att skarpna nu, den som annars hör håle till, om det träffar bli en torr försommar.

Och sådana badkvastar man fick redan den här tiden! Månget år — senast i fjol — hade man fått söka i soliga backar, där björkarna tidigast lövades, efter kvastiöv till johannebastun, och spätt och ungt var det då, så det föll ihop till intet, när man lade kvastar på ugnen och kastade vatten på. Men nu var det stadigt och nästan fullvuxet redan i slutet av maj.

Harden höll upp de doftande gröna kvastarna.

En sådan vår! Ja, en sådan vår! Nu hade Tiburtius, Valerius och Erik tagit privilegiet av den gode Sankt Urbanus och bräddat sommarns bägar full, innan han hade kommit, som rätteligen skulle bjuda den.

Annars bar gubben på en viktig angelägenhet som måste fram.

Saken var den, att en av vännerna, den tafatte och avsigkomne Kalle på Neder-Skrivars för tillfället var i en svår belägenhet, ur vilken han aldrig kunde reda sig själv.

Gamle Hindrik Hindriksson, som hade pengar och allting annat fullt upp, hade för långa tider sedan lånat Kalles far femtio rubel silver mot revers som säkerhet. När de båda föllo undan, stod skulden kvar. Hindrik fick taga reversen i arv med sitt hemman och Kalle skulden med sitt. Nu hade hjulet, till allas förundran vänt sig så, att Hindrik hade så god åtgång på pengar som aldrig förr och ständigt var han i behov. Han hade flere gånger fordrat av Kalle de femtio rublerna, som

förvandlade i marker steg till nära ett par hundra. Men Kalle-stackarn pastod, att han aldrig i sitt liv skulle få så mycket pengar över, att han kunde betala den skulden. På de sista fem åren hade han inte ens haft någonting till räntor. Alltihop låg där som ett dött träd.

När då Hindrik såg och visste, hur omöjligt det var för Kalle att skaffa honom pengarna, föreslog han, att Kalle skulle sälja åt honom Storåkern.

Detta förslag mottog Kalle ej med glädje. Storåkern var den bästa jordbiten på hans lilla hemmansdel, och nu gick han i tunga dagar och låg i sömnlösa nätter och funderade på hur han skulle reda sig ur sitt nödläge.

Harden hade fått vetskap om allt detta och han kunde inte bära på det ensam. Han kände på sig, att han måste rådgöra med några av grannarna.

— Ha du hörd, Anders, kva Hindrik nu har i meningarna?

— Meinar du he tär om Storåkern?

— Jasså, tu veit he å! — — — Ä int he förbanat — — — ja, ä inte he sjölvade fanken, att he ska sit i te släkten från led ti led, ti vil forg åt se allt kva dom bara kommer åt. He ä ju visst så, att Kalle ä skyldiger honom femti rubel, men att han ska för tom tär någer rublana far å me te bästa jordbitan som Kalle har op senn sjettedeil, he tär kan förarg me ända in i själaroten. — — — Ja, ä int he sjölvade fanken äntå, att äpple int ska fall länger från trä!

Käken darrade på Harden som den alltid gjorde,

då han var upprörd i sitt innersta. Även Anders kände helgdagsfriden, som nyss intagit hans själ, vika inför tanken att Kalle, hans goda vän och trogna granne höll på att plöttra bort sina fäders jord.

De stodo en stund utan att säga något.

Så tycktes en tanke, en fråga samtidigt rinna upp inom dem båda.

Skulle de låta detta ske? Voro de inte skyldiga att i det här fallet ta på tyglarna ett tag åt Hindrik?

Kalle var ju sådan — det visste var man i byn — att han knappt fick flugan från näsan på sig. Lat och vårdslös var han inte; det visste också var man, att han arbetade som en myrstackare. Men det var också allt. Vid minsta motighet eller trångmål satt han fast som lusen i tjärbyttan och kunde svänga sina funderingar varken hitåt eller ditåt.

— Nä-i! No ä he fanken, om vi ska lät Hindrik gör op te tär visi! sade Harden beslutsamt.

— I fall att he inte allt ä gjord redan, sade Anders.

— Nej, he ä int ännu, men Nyman trodd, att he ska bli nu i afton.

— Hm! — — — Ja, tå ä väl no liksom seinsmäss ti gör någa ana än skäll opp dom båda två, tyckte Anders.

Men Harden visste, att än var det tid. Han hade på eftermiddagen sett Kalle syssla med braxennäten nere vid träskstranden, och bäst att låta vara osvuret på det, om Kalle alls skulle

komma upp därifrån i afton. Han väntade visst braxen i land, eftersom enarna hade blommat och rykt så storligen i dag middagstiden; och hade han bara sett ett endaste tecken på att braxen var i rörelse i kväll, var det så gott som edsvuret, att han inte kom hem från träsket förrän solen steg opp, ty braxenfisket var en livssak för honom. I så fall skulle de nog hinna både bada och äta — och lite annat med, tyckte Anders menande.

— Ta nu några me de, när du ä färdi, å kom ti me, så får vi si, kva vi kan göra ti tesn jär satjin, sade Harden och ljusnade upp. Vi kan väl i alla fall drick ein baståknorr medan vi talas vider.

— Ja, vi ska försök si tesn jär satjin från te rätta sidon, sade Anders och gick in i bastun.

Anders försökte alltid se sakerna från deras rätta sida.

Harden gick hemåt glad i tanken att få till stånd ett litet, nätt aftonkalas i goda vänners sällskap och att på samma gång möjligen få Kalle frälst från ondo. Alltid skulle väl någon utväg yppa sig, om de alla rådslogo tillsammans.

Han gick till bastun och gjorde undan där. Så åt han aftonvarden och ordnade litet tills de andra skulle komma.

Anders gjorde sammalunda. Bastun och kvällsvarden gick fort undan för honom till kvinnfolkets förväning. Söndagsmunderingen kom på och så styrde han i väg åt byn för att samla ihop några av vännerna.

Snart voro de funna. Bastun samlade på lördagskvällen dem som dessemellan voro spridda åt himlens alla väderstreck. Skrivars-Zakris, Lurens-Abram och Bjärg-Fredrik, de tre åldermännen i vänlaget, voro villiga och färdiga att följa, och flere behövdes ej, tyckte Anders. Med några ord satte han dem in i saken och beskrev, att så och så förhöll det sig och det skulle riktas och ordnas på något sätt och måste ske på Hardens trappa ännu i denna kväll.

Ja-a, de hade hört något därom, också de. Den är inte sen som bud för, och det som viskas i örat, predikas snart på taken. Hindriks tilltag måste stäckas av, innan det gått för långt och saken inte mer stod att ändra. Därom voro de ense. — — — Hindrik, han var nog av sådan sort som kunde, han.

Mätt och tvagen satt Harden på sin trappa och såg väntande ut över vägen och byn.

Nu stack där upp några män vid stenen i Hejkbacken. Han följde dem med blicken tills de voro framme vid grinden och rösterna möttes i hälsning. De tolv trappstegen togos högtidligt.

— Stigin fram å sitt ner, gubbar! Medan kaffi klarnar, tar vi ein rök, sade Harden och sköt fram på bordet nyskuren bladtobak i en konstrikt sirad näverdosa och en låda cigarrer.

Åter blev det sagt ett och annat om den tjänliga väderleken och om äringen, som såg lovande

ut, fastän det ännu var alltför tidigt att tro eller säga något bestämt, när man just lagt Urbanus bakom sig. Mycket kunde ju ännu vederfaras grödan förrän Sankt Simphorianus kom. — — — Men vår Herre visste nog vad han gjorde, Han, som hushållat för dem så långan tid!

Hardenskan kom ut med kaffepannan och tillbehören. Barskt som vanligt hälsade hon grannarna god afton, men nog kunde det höras, att det låg ett stänk av belåtenhet i rösten. Hon visste, vad som fört dem tillsammans i kväll och hon visste också, att om de fingo tid på sig, skulle de nog fundera ut saken så väl, att Hindriks tilltag säkert skulle slå slint.

Harden gick in i sin kammare efter den välkända flaskan, den han ställde på bordet bland kaffekramaset. Den var till hälften fylld med brännvin. Av en skutskeppare från Reval hade han på vårsidan köpt ett krus Rigabalsam och därav drypt i brännvinet, så att det glimmade guldande gult, när flaskan stod i solskenet. Från ett snöre i korken dinglade ett gulbrunt pomeransskal mitt inne och gav sin ljuvliga doft åt innehållet, så det var en likör Harden i kväll bjöd på som kunde sätta liv i döda ben. Ty Rigabalsam var bra både för frisk och sjuk och otaliga voro de krämpor som därmed kunde botas.

Hardenskan hällde i och sade:

— Nu ska ni va så bra å drick kaffi! — — —
Men he sär ja ider, att si'in till än e blir femton pasmar å teson jär härvon, å träs'in int bort ena.

— Va tu lugn å ga in dra tättji yvy de, gumma, svarade Harden, för vi ä inga bembölingar, vi. — — — Si, så! Spill i å spar int! Vår Herre har no!

Kaffekopparna dracks ur till lagom knorrmått och den fyrkantiga flaskan gick laget runt och fyllde dem på nytt. Männerna nickade åt varandra över bordet, lyfte kopparna och sade: Skål! Cigarröken ringlade blå och förnämt doftande.

— Bara nu Kalle op någa vis sku kum ritrer se, började Anders om det, som de alla närmast hade att tänka på och för vilket de samlats.

— He ä te reislige han kan göra att an betalar bort skulden, för he har Hindrik rätt ti fordra. Men jorden sin får an int plotter bort, utan han måst skaff pengar op eit eller anat sätt, menade Harden.

Ja, därom voro de alla ense. Men — varifrån skulle Kalle taga pengar i en pengknapp tid? Det var just frågan. Bankens hyllor voro för höga för bönder, och att avyttra boskap till en så pass stor summa skulle riktigt dra honom på huk för en lång tid framåt.

De tänkte kors och tvärs på saken. Kopparna, de balsamdoftande, glömdes en stund och cigarrerna höllo nästan på att slockna.

— Tu, Harden, som int har bån å int skån ti läm tett åt, kan int tu lån åt honom tom pengana? kom det förslagsvis från Zakris.

Vid detta dristiga förslag sågo alla bort till Harden, som satt tyst och betänksam.

— Tu kan ju visst hav håå för tett, tu, som adra, fortfor Zakris. Men tu har ju pengar å ingen precis ti spara åå.

— He å så, he å så! — — — Men när tror ni ja får dom tibaka? Int i tesn kejsarns tid! He å ju ein sliken folksort, som int op halvannan mansålder får ifrån se ein skuld opa femti rubel.

— Nu ska vi si satjin från te rätta sidon, sade Anders. Kvar å ein å sliken som vår Herre ha skapa onon, å sämber karar än Kalle finns e. Han feilar inga precis, om an nu än int å så klifti å svångander. Han dorar å arbetar bra, bara an sku hav någon, som sku sköt om te inre å om all affårder i huse. Sku an eingango kom se så langt, att an sku gift se å få ein människa som har någonting å kan sköt eit hus ut å in, så sku där bli hopp om, att han sku kom op fötren eingango i sett liv. — — — Men när an nu ha lämna se så vårdslöust.

Ja, ja! Det var just knuten. Han hade lämnat sig vårdslöst. Men i det fallet tarvade han också hjälp, ty själv kom han sig då inte ens för att lägga två strån i kors för ett kvinnfolk.

— Hurra! ropade Anders och slog näven i bordet av glädje. Var det bara det som fallerade, så hade han ju ännu inte skett ut från sysslan som bytalsman. Om Harden nu lovade förskottera åå Kalle pengarna att betala skulden till Hindrik, så skulle Anders med det första se sig om och skaffa honom en hustru, som var så pass förmögen, att hon kunde betala skulden till Harden. Det lo-

vade Harden och ännu därtill, att lånet skulle få stå räntefritt, och det togo de varandra i hand på.

I glädjen över att ha funnit en så lycklig lösning på denna svåra fråga fylldes kopparna ånyo. Som då man gått vilse i en tät skog och plötsligt kommer till en glänta, genom vilken man kan komma ut och finna rätt på vägen, så syntes dem denna ljusning i Kalles öde. Och om det nu kom sig därav eller om det var balsamnektarn som gjorde det, visste man ej. Men bekymren hade lättats som misten för en frisk vindpust, världen var som en ljuvlig örtagård och svårigheterna sparade man undan som knapperstenarna för ens fötter på vägen. Även Fredrik, som mest satt tyst, men därför ej var likgiltig för en god samvaro, tinade upp och fick målföre.

— Rigabalsam i brännvine ä äntå bra gott, menade han. De andra nickade bifallande.

Så stack där åter upp en man vid stenen. De sågo, att det var Kalle som kom med långsamma, liksom begrundande steg.

Det föll sig inte så alldeles lätt för honom att bli av med Storåkern nu, när det gällde. — — — Men det var väl ändå i alla fall bäst, för annars fick han ingen ro och ett helvete var det varje år med räntan, som pengarna ej ville förslå till på något vis. — — — Visst var det så, att Storåkern var den präktigaste och stenfriaste jordbiten på hela hans lilla hemman och att ge bort den, var nog som att kläda av sig ullskjortan mitt i vintern. Och det skulle nog svida i hjärtat att se andra plöja och så

där — och skörda. Men han fick väl lov att rödja i Digermalmen och hacka upp i Käringgärdan, där det fanns breda lindor och backar, så skulle han väl bärga sig ändå, ensam som han var med sin gamla mor.

Så gick han och tänkte. Aldrig förr i sitt liv hade han varit i en sådan belägenhet och varit tvungen att tänka så vidlyftigt, och det var inte utan, att han kom i svettning. Men han visste inte, att han uppe på en hög trappa hade några vänner, som också hade tänkt på honom.

När han kommit till vägskälet, ropades han an av Harden.

Tveksamt såg han först mot trappan, så mot Smeds, där han visste att Hindrik väntade honom i kväll med den förbannade reversen, och så mot trappan igen. Där måddes gott såg han.

— Kva funderar du opa? ropade Harden. Kom du bara ti oss, men om skalkar locka dig, så följ icke!

Kalle tvekade ännu oviss om han skulle sticka av åt höger eller vänster. Så vek han äntligen av åt grinden, kom in genom den och steg långsamt uppför trappan.

— Sitt ner, sitt ner å gev de ro, bjöd Harden uppmuntrande. He ä ju lördasafton, å he du int får färdit i da, får du väl ein anan da.

— Åja! No har Gud dagar, bara bo'n har brö! sade Fredrik.

— Vi tyckt, sir du, att vi alla borde talas vider lite i afton om eit som ana, fortsatte Harden. —

Ja, lag åt de i koppn nu först, så att du får målföre; å ni adra, — drick'in ut ni å, så brygger vi alla ein ny åt oss. I afton har vi tid både ti dricka å prata. Vi skadar int torrhö nu.

Kalle fick vid dessa ord känning av att han satt ibland vänner, som ville honom väl. De plågsamma tankarna han nyss burit på, veko undan och lämnade hans sinne ro för en stund. Men vännerna satt i stället och sjukades och ville tydligen in på saken genast.

— Tu har grann råg op Storå kern i år, Kalle, tog Fredrik upp.

Kalle kände vid dessa ord som ett stick i kroppen.

— Storå kern, ja. — — Jo, grann ä an. Men vårvattni gör så sällan skada op te å kern, å gö'ning har an allti känning å. I fjoderst, när an lå i trä', göd ja onon duktit.

Så var det tyst en liten stund.

— Hör du nu, Kalle, kva ja sär! — — — Hadden såg allvarsam ut. — — — Hör du nu! En fågel sjungd i mett öra i da, att du ämnar ge bort te å kern åt Hindrik för skulden. Tränger du gör he, så ä du eit kräk.

— Ja, he ä du! Tu ä värre än eit kräk, tillade Anders.

Vid dessa ord föll Kalle liksom ihop.

— Int ska ni tro att he ä rolit; men när man ä nödd å tvundjin.

— Op kva vis ä du nödd? Ha Hindrik sagt opp reversn?

— Int he precis, men no ha han fordra pengana fleiran gangor; å ja kommer ju alder i menn levnadstid ur te skulden, för hon blir bara större å större, när ja int meir kan skaff ti räntor eins. Ja har ingan anan utväg än att ja låter onon ta te åkern — — — när an nu vill hav onon.

— Vill ha, vill ha, gick Harden på. Men nu får e int kom i frågon kva han vill ha. Pengana me sin räntor he har an rätt ti få, men ingenting vidare; å tom måst skaffas — op någa vis. Men Storåkern får du int ge ifrån de. Gör du he, så ska du få si, att du int läng kan liva op steingårdona, som du har kvar, utan tu blir snart tvundjin ti lät alltihop ga op kansli rubb å stubb; å så ä du sjölv löuser å liduger ti ga världen ikring me posan op ryddjin. — — — Kom ihåg, att dör ja, så liver min ord! Som vän sär ja åt de tetta jär nu i afton. Å he ä ein go vän som varnar ein anan för olyckon, innan on kommer.

Orden föll som piskrapp över Kalle, där han satt framåtlutad med armarna stödda mot knäna, som mäppers sed är, när tankar trycka. Även de andra satt tysta på samma sätt.

Så kom Harden plötsligt att tänka på en sak.

— Tror du, Kalle, att fädren våra allti livd herrans glada dagar? Ha du någon gango försökt tänk opa, att tom, som ha vari före oss, å kund hav sin svåriheiter ti dras me? — — — Tu ha nu komi ti tenn prøvostein, å tycks int si de go ti kun hopp yvy onon, fast an nu, om vi sir satjin från te rätta sidon, som Anders, int äntå ä så stor, än du

int sku kunna. Tärför ska ja ta till tals ein sak, som ja tänker du borde ha nytta å lärdom å.

Så steg han upp, gick in i sin kammare och tog ur den höga klaffbyrån ett gammalt, gulnat papper. Då han kom ut på trappan igen, vek han varsamt upp det.

— Tetta jär pappre gever ein litn lärdom åt honon som har ögon ti si å öron ti höra me, för he ha komi till undi svåra tider. — Kalle, jär ä far dins namn å op te pappri! Tu får si, att han ågast så om sett, än an int lämna ifrån se eins ett kräk, innan han först had gjort kva an kund — ända till te yttersta. Vill ni höra kva jär star?

Alla satte sig upprätta och väntade som på predikan i kyrkan. Harden slätade långsamt ut papperet, som en präntkunnig skrivare lagt ihop med höga, sirliga bokstäver, och han satte sig så, att aftonsolen föll på det. Så läste han.

Högvälborne Herr Landshöfdinge och Riddare af Kejslerlige S:t Vladimir Ordens Tredje Class samt Kongl. Svenska Svärds Orden!

Sedan Herr Expeditions Befallningsman och Krono Länsman Finér, efter ordres och behöriga Rest Längder hos oss under tecknade i laga ordning anställdt ut sökning af nästledet 1821 års Knekte och andra Kronan indragne Räntor och Tijonden och därföre i brist af Contanter som vi i anseende till Sist förflutne årets missväxt och öfriga motgångens verkningar icke kunnat erlægga, — varit tvungen tilgripa våre endaste och för jord-

bruket Oumbärlige kreatur, å sätt dess i ödmjukhet närlagde bevis utreder. — Våga vi hos Eders nåde i aller djupaste Ödmjukhet bönfälla om anstånd med sagde Resters betalande till början af nästkommande october månad då vi icke skall Underlåta att afbörda Desamma.

Under afvaktan af nådigste villfarighet hafva vi nåden med djupaste vördnad framhärda

Högvälborne Herr Landshöfdingens och Riddarens Aller Ödmjukaste

Tjenare och Tjenarinnor.

Abraham Abrahamsson, Gustaf Gustafsson och Zakris Johansson, Lurens. Carl Andersson Bengts. Johan Jonesson Sipus. Zakris Zakrisson och Carl Carlsson Skrivars ifrån Hardom by. — Petter Johansson och Abraham Hindriksson Rosas, Maija Stina Johans Dotter Ollas ifrån Påfvallsby. — Anders Andersson Hellpetas, Anders Hansson Bläsas, Marija Johans Dotter Greggas ifrån Tavastby. — Jakob Mårtensson Otas och Mårten Hansson Grims ifrån Andersby. — Johan Johansson Yrjas, Hardom. — Greta Hindriks Dotter, Lisa Eriks Dotter, Stina Johans Dotter, Lena Anders Dotter och Samuel Samuelsson Ollas, samt Samuel Johansson Mickos ifrån Eskilom by i Perno socken, — genom Carl Daniel Forsman.

Harden höll upp ett ögonblick.

— Å så kommer länsmans intyg yvy kva dom had för tillgångar.

Att hos omstående Restskyldige ingen annan tillgång funnits än deras nödige kreatur och dragare, sådant varder till Bevis meddeladt. — Gislom den 23 julij, 1822.

G. A. Finér.

— — — — —
— Å så ska ni ännu få höra överhetens utslag.

Som Sökandene enligt Kongl. Cammar Collegie Bref till Landshöfdingarne dat. 11 mars 1724 för ifrågavarande Rester icke bordt utsökas under Denne och påföljande månaders förlopp, alltså förordnas härigenom det böra Sökandena åtnjuta anstånd med betalningen af sagde Rester till nästkommande Augusti månads utgång, då de böra sig omberörda rester afbörda så framt de vela undgå påföljande laga utmätning, hvilket vederbörande till efterrettelse länder. Lands Cansliet i Heinola den 30 julij 1822.

G. Langenskjöld.

— Så äre rätt å slätt, sade Harden, då han åter vek ihop papperet.

— Kva tycker du, Kalle? fortsatte han. Kronan sku hav sett, fast te stackars bo'n int blei me meir kvar än som rymdist op tunnageln. Så ha e allti vari. Nu sir du, att kronan vänta bara en måna. Men tror du, att böndren blei stort rikare undi te tin? — Nej; man kan första, att dom me händer å tänder fick skrap ihop kva dom kund, för ti få kronan ifrån se. — Tänk'in ett nu alla!

När tom ha komi tillrätta i slik svåra omständigheter, så kvaför ska vi va sämber? Heller har vi tå rätt ti fordra, att vi hela vårt liv ska få svänga å dansa som ein kalvrompo?

— No måst tom nu äntå ha orka skrap ihop så mytjy, att dom fick ti utskyldren inom te månan, sade Abram, för annors sku heimanden ha gandji op kansli, som e ju ha gjord för manga.

— Hej jo; å ni sku ha vari strödda världen ikring. — Men nu sitär ni jär op min trappo än i afton, å tär nidanför å allt runtikring ligger jorden, som fädren ha lämna åt ider. — — — Å så ska ni si till — —

Han avbröts av Anders, som fattat sin kopp, den han lyfte högt.

— Skål, bröder! »Och låtom oss lova de ärlige män, våra fäder, som visliga levat efter råd av Skriftenes förstånd.» Så sär Syrach.

— Jaa, så sär an, bekräftade Harden. Å nu sär ja ider, fortsatte han, att ni ska nu si till, att ider efterkommande kan säj te sama om ider eingango. — — — Skål, Kalle! Kva tror du, att dom sku säja om te för Storåkern?

— Ja, int för att du nu har några, men si, — tu kan ju få, log Anders, ty han visste vad han sade.

Kalle, som under allt detta suttit tyst, vred på sig och såg plågad ut.

— Ni tycks meina, att ja int ska ge Storåkern ifrån me?

— Jo, he ska du lät bli, sade Harden tvärt.

— Men skulden? — Ja sir ingan — — — —

— Skulden ska du hav betala åt Hindrik innan solen järnäst gar opp, avbröt Harden och gick in i kammarn med det gamla papperet i handen.

Kalle satt stum av häpnad och såg spörjande från den ena till den andra.

Efter en kort stund kom Harden ut igen med en sedelbunt och några guldmynt i handen. Då började Kalle förstå.

— Si jär ä skillindjin, som du ska köp de fri med, sade han. Nu gar du strax ti Hindrik me pengana å lagar din skuld ifrån de. Frågar an, kvar du ha fått dom ifrån, kan du gärna säja; annors kan he va osagt. — Räkn nu. He ska stämna tror ja.

Han räckte pengarna till Kalle, som stod så häpen, att han ej ens kom sig för att säga tack.

— Vi ska väl me sama skriv revers op te summon, fick han äntligen fram.

— Nej, tu ha havi no me revers i ten tid; å låne får sta räntefritt tills te dain kommer, att du sir de go ti betal e tibaka. — Ni, grannar, ä vittn op tetta jär. — Ä du nöjd?

— Nöjd? — — — Ja ä glad å får säj tackar ödmjukast, sade Kalle medan ett ljust, brett och tillika förläget leende lyste upp hans solbrända, godmodiga anletsdrag.

— Tå sär vi skål! sade Harden och lyfte sin kopp.

— Skål! föll Anders strax in. Jär ä leverne;

pengar som rosk, tubak som vedrader å brännvin som vårvattn!

— Ja, — ja gar tå, å far'in väl så länge, sade Kalle och fumlade ovant med sedelbunten, när han varsamt lade den i barmfickan på sin rock. Nu, när han gick ner för trappan, syntes stegen vara annorlunda, än då han för en stund sedan gick upp för den.

Harden stod stilla en stund stödd mot trappträsket och såg efter Kalle, som just gick inom grinden till Smeds.

— He ä så förbankade rolit ti kun hjälp ein stackare, sade han liksom för sig själv. Men Anders, som hört orden, sade:

— »En god gärning bär hundrafalt frukt, och ett ord i sinom tid talat, är såsom gyllene äpplen uti silverskålar.»

Harden vände sig om till bordet.

— Skål, å drick ut nu, gubbar. Ja gar in å fyller meir op flaskon.

Vid det de talades vid om det ena och det andra, medan de väntade på Kalles återkomst, så höll solen på att gå ner, och hon gick ner den aftonen på sitt allra vackraste vis. Det tyckte de. Om det nu kom sig därav, att de just i kväll hade så god tid till att se på henne och att de dessutom satt så passligt, att de fingo hennes avskedsblink rätt i ögonen; eller om det kom sig därav, att denna aftonstund tycktes dem vara en sådan, som Gud Fader emellanåt skänker människobarnen

här på jorden att glädjas åt, det kunde de ej så noga säga. Men så nöjda hade de visst inte känt sig på långan tid, och de voro så varma och människovänliga i sina hjärtan, som sällan var dem förunnat.

Solen stod nu rätt över Västerängarna alldeles nära det ställe vid skogskanten, där Harden brukade se henne vända sin bana vid midsommarn. Hennes övre halva stod röd och blank utan strålar uppåt, men nedåt, över skogen och på det gröna fältet och i lägderna kastade hon knippen av glänsande strålar. Allt lägre sjönk hon. Ännu en stund och strålglietret var försvunnet, efterlämnande det underbara skimmer, som icke försvann ens vid midnatt, utan dröjde kvar, tills den ljusa natten slog över i dag och solen på nytt höjde sin strålande hjässa över Norråkersbacken.

Kalle återvände efter välutträttat ärende. Han kom uppför trappan med steg så lätta, som om aldrig en tung arbetsdag tröttat dem. Och en stor belåtenhet låg utbredd över hans anlete, som därav vart nästan barnsligt glatt.

Nu skulle de ha en riktig högtidsstund efter det här, mente Harden och lyfte på flaskan och slog med knogarna på kaffepannan, som Hardenskan burit ut med nytt, varmt kaffe i, innan hon läste sin aftonbön och gick till ro. Hon ämnade sig, om vädret var gott, till trefaldighetskyrkan på morgonen.

Men för de fem därute på trappan återstod ännu

det viktigaste, innan de hade fullbordat sina vängärningar. De hade på allvar sinnsatt sig denna kväll, att Kalle nu skulle dras upp ur moraset.

Harden ordnade dem kring bordet, fyllde kopparna och bjöd rökverk.

Nu var det Anders som ryckte an. Som gammal talman besatt han vanan och visste, hur det skulle tas.

— Nu ska du riktigt reisligt säj för oss, Kalle;
— — — ha du alls int tänkt opa ti gift de?

Nej, ditåt hade Kalle nog ingenting tänkt. Det erkände han uppriktigt.

— Nå; men hur tänker tu kom tin värld iginun? — — — Orkar tå te gambel mor din me någonting än? — — — Blir on inga slut snart?

— Hej jo, no ä hon ju värkfull ibland, men när he gar yvy, så tar on åter yty.

— Men när on eissen faller undan, hur tror du, än e tå ska ga för de? spekulerade Anders.

Nå; så långt framför sig hade Kalle inte tänkt. Det medgav han ärligt. Men alltid skulle han väl situnera sig på något vis.

Nu kom Anders riktigt i talmanstagen.

— Om man nu sir satjin från te rätta sidon, så kan till å me ein svagsint begripa, att du kommer ti situner de dålit, när hon ä dö, för tu kan int va både kvinna å kar — fast fritt du bara har ein sjättedeil. No ska he va två, om e ska ga i lås me allting. När tu ä ut, så ä ingan in; å när tu ä in, så — — — kvem ä tå ut? Å när vår Herre i sett visa rådslag ha skapa kvinnan åt mannen

till ena hjälp, så kan du int skuld Honon för he, att du gar hjälplös. — — — Veit du hur Syrach sär? — — — »En välaktad kvinna står icke till att betala. Såsom solen, då hon uppgången är, är en pry-delse på Herrans höga himmel, alltså är en dygde-sam kvinna en pry-delse i sin mans hus.»

Vid denna klartänkta utläggning började Kalle äntligen inse att hans ställning var vacklande, och han ansåg också, att något måste göras. — Om han bara visste från vilken ända han skulle börja.

— Gift de, så får du vett, sa förra karn! He ä te första du nu har ti göra. Å läter vi Anders ta yty te satjin, så ska vi väl säkert ännu innan Bertilsmäss få börst bröllopsklädren våra, trodde Harden. — — — Veit du inga å någon, som sku passa, vände han sig till Anders.

Anders satt och funderade.

— Känner du Jöns-Ulrika i Gammelby? frågade han Kalle liksom kännande sig för.

— Jo — men — ä int hon bra ung? sade Kalle betänksamt.

— Nå, no fanken blir tom allti gamla, avbröt Harden. Ja känner fadern, Jöns-Agust. Vi ha vari mang gangor tiammans op Helsingreisona i vår dagar. Brås on op fadern, så ä on både rask å dukti.

— Hon ä nu visst ingon Sarons lilja, helder nå-got blomster i Libanon, fortfor Anders, men hon kan spinna å väva å ä ein gormo op utarbeit, å kapitalier har on, så att i henna får du no eit gott husgeråd.

Fredrik satte armbågen i sidan på Zakris.

— No ska tu få si, att Anders talar åt se skjortå än i afton.

— Hurra! skrek Zakris och slog handen i bordet.

Anders hötte åt honom.

— Nå, nå; vi ska int rop hoj, förrän vi ä yvy bättjin!

— Kva sär du, om vi sku tänk op Jöns-Ulrika? fortsatte han med Kalle.

— Om on nu ä viljoger, undrade Kalle.

— Kva fanken sku he va för eit kvinnfolk, som int vill, när ja kommer! Far vi båda ti om Johanne me menn Brunte, så ska du få si, att där no ska bli byxor å te jackon, för sir du, — — — »den ä inte svår att locka, som gärna efter vill hoppa». Från tjugufem års ålder ha ja vari taluman, så ja känner kvinnfoltji å veit no hur man ska ta dom. — — — Slår vi hand opa, att vi far om Johanne?

Det klatschade till när två handflator möttes. Nu var Kalles öde så gott som avgiort, ty ännu aldrig hade den skammen övergått Anders, att han vänt om från en sådan färd med oförrättat ärende. Och skulle han det gjort e n gång, så sannerligen hade han aldrig mer borstat Brunte till en ny friarskjuts!

Tiden led över midnatt, och mycket var ännu osagt. Men stugdörren öppnades hastigt och Har-

denskan stod i gläntan klädd i särkärmarna och en liten underkjol.

— Om ni nu eissen har klart i idon sak, så kan ni kvar å ein ga heim, tycker ja. Sir ni int, att trefaldighetsmårin bryter in; å sitär ni länger tär, så sir int Hindrik von å int ni adra helder i måron himiln större än eit kalvskinn. — Kom'in ihåg, att he ä körkda i måron.

— Ja, si faster hon sir satjin från te rätta sidon, hon, sade Anders. De reste sig upp från bordet mangrant sade varandra godmorgon och tumlade litet högljudda ner för trappan och ut genom grinden. Kalle blev några ögonblick stående kvar efter de andra.

— Ja får nu å säj go'måron å tack så mytjy, sade han och klämde Harden i handen.

— Välbekommet! sade Harden och klämde igen. Så gick även Kalle.

Harden stod ännu en stund kvar på trappan och såg över byn, som låg i sin korta sommarnattsvila. Än här, än där klingade en ensam koskälla några korta, sömniga slag, när envisa flugor störde skällkons nattro. En hund hördes gläfsa bort åt Skrivars. Han hörde väl nattvandrarne's steg och ställde sig på pass för att se vad som kom an; och från Smeds lagård förkunnade en morgonfrisk tupp-röst att en ny dag bröt in.

De fem vännerna vandrade längs tåget genom byn. Månen stod halvrund över Timmermalmens vassa granskatar och den såg nästan bjonk ut på

den ljusa himmelskupan. I Hejkbackens blommande rönнар slog en nyväckt fågel en kort morgondrill.

— »Naturen vilar. Lärkan tystnat!» — — —

Det var Zakris som försökte giva uttryck åt sin själastämning.

Men Anders, som ansåg Zakris för omusikalisk, avbröt honom tvärt.

— Lät Abram sjunga! Han kan.

Abram hov upp rösten och sjöng sin älsklingsvisa.

Jag gick mig ut i lunden
Att höra fåglars sång.
Där näktergalen spelade
Allt med en ljuvlig klang.
Och turteduvan svarade
Allt från en annor dal;
Och hennes röst utförde
Att hon ensam var.

Du äktenskapsinstiftare!
Du himmelske monark!
Som haver inplanterat
Den kärleken så stark,
Att ingen mänskoplåga
Ej däremot förslår — — —

Här grät Abram.

— Hmm — — — om ja ännu e i n g a n g o s k u
få ta de i handen din, Maja Stina! — — — — —

Abram var änklings sedan sju år, men så starkt levde ännu minnet av hans kära Maja Stina kvar hos honom, att för varje gång han kom till detta ställe i sin visa från ungdomsåren, förmådde han ej mer, utan stämman brast i en hälsosam gråt.

— Visst ja int he, att Abram sku storkna när anto te vison, sade Anders.

Så bjödo de varandra godmorgon och styrde var och en till sitt.

— Kom ihåg, att du ä färdiger om Johanne! sade Anders till Kalle, då denne öppnade sin knarrande grind.

Det blev konstigt att leva.

Så länge bönderna fick bränna brännvinet och sälja det, hade de pengar till husbehov — något så när. Men då kronan tog detta ifrån dem, var det precis som om de kastat yxan i sjön. De hade ingenting mera att taga till. Ingen orkade heller i längden hålla ut med lönnbränningen för alla de snokare och fiskaler, som rände omkring likt ryttande lejon och gjorde beslag på allt vad de överkomma kunde. Det var det mest förbanneliga.

Och när då kronans brännerier byggdes, var det alls inte lönt mera att brassa med brännvinspannorna i skogen. En kunde ju komma rakt in i häktet till slut och bli utskämd för Gud och hela världen. Så besynnerligt ställde det sig med det som man ännu för kort tid sedan levde hederligt och anständigt av. Men världen är full av balkar.

Svårt var det, värre blev det, och livet gick som det våta brinner.

Med maten och kläderna var det ändå ingen nöd, ty maten växte på åkern — om Gud var god — och kläderna gjorde kvinnfolket de långa vintermånaderna. Men pengarna, som också behövdes,

de sutto fast, som spikleran i jordgrunden. I banken var svårt att få låna något, ty att få sådana borgesmän, som banken godkände, det var knepet. Ingen gitte heller ens tänka eller försöka ditåt, ty nog visste man, att det var lika lönlöst som att söka smultron på vit snö.

Nu hade det stått i Folkvännen om en inrättning i huvudstaden, som kallades hypoteksföreningen och som lånade ut pengar åt bönderna mot skälig ränta på vissa år. Och det mest förunderliga var, att när åren voro tillända, så var skulden kvitterad med räntorna. En sådan skuld tyngde ej bonden som andra skulder, stod det. Ty om man än betalade räntorna i två, tre mansåldrar, så var skulden kvar lika stor för det och kunde utsökas när som helst. Och ännu därtill var det ett stort bestyr med reverserna, som vart tionde år skulle omskrivas och förnyas vid tinget. — — — Ja, ja, de reverserna! De plågade en som maran, och gamla och gula blevo de. Och såsom man tagit dem i arv med hemman och allt, fick man lämna dem ifrån sig på samma sätt åt sina efterkommande att nappas med.

Det visste, utom mången annan, Anders Carlsson Bengts av. Han hade en skuld som legat över hemmanet ända från året 1790. Hans farfarsfader hade delat sitt hemman i tre lotter mellan sina söner Anders, Carl och Matts. De två yngre voro slarvar och kunde inte hålla sina hemmansdelar. Men Anders var om sig och var i stånd att köpa

in brodern Matts' del för etthundra och trettiofem riksdaler riksgäldsmynt; Carl hade försålt sin del, Anders ovetande, till en främling.

Före sin död överlämnade Anders de två hemmanslotterna åt sonen Carl Andersson med skuld och utlösen åt sex syskon. Men då stundade svåra tider med krig och örlig och allt elände som därmed följde, och skulden fick stå som den stått.

Tiden gick, och då Carl Andersson vart gammal skrev han av fri vilja, med välbetänkt mod och med sin kära hustru Maja Stina Pettersdotters ja och samtycke hemmanet med skulden och allt det han ägde i löst och fast åt sonen Anders för att av honom, hans blivande hustru, barn och arvingar till evärdeliga tider ägas, nyttjas, brukas och besittas såsom hans och deras lagliga och välfångna egendom. Dessutom lade han sonen på hjärtat, att vid första lägliga tillfälle då han skulle se sig god till att kunna göra det, skaffa den hemmansdelen tillbaka, som ännu var i främmande händer. Själv hade han ej förmått det, ehuru viljan därtill varit stor. Men han hoppades, att Herren skulle förlåna hans efterkommande den förmågan att kunna göra det.

Anders strävade redligen i många år för räntor och skuld, vilken han fick minskad till hälften. Men hemmansdelen, som han lovat fadern att skaffa igen, den var allt fortfarande i främmande händer. Den ägdes då av en häradsskrivare Gisler, som efter en kort tid sålde den till en skomakarmästare Lihl ifrån Helsingfors. Men nog vet man det, att en

som suttit och spannat herrskapsskoplugg i staden i all sin tid ingalunda var skickad till att leva av åkerns mull. Anders orkade inte heller i längden se på all uselheten med den nya grannen. Gånge hur det vill, tänkte han, men nu måste det göras.

Så gick han en dag och föreslog rent ut, att mästarn skulle sälja hela hemmansbiten rubb och stubb till honom.

Mästarn gick med stor glädje in på förslaget. De överenskommo om en köpesumma av ettusentvåhundra rubel ryska bancoassignmenter. Därefter for Anders till prosten och talte med honom om att få låna ifrån kyrkkassan så stor summa som han behövde för att få mästarn ifrån sig och den gamla skulden betalad. Det var redigast att ha hela skulden på ett ställe tyckte han. Och han fick låna ur kyrkkassan.

Och så lämnade mästarn allt, sköt ännu därtill efter med bägge händerna i glädjen över att slippa det, och drog med madamen, skomakardisken, lästknippor och allt in till sin stad igen.

Men för Anders blev det att sträva vidare med sin förstörade skuld.

Nu hade det under flere år varit omöjligt för honom att få ihop pengar till avbetalning på skulden. Det var som att hugga yxan i sten. Det gick inte. Ett år snurrade så fort ikring, och man fick vara glad över det, om man fick ihopskrapat till räntan och det precis. Ty kom man inte med den på dagen, var prosten så försmädlig för det.

Till ett av de nya brännerierna hade kommit en brännmästare, som var en välstadder karl — en riktig pengkarl, sades det.

Han hörde talas om skulden och svårigheterna, som tryckte Anders. Så tog han noga reda på och hörde sig för av dem som visste, att det var ett bra hemman Anders ägde, med god jordmån, fiskevatten i träsket och skog, som hädanefter väl också började betyda något. Husen voro visst litet förfallna och dåliga. Det såg han. Men då man har det som klingar, får man nog den som springer, tänkte han. För pengar fås timmermän och timmerträna stodo i skogen. Och så började han falka efter att få köpa hemmanet av Anders.

För varje gång brännmästarn träffade Anders i staden, anfäktade han honom. Han förespeglade Anders, hur lätt och behändigt han skulle komma ur sin skuld på det viset och ännu bli med så mycket pengar över, som han skulle kunna leva sorglöst av eller köpa sig ett mindre hemman för.

Anders tog till en början detta tal ej på allvar och gitte därför ej heller så stort slå sig i ordbyte med honom. Men då han några gånger blev bjuden på rom och cigarrer och sådant fint, som ingen estimerade bjuda en fattig bonde på för ro skull, så såg han saken från den rätta sidan. Då sade han anfäktaren rent ut, att här blev ingen affär av. Hade hans fäder bärgat sig på hemmanet i onda dagar och goda, så skulle väl han också vara karl att göra det. Och hade han än femton reverser att dragas med, så skulle ändå varken bränn-

mästaren eller någon annan få hans hemman, om de än hundra gånger frestade honom med granna pengar och rom och cigarrer.

Så steg han upp från bordet, satte sin mössa på sig, lämnade romglas och allt och sade farväl och gick.

Men vid det han gick, tyckte han sig se så tydligt som pränt framför sig de ord hans fader låtit nedskriva på papperet, då han lämnat hemmanet ifrån sig åt honom: »Detta allt tillägna vi vår son Anders Carlsson Bengts att av honom, hans blivande hustru, barn och arvingar till evärdeliga tider ägas, nyttjas, brukas och besittas.»

Och ur dessa ord tyckte han sig få kraft nog till att slå ifrån sig frestaren, som hängde honom i hämlarna, och även makt att med Guds hjälp kämpa sig fram genom svårigheterna till den signade och nåderika dag, då han skulle sitta skuldfri karl på hemmanet och i sin tur få lämna det åt sina barn att ägas, nyttjas, brukas och besittas.

När han då fick veta det där om hypoteket, så gick han och tänkte i dagar och nätter. Och ju mer han tänkte, desto klarare stod det för honom, att han genom denna inrättning på ett bättre sätt än hittills skulle kunna arbeta sig ur skuldbördan.

Och Hermans Johan Erik hade den välsignade handelsman Goloschoff, som drog honom på huk med hemman och allt. Åttendedelen ville ej stå ut med allt det han skulle ha i räntor både i pengar

och in natura. Oräkneliga voro de vedfamnar, får-lår och fläskskinkor och allt annat med, som han skulle ha för att hållas i humör och inte komma med utsökning för bodskulderna, som samlats så småningom under årens lopp. En vacker dag kunde han nog, om sinnet rann på, taga hela hemmansbiten för skulden, såsom det skedde för Sipu-Abram. Eftersom nu Anders starkt tänkte på att låna ur hypoteket, så gingo Johan Eriks funderingar också åt det hållet.

Även Hindrik Hindriksson stod i begrepp att göra det. Men det var dock precis inte för nöds skull han tvangs till det, som andra, tyckte granarna. Och ingen kunde heller skulda vår Herre för det. Ty aldrig hade hans lekamliga håvor funnits någonstades i husen ymnigare än hos Smeds. En måste rakt tro, att det var Gustava Beatas, ty hon var sådan, att allt rann henne ur händerna, både smått och stort.

Harden hade ytterligare läst Folkvännen och därtill begrundat saken väl i veckotal. Och då alla i julmellandagarna voro församlade på vedtalko hos skomakar Arvidsson, kom frågan upp på rena allvaret.

Några trodde, att det var bara fanskap med alltsammans.

— Gev eit finger åt fan, så tar an snart heila handen, sade Zakris. Ja tänker, att hypertetji tar heimandi, när åren ä tillända. — — — No veit man he, att alder kan någon få så mytjy pengar ett-

skänkta. — — — Int ska man ga i fällon! Nej, he ska man int!

Men hur de nu allt talades vid den kvällen och dryftade frågan och funderade på saken och försökte se den från alla sidor, så tyckte de, som voro skuldsatta, att om de nu skulle försöka sig på den nya inrättningen, så kunde de måhända i tidens fullbordan komma på grön kvist. — — — Om inte de, så i alla fall deras barn.

Dock skulle man inte fjäska, utan ännu fundera till inemot våren. Så fick man då se.

Våren kom. De hade blivit allt mera övertygade om, att det var en god sak, det där med hypotekslånet. I förstone satte sig kvinnfolken emot, ty Zakris hade gjort upp dem och sagt, att man vet vad man har, men man vet aldrig vad man får. Men här halv intet att käxa emot numera. Karlarna voro sinnsatta för hypotekslånet. De hade sett framtiden skymta förhoppningsfull och ljus, och de skulle ha hypotek, om fan tog.

Det var så långt gånget med tillrustningarna för de nya lånen, att hemmanen voro avsynade och värderade av hypoteksföreningens ombud. På utsatt dag skulle pengarna stå att lyfta på kontoret i Helsingfors, och i god tid började de rusta sig för den viktiga resan.

Så kom Hindrik några dagar förut och frågade, om Anders på en kortare tid ville låna honom de pengar han skulle få från hypoteket. Hindrik hade

för tillfället ett trängande behov, vartill hans eget lån ej förslog. Han skulle nog skaffa dem tillbaka åt Anders, så fort han kunde, och kyrkkassan behövde väl ej sitt på ögonblicket heller, mente han.

Anders blev fundersam. Han sade aldrig nej till en granne, då denne begärde något, som det stod i hans makt att göra. Därför var det svårt att säga nej och ännu svårare att säga ja. Ty han visste, att det han lånade Hindrik, skulle han väl inte få igen på långa tider — så som saken nu stod hos Smeds. Han fick liksom en kamp invärtes och sökte en hållhake.

Han kunde inte lova något nu. Han måste först tala med Fredrika, för om man såg saken från den rätta sidan, så måste väl hennes talan också höras i en så pass viktig sak. De voro ju gifta förrän han tog lagfarten på hemmanet.

Nå, ja. Han kunde ju fundera därpå, tyckte Hindrik. Men om det nu blev så, att de inte skulle neka honom lånet, så skulle Anders inte behöva komma till Helsingfors efter pengarna, utan giva fullmakt åt Hindrik att lyfta dem. Det var ju onödigt att de båda reste så lång väg för den saken, som kunde uträttas av en.

Därmed skildes de åt. Men nedslagen var Anders hela den dagen. På kvällen talte han därom med Fredrika.

Hon satte sig tvärt emot det.

— Jaså, sade hon. — Jaså! Ha Smeds överflöde så sina ut nu, att Hindrik måst ställ åt se skuld op skuld i oträngd mål? Han ha jærtills öst

ut me fulla h nder,   veit inga  n kva ein skuld betyder. Men l t onon pl gas d rme livstidn iginun, s  f r vi si. — Tror du, att du f r tom pengana tibaka  ? — Jo, lika mytjy som vi ha f tt halmparmana vi l na  t onon n r on byggd Bergs ngs l dun,   lika mytjy som vi f r tom sextusn takp rtona, som vi gav ti stallbyggnan hans. Herregud, att du inga kan begripa!

— Ja, ja; no begriper ju ja, att an har te feili som du s r. Men ska vi int nu  nt  tro, att an i tetta j r falle betalar tibaka l ne, n r an precis veit, att vi ska s tt tom pengana i skulden?

— Pass inga tro, att kattona b rjar flyga! Te stj rtn som stj ron har, s  har on b de h st   v r. — Pass inga tro, att Gustava Beata kn pper in op n gonting, f r ti f  skulden betala. Sir du int, att he   sant, som Hardens faster sa ein da, att hon   som Bel i Babel. Kast  t ena bara; no gar he ti. — — — Hon  kar mitt op blanka sykndain ti stan i trilla me granna don, siltjisdug op huvu   halvvantar op h ndren — kant nka — n r ja   mang adra j r i byn gar ti fots me p rtkorgin op armn   v vidug op huvu.

— Men om ja nu int l nar tom pengana  t Hindrik, s  kan e kanske bli ein stor os mjo oss imillan,   he star i Skriften, att man ska k p granns mjon dyrt.

— N  — no ska man nu liv ett Skriften   frukt Gud, men s  gudfrukto ska man int  nt  vara, att man l ter te onde kl s  gona ur se. — Gev tu pengana ifr n de bara, s  f r du si, n r allt ha gandji ikring, om int vi j rbakett har tv  skulder ti s rg

för. Å tå gar e som ja i förstone sa åt de: man veit kva man har, men man veit alder kva man får. Å int ska tu tro, att du får någon gudsvälsinelse å he ti hjälp ein sliken som Gustava Beata, för he ä no äntå hon, som ska hav tom pengana, å int Hindrik. He veit ja.

— Ja, he blir tå teras synder å int mina. — Kanske ja nu gever åt onon te fullmakten äntå, så behöver ja int i onödan far ti Helsingfors ett tom pengana — när e gar an att han får lyft dom.

— Fullmakten kan du väl geva, men löfte op penglån får an int. He sär ja.

Den viktiga resdagen kom. Hermans Johan Erik reste med hållhäst, men Hindrik tog egen häst.

Dagen förut gick han på eftermiddagen till Bengts och hade den färdigskrivna fullmakten med sig. Det var bara för Anders att sätta namn och bomärke under. Hindrik hade skyndsamt och något vidare tal om lånet blev det ej den gången. Han tog för givet, att då Anders gav honom fullmakt att lyfta pengarna, han även biföll hans begäran om att få låna dem. Hade Fredrika varit inne, så hade visst saken blivit klargjord med detsamma. Nu var hon borta i potatislandet, och Anders hade ingen makt till att tala om det, som Fredrika och han dryftat sinsemellan. Det fick allt bli i vår Herres namn. Han fick styra om det här, så som han för gott fann!

Men Fredrika beslöt att vara påpasslig. Så snart Hindrik var hemkommen, skulle hon gå till

Smeds för att taga pengarna, innan Hindrik hann spolera dem för sina behov.

Saken tog dock en annan vändning.

När Hindrik kom till hypoteksföreningens kontor, fick han lyfta sitt eget lån, men inga pengar för Anders. Inte ens fullmakten med namn och bömärke hjälpte.

Inte för att det var något fel på den. Men det var en annan knut på tråden.

Direktören förklarade, att en brännmästare ifrån deras trakt hade varit där på kontoret för några dagar sedan. Och han hade utlagt om vissa saker, varav direktören fann, att hypotekslånet åt Anders Carlsson Bengts nu inte kunde utbetalas. Han hade sagt, att på Bengts hemman voro skulderna så stora och där fanns redan förut så många inteckningar, så den bonden ägde knappt byxorna på benen numera. Och han hade varnat direktören för att giva pengarna åt en så fallfärdig stackare, som ännu med stor nöd kunde reda sig ett år eller så, men sedan skulle få gå ifrån alltsammans.

Så var det och det nyttade till intet, fastän Hindrik gav den klaraste utredning om Anders' afärer och skuld. Direktören ville, att Anders själv skulle komma in till kontoret och taga med sig allt som fanns av reverser och inteckningspapper på hemmanet. Om allt då var i sin ordning, så skulle han få lyfta sitt lån, men ej nu.

För Johan Erik gick allt galant, och han for hem igen med hållhäst glad som en himmelens fågel

över de myckna pengarna han bar i fickan. Aldrig förr i sitt fattiga liv hade han burit en så stor summa innanför rocken. Han kände sig stor.

När han åkte in till Pernå gästgiveri, där han så många herrans dagar och nätter fått stå på tå för höga herrar och förnäma resande, kände han ett så innerligt behov att en gång få visa sig som annat än simpel hållkarl. Då hans skjutshäst från Erlandsböle svängde in på gården, låg Johan Erik förnämt bakåtlutad i åkdonet och ropade till gästgivarvagn, som stod på vedbacken:

— Si här kommer Rehbinder!

— Ja tycker att du liknar Hermans Johan Erik från Hardom, sade försmädligt en av hållkarlarna, som kommit ut ur hållstugan.

— Ja-a! He ä ja å! Men he ä ingen sorg meir, för jär ä kar å karakar! Jär ä kar å pengar! — — Kva äger tu, heller kva äger ja?

— Så, så, kära Johan Erik; ha du blivi så riker nu? undrade den saktmodige gästgivarvagn. Tå borde du far fram me tvåhästars vagn.

Då det en morgon förspordes i byn, att Helsingforsresandena voro hemkomna, knöt Fredrika genast bysduken på och gick till Smeds för att få träffa Hindrik. Under vägen dit beredde hon sig för en liten kamp — om det skulle behövas.

Men med ett gladare budskap hade hon aldrig kunnat återvända hem för att meddela Anders. De måste båda skratta, när de riktigt tänkte på, hur allt hade fällt sig väl.

Att brännmästarn trodde han skulle kunna komma åt deras hemman på det här viset! Trodde han, den inslipade skälmen, att om de inte fingo hypotekslånet nu, de skulle bli så knipande tvungna att sälja hemmanet till honom? — I den tron skulle han då inte bli salig!

Men nog var det ändå vår Herre, som hade haft sina uträkningar med det här, tyckte Anders. Ty om man såg saken från den rätta sidan, så var ju brännmästarn — hans lede frestare — riktigt ett Guds redskap nu, som sig själv ovetande förhjälppte honom ur en annan svår frestelse. Hade Hindrik nu fått pengarna från hypoteket, så kände Anders på sig, att han inte skulle kunnat neka grannen att få låna dem, gånge det sedan huru som helst.

Jo, jo, Herren har sina omtankar om dem, som lita på Honom! Det kunde man då se tydligt i det här fallet.

Fredrika tog strax ihop med tillrustningarna för en Helsingforsresa i följande vecka för sig och Anders. De togo hemmanspapperen, gravationsbeviset och reversen på kyrkskulden med och foro med egen häst raka tag in till huvudstaden och hypoteket.

Där framlade de sina papper och utredde allt, det ena med det andra. Och när då direktören såg och hörde hur allt stod till och vartåt det lutade med brännmästarns tal om all deras uselhet, så försvann hans tvekan och han räknade ackurat upp pengarna på bordet åt Anders och Fredrika och trakterade dem ännu därtill med kaffe och fint bröd på en silverbricka.

Så glada som den dagen hade de ej känt sig på många herrans år. Den summa de fått, gick ej helt åt till skulden. Där blev ännu så mycket över, att de kunde bygga om stallet och få ny bakugn i stugan.

På hemfärden veko de in till prostgården och betalade bort skulden. Det ville Fredrika, ty hon visste hur det skulle gå för Anders, om Hindrik åter kom och begärde att få låna pengarna av honom. Gud välsigne ett gott hjärta, men man är sig själv närmast i alla fall.

Så inträdde året 1867 med tecken och märkelser på himmelen och jorden som varslade om, att mänskorna alltfört gick onda tider till möte.

Juldagen hade infallit på en lördag och det hade blåst en svår östanstorm den heliga natten. Vintern väntades därför bliva hård med mycken snö och med en ond, blåsande vår efter. På nyårsmorgonen stod östanhimmeln röd som en kopparastrull och det bådade stor sorg och klagan och mycket oväder under det årets förlopp. Sankt Paulidagen var mörk och mulen och dimman låg tjock och tung som en fäll över jorden; det bar budskap om stor mannadöd, att mången stark man det året skulle till kyrkogården bäras.

Himmelens och jordens tidender bedrogo icke.

Skarp och långvarig stod vinterkölden, och så mycket snö kom det året, att ingen i mannaminne hade skådat något liknande. Då mastträden till Björkstens fartyg Helios, som byggdes det året, skulle fällas och köras ut från skogen, var det ett livspel rent för karlar och hästar för den myckna snöns skull.

Första maj for hållskjutsarna ännu fram med släde, och det låg mer än alnshöga drivor i landsvägsdikena. Sakta, sakta smälte den bort. Den sjätte juni sköt träsket av sitt istäcke, och det blev en kort gäddlek.

Några sådde vårsäden i maj i snösörjan. Andra väntade till juni och hoppades, att jorden då bättre skulle reda sig för sådden.

Johannedagen gick Anders Carlsson Bengts och såg på kornet i Kullbacken. Då låg ännu isskorpan kvar här och där längs gärdesgårdarna och vid skogskanterna. Petade han i mulden, så såg han, att kornet hade små groddspiggar, men över jordkanten var inget grönt broddstrå till finnandes.

Dagen efter johanne hade mänskorna brått med att få potatisen i jorden.

Juli månad gick med så pass stor värme, att det som sent omsider kom i jorden, hann spira upp och gå i ax.

Då augusti närmade sig slutet, stod den glesvuxna vårsäden ännu grön som vass, och rågen var omogen. Under flere dagars tid hade en allvarsam nordan blåst stadigt och jämnt natt och dag. Men den sista augusti gick den mot aftonen sakta till ro och fästet klarnade. Folket i de nattysta gårdarna kunde icke sova. Det bidade ängsligt morgonstunden.

Då solen rann upp i den klara, kalla septembermorgonen, strålade och glittrade den över en rimgrostklädd jord och över sorgtyngda, betryckta människor, vars sista, lilla hopp om några fattiga

sådtunnor till den kommande svåra vintern i denna natt hade svikits.

Nu stod nödens och prövningens tid för dörren.

Den vårsäd, som såddes i snösörjan i maj, var så pass mogen, då frosten kom, att den kunde sparas till utsäde för kommande vår. Men av den, som senare såddes, blev intet annat än agnar och boss. Och ur en välsatt rågria, från vilken man förut fått fyra tunnor, fick man nu nio kappar, som mest liknade slösäd. Potatisen, som plockades ur jorden vid Michelsmässtiden, var knappt större än tranbären i Röjså mosse. Skogen gav inga bär, inga svampar.

Från Österbotten och uppe från djupa finnmarken strömmade nu tiggarskarorna ned till bygden, där de hoppades finna arbete och bröd. På herrgårdar och prästgårdar bakades bröd, som delades ut åt de hungrande, och badstugorna höllos varma dygnet om till härbärgen för alla elända. Hela familjer hade givit sig ut på vandring. De minsta barnen drogos på kälken; de större sprungo efter, bleka och svultna, och det första de gjorde, då de kommo in i en stuga, var att håva ur slaskämbaret något strömmingshuvud eller potatisskal.

Men ner ifrån bygden gav sig ingen ut på tiggeri. Varje by sörjde för sina fattiga och hjälpbehövande, och nödhjälpsarbeten sattes i gång av socknen. Lin och pärtträ köptes upp. Männen spjälkte takpärtor och fick två bröd för ett tusen pärtor; åt kvinnorna gavs spånadsarbete, som se-

dan såldes på auktion mot bröd som betalning. Den som fått något mera säd än han behövde för eget hushåll, eller den som hade gammalt förråd av säd, skaffade virke från skogen till bygge och lät österbottningarna, som voro skickliga timmermän, timra för bröd; den som hade passande odlingsbar jord att upparbeta lät rödja och hacka och gav två bröd för kapplandet. Månget tunnland jord blev på detta sätt i den onda tiden upparbetad till fruktbärande åker.

Så gick den vintern, så svår den än var, och man hoppades i tro och förtröstan på Gud och våren.

Men då våren kom, bröt tyfuspesten ut hemsk och förgörande.

I många gårdar var intet hjon på benen, i någon fanns ett eller två, som fick sköta sina egna sjuka och kreatur och grannarnas med i de gårdar, där alla lågo insjuknade. Överheten lät sända medicin till prästerna att delas ut bland de sjuka. Men den betydde rakt ingenting. Friska, starka män i sina bästa år och kvinnor likaså ströko med. Barn och åldringar blev kvar i sorgedalen. Från staden hördes vid klar väderlek kyrkklockorna mången dag ringa från morgonen intill sena eftermiddagen. På morgonen och förmiddagen ringdes själaringningen för de hädangångna och på eftermiddagen ringdes till jordfästning. Tiggarna stupade på landsvägarna eller blevo liggande döda i folksens badstugor. En svensk österbottning kom en afton dragande sina tre barn på en kälke och hustrun raglande efter sjuk och svag. Bengtsfolket tog hand om dem, gav

dem mat och natthärbärke i sin varma badstuga. Under natten dog hustrun, och mannen drog på morgonen ensam med barnen på kälken ut i världen tills han stupade — Gud vet var. Bengtsfolket skaffade kista åt den döda och bestyrde om att hon kom i kyrkjorden.

Ännu därtill tog mjältbranden till att grassera bland kreaturen. Efter en kort stunds sjukdom stupade de i staden på gator och köpmansgårdar och längs vägarna.

Herrans hand låg tung över land och folk.

På Bengts gick Anders omkring i stugan i ångestfull sorg. Hans alltid glada själ var nu bedrövad intill döden.

I sängarna lågo hustrun Fredrika, tre barn, pigan Maja och drängen Matts Gädda, alla i tyfus och feberyrsel. Anders ensam var på fötter.

— Herren slår me liksom Han slo Job, sade han för sig själv.

— Kvalt tar ja väjin, fortsatte han i sina tankar, om dom nu alla dör? — — — Ja har tå int ana för me, än ti slå spitjin för dörrn å ga bort järifrån. — — —

Tårar vätte den store, starke mannens kinder.

Efter en tid kvicknade de sjuka alla till igen och kommo småningom på benen.

Men då kom turen till Anders.

Han sjuknade en måndagsmorgon, och redan på torsdagseftermiddagen hade han kämpat ut.

Allt liv i huset var som lamslaget. Fredrika satt intill sena kvällen orörlig kvar vid den dödes bädd. Den förut så kraftfulla kvinnan hade fallit ihop som en trasa. Hon förmådde ej ens gråta, utan satt tyst med hopknäppta händer och stirrade framför sig. Vid spiselstället satt Maja och Matts Gädde sorgtyngda och betryckta och i en säng låg barnen bleka och tärda efter sjukdomen.

Hon satt och tänkte, hur hon skulle förmå genomgå allt detta. — — — Anders död — — — några göpnar mjöl i bodan — — — vårsäden skulle sås efter någon vecka, men inget utsäde fanns. — — — Kreaturen svalt i stall och fähus och måste endera dagen släppas ut för att söka sig ljunng och lingonris i skogen. — — — Herre trösta! Herre stärk! — — — — —

— Ni ska int sörja så mytjy, mor, sade Maja och gick fram till henne. — — — Vi ska ta fram salmbotjinn å läs ein bön. Vi har inga ana ti hald oss till nu.

Fredrika såg upp med en stum nick. Maja tog boken och läste halvgråtande: Bön i stor nöd och bedrövelse. — — — — —

Genom stugans västerfönster sände majsolen sina aftonstrålar in till de sörjande människorna, som nu i bönnens ord fann hugsvalelse för sin bittra smärta. De lyste över den dödes anlete. Smärtorna från de sista lidandets dagarna voro nu förbrunna och spåren av dem utplånade. Frid låg över hans utsträckta gestalt och liksom i livet bar

hans anlete ännu i döden livsglädjens ljusa prägel.

Styrkta av börens ord stego de sörjande upp från sina platser och begynte ordna i stugan. Matts Gädde gick med bud till Flink-Fia, och hon kom och tog hand om den döde. Han bäddades på ett sofflock i framstugan och ett lakan breddes över honom till dess kistan skulle hinna bli färdig.

Då allt detta var undangiort hade majnattsskymningen slöjat nejden i sitt ljusa flor. De sörjande ställde sig kring båren och Fredrika tog upp Anders' egen psalm, vari de alla instämde:

Var glad uti den goda dag.
 Men, kristen, ock till godo tag
 Den mörka och den kulna.
 Förnöjd med alla stunder var.
 Ty Gud dem alla skickat har,
 De klara och de mulna.
 Vad Herren gör är gott och rätt.
 Ditt fasta hopp till Honom sätt.

O mänska, du ej dröjer här,
 Och allt vad ditt på jorden är
 Vid gravens brädd du mister.
 Ditt gods, som drivan smälter bort.
 Ditt liv, som vinterns dag är kort.
 Din kraft, som isen brister.
 Men falle himmel, falle jord;
 Evärdeligt är Herrans ord.
 Ho därpå aktning giver,
 Evinnerligen bliver.

De gjorde korstecknet över den döde och lämnade honom allena i den eviga sömnens ro.

Sällan kommer en olycka ensam.

På morgonen gick Matts Gädda ut och såg sig ikring. Det första han fick ögonen på var, att framstugufönstret inåt mangården var utbrutet och ställt mot vägen bredvid.

Han skyndade in igen med bud om det. Och då de alla kommo på fötter för att se hur det månne hänga ihop med den saken, så funno de till sin förfäran, att tjuvar brutit sig in i framstugan och stulit bort alla kläder ifrån skrubben bakom spisen. Den dödes blåkläder och Fredrikas svartklänning hade också följt med och ifrån dragkistan hade de tagit hennes stora, gamla silverskedar, som i många led inom hennes släkt gått i arv till brudarna, och tre silkesdukar, hennes brudgåva av Anders.

Detta vart en skräck, som ej står till att i ord omtala, både för Bengtsfolket och bysborna.

Att tjuvar bröt sig in och stal än här, än där, var ingen sällsynthet där på orten, sedan Skutten, Lunken och Långströms Agust slog sig ihop och började praktisera därmed. Men att en tjuv kunde vara så fräck och så förhärdad, att han i ljusa vårnatten gick in i ett rum och stal, där en människa låg lik, utan att vända om och utan att rädas något inför döden, det gick och stod över allt mänskligt förstånd. En sådan tjuv hade ej ung och ej gammal i tiders tider hört omtalas. Ännu därtill så

hade den lede syndaren undersökt vad där låg på sofflocket, ty ovanpå det vita lakanet syntes tydliga spår av händer som känt och hamlat här och där. Och ändå hade han följt sitt arga hjärtas råd och dristat gå vidare att fullfölja sin syndagärning.

Den gången hade visst prosten rätt, då han frågade Ers-farfar, som var till prostgården för att bestyra om grav åt Anders, och omtalade för prosten alla med dödsfallet sammanhängande omständigheter, därvid inte heller glömmade stölden och den fasa och bestörtning en slik gärning väckt hos alla i byn.

— Tror du då, att tjuven såg den döde?

— Visst, visst, mente farfar. He va ju i ljusa vårnatten, å man kund tydligt si, hur an me sin händer had känd opa te döda.

— Nej, kära vän. Han såg i n g e n t i n g därav. Djävulen ledde hans steg och lyste hans väg dit han skulle gå. Allt annat omkring honom var mörker, sade prosten.

Då två olyckor hända tätt på varandra, är det visst, att det ej är långt till den tredje. Och då sorgebägaren fylles, så fylles den ofta ända till bräddarna.

Några dagar före begravningen for Fredrika till staden för att få hem ett och annat smått. En begravning efter landsens sed var ej att tala om nu, men litet kaffe och socker gav handelsman Hamburg alltid på räkning tills andra tider kom, och

smör och bröd måste hon få ihop, hur uselt det än var.

Då hon kom till staden, sjuknade hennes häst och dog knall och fall på köpmannens gård. Det var den präktiga Brunte, med vilken Anders i sin tid gjort så mången friarskjuts och med den han kört så mången död till graven. Åtta mark måste hon ännu därtill betala åt polotikarn, som tog hand om den döda hästen för att begrava den på stadens utmarker. Till fots kom hon hem med sin korg i handen.

En solig söndagsmorgon i maj stod Anders' kista tillsammans med aderton andra likkistor under de knoppande lönnarna invid kyrkogårdsgrinden och väntade jordfästningen. Vid kistorna stodo de närmaste egna, en del i tårlös, stum sorg, andra bittert, övergivet gråtande.

Invid Anders' kista stod Fredrika med lånad svartklänning och silkesduk. Hon klagade ej, ej heller grät hon. Hon bar sin stora sorg i upphöjd ödmjukhet, i stark förvissning om, att Herren tyngden efter styrkan mäter och att Hans hjälp tillreds vid branten står.

Anders' begravningsfölje var ej stort. De flesta av hans många vänner och grannar låg hemma i sjukdom och yrsel och väntade sin sista stund, eller voro så svaga av utståndna lidanden, att de ej orkade sitta i kärran och följa vännen på hans sista färd. Då likföljet körde förbi Hermans, där systemen Kajsa Lisa och svågern Hindrik båda lågo i tyfusen,

stannades likhästen på vägen mitt emot stugufönstret, och de båda sjuka hjälptes upp i bäddarna för att få se en skymt av Anders kista.

Han kördes till graven av Ers Kalle. Precis på dagen en månad därefter kördes Ers Kalle samma väg av Hermans Hindrik. Den söndagsmorgonen, då Kalle sjöngs ut, stod gamle Ers-farfar invid kistan och såg med tårfulla ögon upp mot den blåa sommarhimlen. Morgonvinden smekte hans vita hår, lärkorna jublade i den solklara rymden och en stor barnabarnsskara stod och såg med undrande ögon på farfar som grät.

Allt hemskare rasade pesten, allt talrikare vart dödsfallen. Snart fanns det ej många gårdar mer, där ej döden gästade. Och de, som undgått död och grav gick omkring svaga och eländiga med skalliga huvuden som skalade rovor, och huden lossnade av deras händer och armar, såsom nävret i löpantiden lossnar från björkens stam.

Hardenskan hade dock såsom av ett under gått fri. På henne fastnade tyfusen ej, fastän hon hela tiden, som den regerade, gick omkring i byn, såg till de sjuka och rådslag med de friska. Ty ett gott råd behövdes här och en kraftig handräckning där.

Hos Skrivars insjuknade samtidigt Anna Sofi och Gusta. Anna Sofi dog och Gusta blev ensam kvar med sex barn — det yngsta tre år vid Hindriksmäss.

Den dagen, då Anna Sofi skulle kistläggas, kom Hardenskan dit för att hjälpa Lena, som hon visste

var ensam i bedrövelse och hjälplöshet med de många små barnen, kreaturen och Gusta, som låg i sängen och yrade.

Nu hade Anna Sofi sagt till Lena dagen förrän hon dog, att hon ville ha sin svartklänning på sig i kistan, då hon var död. Hon hade bett därom så enträget, och Lena hade lovat henne det, fastän det inte var brukligt att svepa lik i svartklänning.

Lena gick i stora funderingar och var djupt bekymmersam däröver. Ty det var en så gott som ny svartklänning av fin paramatta, sydd av mam-sell Högström i staden. En sådan klänning kostade stora pengar, och det var nästan synd att sätta den till mull och maskars mat i graven. Men å andra sidan var den dödas önskan helig, och lika stor synd var det att ej akta den. Dessutom kunde hon gå igen i långa tider och fordra sitt — och då bleve det ett rent elände, som ingen orkade stå ut med.

Lena frambar sina bekymmer för Hardenskan i förhoppning om att få något råd.

— Hej, — sa on inga, att on sku hav krinolin? frågade Hardenskan.

— Nej, hon tala bara om svartkjoln.

— Nå, kva ä tå hon för ein hovrådinna, än int hon ska kun ligg i kiston i sama sveipning som vi adra? Hon må nu ha ornera kva on vill, men svartkjoln ska int göras å me. Han ska sparas å ändras ti nattvardsklänning åt äldsta flickan, som snart ska ti läs se fram, å Anna Sofi ska sveipas i kvitundikjol å nattröjo, som ana folk.

Och därvid blev det. Lena kom ifrån bekymret. Hardenskan skulle väl få dras med det, om Anna Sofi kom igen och fordrade svartkjolen.

Den ena plågan släppte, den andra tog vid. Tiden för vårsådden var inne, men utsädet tröt för de flesta. Magasinssåden hann på långt när ej till, då därav även skulle tagas till livsuppehälle för folk och kräk.

Handelsman Terichoff i staden hade skaffat in rysshavre till utsäde, men det fanns inga pengar att köpa den för och ingen penninginkomst heller — att tala om. Hambergs fartyg, Suomi, som fraktade mjölmattor från Ryssland, frös in vid Majansaari utanför Fredrikshamn. Därifrån fraktade bönderna mjölmattorna med häst till Lovisa för fyra mark mattan. För en famn ved betalades fem mark och god tallved såldes för två mark lasset. Men denna inkomst fick ej läggas åsido för framtida behov, utan gick, som den kom, till mjölmattor. Mattan kostade fyrtiåtta mark för den, som hade pengar att genast betala och femtio för den stackare, som tog på räkning, så där gick många lass och famnar ved, innan en mjölmatta var löstagen ur köpmansboden. Då våren kom, var den lilla vinterförtjänsten för längesedan uppäten, och det blev bara att ytterligare taga på räkning av rysshavren till utsäde — i förhoppning på framtiden.

Men en plåga var det mindre för tiggarsackarne: kölden. De lågo nu i vårsolen längs landsvägarna och tinade och värmden den frusna, ut-

magrade, arma stickan till kropp och väntade i hopp och tålmod, som alla andra, att sol och sommar och Guds stora barmhärtighet skulle tömma sin välsignelse och nåd över jorden och mätta hungern och hindra kvalen.

De norra byarna i socknen, som hade en lång och besvärlig kyrkväg begagnade sig av en ginväg genom skogen. Men den nyttade endast fotfolk om sommarn. Ridande kunde man även färdas där, men ej med något åkdon. Under snörika vintrar låg den ofta igendrivad och var då ofarbar den värsta tiden av året.

Det vart sagt av de gamla om vägens upphov sålunda. En kvinna från Hardom by hade en gång i världen köpt en gris från kyrkbyn. Men då hon väl fått hem grisen, hade den under natten arbetat sig ut ur stian och försvunnit. Nu var det på höst-vintern med litet nyfallen rimsnö, så att man gott kunde följa spåren efter grisen. Kvinnan tog upp dem genast ifrån stians dörr. Åt skogen söderut syntes de gå, och ditåt bar det av för den sökande. Genom skogen följde hon spåren, som hon så tydligt kunde se i den lätta snön. Hon gick och gick och undrade, var hon till sist skulle hamna.

Efter vidpass ett par timmars vandring, kom hon ut till landsvägen, och där kunde hon allt fortfarande skönja de små grisspåren. Först visste hon ej var hon befann sig, men allt som hon gick och såg sig ikring, tyckte hon, att vägen började se så bekant ut, och så klarnade det till sist för henne, att

det var stora landsvägen som ledde till kyrkbyn. Ända till kyrkans grind kunde hon följa grisens spår. Men där försvunno de tvärt, och hur hon än såg, så kunde hon ej säga, om kräket därifrån hade sjunkit eller flugit. Borta var det, och borta blev det.

Men genom denna händelse kom man i byn underfund med att det gick an att ginvägs komma till kyrkan.

Medan kvinnans och grisens spår ännu fanns kvar, gick några män en dag och blikade med yxor märken i träden riktningen av den nya vägen. Då spåren sedan täcktes av ny snö, så var det bara att hålla kursen efter trädblikuna. Vägen kom i bruk av fotfolk och ridande. Den blev, allt som tiden gick, mera upptrampad, farbar och omtyckt. Människorna tyckte, att det var rent av som en Guds fingervisning, det där med grisen. Fort kom man fram till kyrkan, om man hade goda ben; vackert och fridsamt var det att på sommarsöndagarna färdas genom den stilla skogen, där man ej plågades av den mer än tvåmilalånga landsvägens yrande damm och brännande sol.

Till sist blev den så pass väl upptrampad och röddad, att man kunde färdas där med släde om vintern vid lagom snö. Men om sommarn fick man alltjämt gå till fots för de myckna stenarnas skull.

Nu i nödens och lidandets tid kom kloka människor i socknen fram med det förslaget, att man borde iståndsätta Högbergsvägen för att få ar-

bete och bröd åt dem som hungrade. Av det förslaget blev snart allvar. En sockenbo skänkte en större summa penningar, och så begynte arbetet. Allt fotarbeta utfördes av löst folk mot bröd som ersättning. Bönderna gjorde körarbetena för intet.

Men där behövdes många dagsverken och det gick mycket bröd åt för att få vägen något så när farbar för kärra. Den skänkta penningsumman tog slut, och ännu var där ett gott stycke av vägen kvar, som skulle bearbetas och iståndsättas.

Då Hardenskan hörde om detta, gick hon fundersam i flere dagar.

Högbergsvägen var henne kär. Tidigt på vårarna, då marken torkat upp och skogen begynte lövas, beställde hon på lördagskvällarna en eller två av byns kvinnor åt sig till kyrksällskap, och i god tid på söndagsmornarna gåvo de sig av med vägkost och kaffe i knytena. I Pottbäcken vid en klar källa ett stycke från vägen hade hon en kaffepanna gömd under en buske, och där kokade de sitt morgonkaffe. Styrkta därav fortsatte de färden till Herrans gårdar.

Dessa kyrkfärder skulle ha varit en ljuvlighet utan like, om bara prostens hade låtit sitt gå undan i något så när dräglig tid. Men som det nu var, så hann en bli både hungrig och törstig, och kaffetanden tog till att värka på mer än en käring. Redan halvvägs i predikan blev Hardenskan otålig och kunde ej låta bli att harmas i hågen, när hon tänkte på kaffepannan under busken vid källan. Och allt

som tiden led, steg otåligheten. Till slut kunde hon ej styra sig längre. Hon gav sitt sällskap då och då små knuffar i sidan och viskade:

— Tär star han å gräftar te sama år ut å år in me te armidi trutn senn! — — — Gud förlåte nu min synder, men vi sku så behöv få kaffi nu!

Ingen tordes dock röra sig från platsen, förrän prosten sagt amen — inte ens Hardenskan.

Men då lysningarna förkunnats, bar det av för käringarna längs Högbergsvägen in i skogen. Och det dröjde inte länge, förrän en liten, nätt brasa flammade och sprakade på en flat stenhäll, där några småstenar ställts upp till trefot. Kaffepannan kom fram ur busken, och det var ackurat som en liten eftermiddagsgudstjänst under Guds klara himmel i hans gröna skog, där det sjöng ifrån alla grenar.

Med dessa kyrkfärder höll hon ut sommaren igenom, ända till dess höstens löv föllo gula till marken.

En dag rådslog hon med Harden om en plan, som hon fått i sinnet.

Hon ville giva femhundra mark pengar till bygget på Högbergsvägen, för att det ej skulle stanna halvvägs.

Då gubben ingenting hade däremot, tog hon av sin enskilda del dessa pengar och överlämnade dem till arbetsledaren.

Vägbygget kunde alltså fortsättas. Spräng-

skotten dånade över Högmalmarna och det hördes ända ned till byn. Gumman fröjdades.

— Hör ni, hur min' pengar smällder! sade hon.

Nu var där ett par av byns kvinnor, som tyckte, att hon hellre hade kunnat köpa en ljuskrona till kyrkan för de där pengarna, än att lägga ned dem på Högbergsvägen. De skulle så bra minnas faster då, när de skulle sitta i kyrkan och se på hennes krona, mente de.

— Va'in ni tysta, sade faster. Kva nytto sku ni hav å he, om ja sku kost åt ider ein kruno i körkan? Men veit ni hur bra ni får, när ni kan bör köra me Höugbjergsväjin? Han gar ginun byssens skogar, å alla får ni så bra heimkörd både vidalass å löuv åt fåren å allhanda kva ni behöver; å lika bra kan ni minnas me för he, som ti sitt å si op ein kruno i körkan.

Innan hösten kom, vart Högbergsvägen sådan, att man utan fara för livet kunde taga sig fram där med kärra. Med slåde gick färden rent som en dans, tyckte man.

Och många svältande människor drog livet fram under arbetet med den.

Ännu var Herrans tuktan icke tillfylles.

När hösten kom — den höst, som mänskorna i sin nöds längtan med förhoppningar motsett — stod grödan åter, på Herrans vredes bud, förstörd och knapp och usel på den hårda jorden; missväxten grusade åter allas förhoppning om ett bättre år än

det gångna och en vinter av nöd och svält stod ånyo för dörren.

Det knappa brödet drygades åter rikligt ut med ärtris, mossa och kornagnar, och sovlet bestod för det mesta av de frosttåliga rovorna, vilka söta och gula läckrade upp den torra, usla brödbiten. Av tåtelängarnas hö kom dock så mycket, att kreaturen kunde hållas vid liv över vintern.

Tiggarskarorna, som ökades allt efter som vintern närmade sig, slogo som gräshoppsvärmar ned över bygden.

De trodde att Gud var död.

Men han levde än, den gamle, gode Gud Fader, om ock hans sol ej ständigt lyste från det höga.

Hans hand, som risat hans barn så hårt och till synes obarmhärtigt, sträcktes, när han ansåg tiden vara inne, hjälpande och helande ut för att lindra sorgen och nöden.

Den vinter, som nu kom, blev ej så sträng och kall som den föregående — och redan det syntes vara en stor Guds nåd. Och när den mörkaste tiden var förgången och vårsolen begynte tina upp den döda vinterkylan, var det som om livet i världen med ens vaknat upp ur en ond dröm.

Handelsmännen började köpa upp trävirke av bönderna till utskeppning, och det kransågades plankor och bräder överallt i bygden hela vårvintern igenom. Därmed vart det penninginkomst åt bönderna för stockträden och åt löskarlarna för kransågningen. Kapten Norrgren, som förde

Sucksdorffs Kristina, betalade fyra mark för ett lispund kött och sju mark för fläskpundet, och det var ett övermåttan gott pris, tyckte människorna, som nu fann utvägar att skaffa pengar till några mjölmattor.

Även tecknen i naturen bar idel goda budskap för den kommande tiden; och praktikan visste förmäla om att människorna skulle röna en god sommar med skönt korn, som hungerns kvidan skulle borttaga och att ett gott och fruktsamt år skulle beskäras dem utan all fara och förfärelse.

Tidigt kom våren och stod redan i början av maj månad full av härlighet. Regnen strilade ljumma, värmen ångade i dagar och nätter; fält och backar grönskade snart till kreaturens mättnad och varje liten, torr busksticka sköt i hast gröna skott. Man märkte dagligen och stundligen, att Herrans välsignelse flöt fram över jorden som en ström och fuktade markerna som en vattuflod.

Tjänlig och beredd låg jorden och väntade att i sin livalstrande fann få mottaga utsädet, som skulle gro och växa till välsignelse för människors barn.

Staten lånade åt bönderna kornutsäde, som skulle återbetalas på hösten. Men av bondeänkorna fordrades därtill borgen, och kapellanen i socknen borgade för de flesta av dem, så att även de skulle få utsäde och sin jord besädd.

Varm och ljuvlig stod sommarn över landet. Före höjertiden lågo ängarna granna som brudar; åkrarnas korn buskade och ärvde sig mångdub-

belt från sin rot och allt levande fröjdade sig i känslan av Guds nåd och välbehag.

Hösten kom, och varje teg och täppa, där något var sått, lyste i gyllene mognad och rikedom. Skogen gav sina ymniga håvor av bär och svampar och äppelträdens och krusbärsbuskarnas grenar tyngdes av god och maskfri frukt. Till och med humlegårdarnas störrar stodo tätt omslingrade av smidiga rankor överfulla av präktig, ljusbrun knopp.

— Ja veit int kvarifrån tom ärtren kund koma, sade Fredrika på Bengts till de andra, då de togo upp ärterna i Sölisgårdan och de fingo sätta hässja vid hässja med långt ärtris fullt av välmatade skidor. — Ja to ju bara me njupon ur kokankappan å stripla i fåre, när ja såd i vårast åt Matts, som körd ådri. Å pläntona kom opp så glest, än tackon å lambi väl ha kuna ligga imillan dom. — — — Men sir ni, så ä, när Gud välsinar jorden!

Slagornas dunkande hördes från logarna långt in i sena hösten, och den hälsosamma rilukten kändes natt och dag svepa kring byn. Nu fanns det att elda i rian för.

Och från hjärtan dem nöden provat och lidandet luttrat och renat steg tackoffret ödmjukt till Herren i höjden; och då det rika nyrågsbrödet bröts vid bordet, hade man lärt sig att med rätt sinne lag bedja: Vårt dagliga bröd giv oss i dag!

Efter oväder låter Gud åter solen skina.

Solskenet kom denna gång från en stockhandlare som hette Illberg. Ty skogen, den förut så värdelösa av bondens egendom, begynte komma i ropet och blev eftersökt av köpare.

Det var som om en stor ljusglimta skulle ha följt Illberg åt, där han i höstvinterns tunga mörker gjorde täta besök hos bönderna, färdades omkring i socknar och byar och gjorde uppköp av skogar dem han sedan i sin tur sålde till de stora stockbolagen, som uppstodo här och där. Det var rakt som om själva nådenes sol av höjden skulle trängt ned till en efter den stora vedermödans och prövningens tunga tid, som så nyss gått tillända. Där satt man nu utan ringaste möda och besvär med flere hundra granna mark i handpenningar! Förr hade man fått slita och svettas för en sådan summa i långan tid! Det var rent som ett under, som man inte riktigt kunde fatta.

Men det är många svängar i kadriljer och långdans, som man borde vara utstuderad i först, innan man ger sig ut på det hala golvet.

Huru dessa skogsaffärer med rätta hade bort göras, var ingen klok på. Säljarna voro som barn, som första gången går med sin abcbok till läsförhör. Och köparen såg till sitt bästa. Då han erbjöd för en skogsslott en summa som lät otroligt stor i deras öron för vilka hundramarken var en hel förmögenhet, så handslog man genast och utan betänkande om köpet och satte bomärket egenhändigt under kontraktet. Men hur mycket av skogen som skulle få avverkas, om tumtal i grovlek och fot i längd, därom taltes ej ett ord vid köpet och skrevs ej heller i kontraktet. Endast råarna, inom vilka köparen skulle få hålla sig, utstakades och bestämdes. Och det såg köparen noga till, att avverkningsstiden togs tillräckligt lång. Hann han inte avverka allt, som dugde till pengar, under den, så fick han förlängning med litet grant prat och några goda cigarrer. Ingen kunde nu hålla så strängt på kontraktet mot den som fört pengar till bygden. Skogen stod nu där den stod ändå, mente Illberg, och hade inte han kommit, så hade det ej varit något att tala om vad den gav ifrån sig i de få vedlassen man sålde under året till en mark lasset. Det förslog knappt till salt i maten. Och inte var det heller värt att spara de delar av skogen som härjats av den stora skogsbranden. Ty fastän tallarna ännu voro friska och vita som rovor inuti stammen och dugde både till timmer och sågvirke, så sågo de dock ingenting ut där de stodo svarta som spöken med djupa lötjor i stammarna, och Illberg påstod, att ingen annan köpare än han skulle

vilja ha de skadade träden. Och för att få åtminstone något för vraket, så togs gladligt emot den lilla summa Illberg med gott samvete, som han själv sade, bjöd för skogen.

Och så tog avverkningen vid, vinter efter vinter. Det grövsta togs först. Sedan kom klenvirkets tur.

Nu hände det, att mången säljare ej fick ut hela den överenskomna köpesumman. Ofta stannade det vid den handpenning han mottog, då kontraktet skrevs. Då skogen sedan fälldes, hade Illberg sålt den till ett större bolag, som fraktade och flottade den till sitt sågverk, och med detta bolag hade säljaren intet att göra och skaffa och det heller intet med säljaren. Illberg hade då farit sin väg som himmelens vind och ingen visste varifrån han kom eller vart han for. Ingen visste ens var han var kyrkskriven.

Men för att rädda sin marknad till kommande tider uppenbarade han sig då och då som hastigast och överlämnade till säljaren ytterligare någon hundramark med säkert löfte om resten, då virket var skeppat till utlandet och betalningen hunnit komma därifrån.

Och åter väntade säljaren, såg tiden an och levde i hoppet att restbetalningens dag nog skulle stunda, bara Illberg väl hunnit svänga sig.

Lurens-Abram var en av de första i byn som sålde hela den skog han hade på sin hemmansdel till Illberg för åttahundra mark och på fem års av-

verkningstid. Illberg ville nödvändigt ha tiden så lång, ty han såg nog, att där fanns att marodera i, och Abram hade inte hjärta att neka, ty något skall man väl också ha för så stora pengar, tyckte Abram. Nog var det en grov och grann skog, skadad av elden blott vid ena laggen av Eskodalen, och nog skulle där komma lass ur den. Men åttahundra mark var också granna pengar; och då Illberg strax vid köpet betalade ut hela summan, kände Abram sig nästan som en miljonär, då han stoppade pengarna i byrålådan.

Han hade tänkt, att endast de grövsta stammarna skulle komma att fällas, ty ingen människa i världen räknade väl finvirket till något betydligt. Första vintern föllo de grövsta furorna, fjorton tum och därutöver. Då den andra kom, sattes sågen till roten på alla träd till nio tum på aderton fot, och de voro inga buskar heller. Men då tredje vintern kom, och sågkarlarna togo ihop med allt som fanns under nio tum, föllo fjällen från Abrams ögon och han såg, att affären han gjort ej var något att skryta med, fastän han trott, att den var god och skulle hjälpa honom på fötter. Två år ännu och göken skulle ej finna en kvist att sätta sig på i hans skog, då den kom om våren. Och själv skulle han ej ha en ordentlig gårdsgårdsstör att slå i marken — knappt ved på spiseln och än mindre timmer till husbehov, om Herren ville slå honom med ellsolycka. Allt detta såg nu Abram så klart som i en öppen bok och han fick över sig den värsta syndaånger han känt i hela sitt långa liv.

Han hade en svår kamp med Illberg, då han försökte få honom att låta avverkningen bli vid det, som redan var fällt. Illberg höll strängt på kontraktet, och det gick ej av för mindre än att Abram lovade köpa igen de stammar, som ännu fanns kvar i skogen. Och då de pengar han fått redan gått åt till skulder och andra nödiga behov — det ena och det andra — så fann Abram sig tvungen att under vintern i sex veckors tid med två hästar och tre karlar köra stock i Påvalsby skog, som då också avverkades, för att skaffa pengar och kunna köpa det, som ännu fanns kvar i hans skog.

Hindrik Hindriksson Smeds och Fredrika, änkan på Bengts, sålde vardera av sin skog en vacker lott, som blivit räddad undan elden. Hindrik skulle för Koppargruvskogen få fem tusen mark, och Fredrika blev lovad för Inboudden, som stod tät och vacker som en kronopark, två tusen.

Men Illberg hade då redan hunnit få osäkert namn om sig. Man hade så småningom lärt sig förstå knepen och väja för dem.

Då Hindrik gjorde upp kontrakten för sig och Fredrika bestämde han, att hälften av summan skulle betalas genast, och så fordrade han det till pappers, att innan stockarna skulle få flottas bort över träsket, skulle hela köpesumman, såväl hans som Fredrikas, vara utbetalad. Dessutom bestämde han att ingen stam under nio tum på aderton fot fick fällas.

Detta var för Illberg som att bita i sur kart.

Men huru gement det än smakade honom, så bet han i alla fall. Allt det Hindrik och Fredrika fordrade blev skrivet i kontraktet, ty han ville för inget pris gå miste om de präktiga skogslotterna. Kommer dag så kommer råd, tänkte han. Konster kunde han många och knep än flere.

Kontrakten beseglades med namn, bomärken, vittnen och allt, så att de skulle gälla inför själva kejsarn, om det så skulle fordras.

På senhösten börjades redan avverkningen, och strax efter julen, vid första ordentliga snöföre, vidtog utkörningen till flottningsplatsen. Det var jättestora furor, som nu från skogarnas dunkel fördes ut i världsvimlet. När våren kom, lågo de i väldiga hopar vid träskstränderna i väntan på flottningen som skulle ske, då träsket gått upp. Illberg följde troget som vakthunden med hela tiden och såg till att virket kom noggrant ut från skogen.

Då allt var utkört påminde Hindrik Illberg om att pengarna skulle utbetalas. I annat fall fick flottan ej gå.

Illberg försäkrade att ingen behövde oroa sig. Samma dag som flottan hade avgått, skulle pengarna fås.

Hindrik påpekade att det i kontraktet stod i n n a n flottan avgått.

Nå, ja. En dag förr eller senare var väl ej så livsviktigt, mente Illberg; och pengarna skulle de nog få på bordet.

Hindrik beslöt i alla fall att hålla ett vaksamt

öga på honom under tiden flottningsstillrustningarna pågick.

Träsket sköt den vanliga tiden i mitten av maj, och en dag strax därefter befanns timmerflottan vara klar till avfärd.

Men i de dagarna syntes ingen Illberg till. Endast två kvartersmän ordnade och ledde arbetet, och en hel hop timmerflottare, finnar mest men också en och annan svensk, hade samlats i byn. Det såg misstänkt ut och de, som saken angick, blevo oroliga för hur detta skulle sluta.

Hindrik sökte upp kvartersmännen och försökte av dem få reda på, om Illberg skulle komma innan kvällen. Men de visste intet om hans kommande och farande; bara det, att han på morgonen sänt order om att de skulle låta flottan gå under den kommande natten.

Det kom nog inte att ske, mente Hindrik. Illberg ska betala först.

Kvartersmännen vart bösa. Om Illberg hade betalat eller inte betalat, det kom inte dem vid och någon annans kommando än Illbergs ämnade de inte lyda.

Hindrik bytte ej vidare ord med dem. Han visste nu vad han hade att göra.

Kvartersmän och flottare voro allesamman mot aftonsidan uppe i byn för att skaffa sig mat. Då passade Hindrik på, tog Nyman och ett par andra karlar med sig och gick ner till träskstranden, där

allt var färdigt tillrustat för flottans avgång. Det stora ankaret och taljorna togo de med sig hem till Smeds, satte dem i bodan och låset för dörren. Trossen brydde de sig ej om att släpa bort, ty den var tung och tog stort utrymme. Och utan stora ankaret och taljorna hade flottarna ingen nytta av trossen. Det lilla ankaret togo de ej heller; det var i alla fall till ingen nytta för dem — sak samma var det låg.

Då flottmanskapet senare på aftonen återvände från byn och kommo ner till stranden sågo de, att de viktigaste av deras don var borta. De sökte genast upp kvartersmännen och sade vad som skett.

Kvartersmännen begrep strax hur saken stod och att här nu var allvar i spelet. De sökte i sin tur upp Hindrik och frågade honom om det var han som tagit bort deras flottningsgrejor. — — — Jaa! Det hade han gjort! — — — De fordrade att få dem igen. — — — Ja! Det skulle de få genast då Illberg lagt alla pengar, som ännu voro obetalta, på bordet. Inte förr.

Nu blev det rådslag mellan kvartersmän och flottare.

De kommo överens om, att i fall inte taljor och ankare lämnades tillbaka i godo, så skulle de tagas med våld och Hindrik skulle därtill få ett duktigt kok stryk för sin näsvishet.

Något sådant hade Hindrik även väntat och han hade sänt bud till byn, att alla säkra och raska karlar skulle samlas hos honom på aftonen.

Inte mer än en halvtimme senare hade på omvägar kommit till Smeds allt vad pålitligt och stridbart fanns i byn och alla sökte sig spakar och tillhugg ur vedhoparna på mangården. Drängen Matts Gädde från Bengts hade för säkerhets skull tagit sin bössa med ett gammalt tjäderskott i. Han ställde den bakom en vedrad och ämnade i yttersta nödfall avlossa ett skrämnskott.

Någon undrade huru många flottarne kunde vara.

— No ä tär ein dukti tropp å dom — kanske tjugufem, tretti stycknar — å no kan he knipa för oss, om dom vänder te ludna utåt å kommer an, påstod Hindrik.

— Nå, må vi nu int me Guds hjälp sku få dom ifrån oss, om vi alla riktit bjuder till, tyckte Skrivars-Zakris och tog upp en försvarsduglig björkpåk, vilken låg liksom på hans beställning vid stalls-kullbron.

— No ha tom allti bruka stjölpa, när ja förr ha slaji, försäkrade Lurens-Abram och rätade upp sin högvuxna, av år och arbete något böjda gestalt. Men nu börjar ja bli gamal å kan int riktit lit opa me meir — fast no ska ja bjud till för men deil, för he ä int fritt att ja har liksom ein litn gråsådo till te Illbergrackarn å fjodergamalt, tillade han.

Försvarsmakten ställde sig med ryggarna mot bodväggen för att vänta på anfallet. Ännu förmärktes dock intet av fienden och alla hade god tid på sig för tillrustning och samspråk om gamla bataljer med brädfinnar och det ena med det andra. Inte var finn så farlig som han tycktes, bara man

inte lät räddhågan få makt över sig. Trampade man en närgången brädfinne riktigt kärt på to-sorna, så vitnade han om näsan och var nöjd att ge sig i väg. Det hade Lurens-Abram många gånger kommit underfund med.

Ett avlägset larm kunde nu höras nerifrån träskstranden. Det kom närmare och tilltog.

Nu syntes tydligt hela hopen av flottare komma upp längs Brännlandståget och larmet ökades alltjämt. De närmade sig. De stannade vid grinden och sågo in på gården.

Försvaret tog givaktställning och fattade om påkarna.

— Jaså! Han ha fått hjälp! kom det från någon ur hopen på svenska, och så kom det rop och finnramsor igen med allt vad finn i ilskan kan häva upp, mest perkele vartannat ord.

— Får vi int ga ti å slå dom nu? frågade någon av de yngsta och ivrigaste vid bodväggen.

— Int ein knäpp förrän ja gever loy, sade Hindrik bestämt. Vi ska ta satjin lugnt å först si, om dom törs kom innanför grinden.

— Vi förstar int riktigt bra te tär perkelespråtji idart, sade Abram på sitt stilla, saktmodiga sätt. Kanske ni nu sku tal om te ärandi, som ni har, opa svensko.

— Ge'in ut ankare å taljona, som ni ha taji, annors tar fan ider så många ni ä!

— No tänker ja, att han tar sin eji pojkar först innan an kniper å me adras, ropade Hermans Hindrik, som kände sig hågad för skämtan.

— Vi ska inga munhuggas med dom, manade Hindrik, så gar e kanske möjligare å.

— Kva ä tär ti bruk viti me slika, tyckte Zakris. Vi ska bara si till, att dom tränger hald se ut opa landsväjin.

Det blev nu ett knaster och brak av störar och trödor som brötos ur gårdsgårdarna runtomkring, och det var ett helveteslarm, så att en rädd och ovan kunnat få slag av det eller springa sin väg för fattiga livet. Men ingen enda av flottarna öppnade grinden eller hoppade över mangårdsomhäg-naden. Och då inget svar eller någon annan åthäva förmärktes från försvarsstyrkan inne på gården, så drogo sig flottarna, sedan de hade väsnat en stund småningom bort, dock med hot om att komma tillbaka följande dag och göra slag i saken, ifall inte donen innan morgonen voro förda på sin plats igen. Och hotelsen bestyrktes med ytterligare avbrytande av gårdsgårdsstörar vid nedfarten längs hela Brännlandståget.

— Ack, högaste himmel och fallande jord! Slik stackare, så många dom än va! utropade Abram och satte sig på bodtrappstenen för att kunna få skratta så, som hans inre fordrade.

— Mytjy skrik för liti ull, sa fan när an kliffit grisen! Ha ja int allti sagt, att int ä finn farliger fast an skriker så grömt. Man ska bara inga va rädd för'n, för visar man se ängsliger, blir an no som tjärun att man inga vill slipp å me'n, sade

Abram. He sku äntå ha vari rolit ti försök få tramp dom op tossona.

— He ä no Illberg som vi ska tramp op tossona teson jär gangon, sade Hindrik och knixade till, då Matts Gädda i detsamma avlossade sitt tjäderskott i en glädje som for över på alla de andra, så att skrattet gick över hela mangården och ekade ända inifrån stugan, där kvinnfolken satt.

Men Hindrik stod mitt på gården och såg allvarsam ut. Han visste, att saken inte var klar med detta, utan att något måste göras.

Harden kom gående stödd på en käpp in genom grinden. Han hade hört att flottarne avlägsnat sig, och så ville han komma och se hur allt nu stod till där och om de varit karlar att ta sina don tillbaka. — — — Nej, ännu låg donen bakom lås och bom, och ingen flottare skulle få röra vid dem i hast. Nog skulle de ligga i bodan än en tid — ifall inte halva finnmarken rusade på.

Harden rådde Hindrik att genast resa in till Helsingfors och hos guvernören söka kvarstad på virket. Det gick ej av för mindre, och alla voro ense om, att det var det rätta sättet att få ett slut på trasslet, ty inte kunde de stå med ryggen mot bodväggen i dagar och veckor, då nu vårsådden snart skulle begynna.

Det insåg också Hindrik. Och medan han själv tog en hastig utrustning, lät han Nyman spänna det lättfotade stoet Margreta, som alltid sprang milen i timmen även på långresor, för den lilla ensitsiga

kärran, och så bar det i väg för honom vid elvåtiden på kvällen till Helsingfors. Grannarna lovade bevaka bodan tills han var hemkommen igen, och de ville inte kallas bönder och inte kännas vid sina kristna namn mera, om någon av perkelepojarna skulle få komma sin hand vid taljor och ankare medan Hindrik var borta.

Följande dag i god tid på förmiddagen anlände Hindrik till huvudstaden, och sedan han givit hästen nödig skötsel gick han upp till guvernörsämbetet. Han visade skogsköpekontrakten, både sitt och Fredrikas, och gav en klar och grundlig utredning över hur saken nu stod. Och guvernören tog fram en karta, på vilken Hindrik fick utvisa vattendraget och flottningsleden. Efter en knapp halvtimme var allt klart. Hindrik hade fått ett stort papper med ämbetssigill på, med rätt för honom att belägga såväl sina egna som Fredrikas stockar med kvarstad. Och på kartan visade guvernören stället, där Hindrik skulle få sätta ut goda, beväpnade vakter. Vid Fallarbänken skulle de stå, vid det smalaste stället, och där skulle de få mota flottan med skott, om ej annat hjälpte, till dess köparen hade betalat ut alla pengar enligt kontraktet.

Med detta var Hindrik nöjd och på eftermiddagen ännu samma dag gav han sig på hemväg. Efter en kort betning för hästen under natten i Sibbo och en liten utpustning mot morgonsidan i Borgå kom han hem den följande dagen vid god middagstid utan att Margreta syntes ängslig eller

hängde huvudet, fastän fradgan stod henne om bogar och länd.

Under tiden hade grannarna stått god vakt vid bodan, som lovat var. Men inga flottare hade kommit tillbaka. Allt var lugnt och stilla. Nere vid träskstranden tycktes de dock ha något sorts gyskel för sig, och utsända spejare tog reda på, att de försökte sätta flottan i gång med det lilla ankaret samma natt Hindrik for till Helsingfors. Men det slog visst knut på tråden för dem den natten. Den följande ställde sig spejarne på nytt under en tät gran på Långnäsudden, där man hade en vidsträckt utsikt över träsket och kunde iakttaga flottarnes förehavanden. De arbetade, som om det gällt livet, och äntligen kom flottan i gång. Men det bar sig inte bättre än att den med så dåliga don gick dit den själv ville. Det lilla ankaret höll ej. Flottan drev med ström och vind åt annat håll än den skulle och hamnade mot morgonen mitt under Falkberget.

Vid hemkomsten tog Hindrik fram papperet med guvernörens sigill, läste upp dess innehåll och frågade vilka av karlarna som kände sig säkra och hade lust att ställa sig på vakt vid Fallarbäcken. Det behövdes inte mer än två. Gevär skulle de få ha och skjuta hade de lov till om de fingo sikte på, att flottan ämnade sig genom Fallarbäcken — men försiktigt för det första så att ingen olycka skulle

uppstå och sätta en god karl i häkte för en rackares skull.

Nyman och Matts Gädda åtog sig det ansvarsfulla uppdraget.

Hindrik tog Abram och Zakris med sig som vittnen och gick till träskstranden för att söka reda på kvartersmännen. De fingo gå ända till Falkbergsviken, innan de hittade dem. Där vankade de av och an på stranden tydligen i stora funderingar över hela tillställningen, och flottarne syntes ha något gyckel för sig med stockflottan, som låg där den låg.

Hindrik läste upp guvernörens kvarstadsdom för kvartersmännen och tillsade dem därpå, att de inte ens skulle försöka att föra flottan genom Fallarbäcken, ty där kunde de första som visade sig få en kula i pålsen. Sedan bad han dem, att så hastigt de kunde sända ett bud till Illberg om att han skulle skaffa pengarna hit. Till dess skulle vakten stå vid Fallarbäcken, taljorna och ankaret ligga i hans boda väl bevarade, flottan ligga där den låg och flottarne fick slå dank vid stränderna vilket nog skulle kännas för Illberg, ty inte gingo de där för hans knep och konster utan dagspenning, kunde man tro.

Till detta sade kvartersmännen just ingenting, och Hindrik återvände med sina vittnen, lämnande saken till begrundande.

Efter det man kunde förstå, hade bud om ställningen avgått till Illberg, ty redan följande dag kom kvartersmännen till Hindrik med pengarna. Illberg

visade sig inte själv och det kunde han ha sina skäl till, tyckte man.

Sedan pengarna räknats upp på bordet och blivit kvitterade, tog Hindrik bodnyckeln från spiken och gick till bodan och tog ut ankaret och taljorna, och han själv, Abram, Zakris och några till av grannarna bar dem ner till stranden till den plats därifrån han tagit dem. Hermans Hindrik gick med bud till vakten vid Fallarbäcken, att den fick komma hem igen.

Före Gustava Beatas tid hade ingen av husfolket på Smeds sett bottnen i stora råglåren i bodan under många herrans år. Det kunde de gå ed på. Men nu skrapade sädskoveln mot lårbottnen redan vid Valborgsmäss, och då var lillåren tömd för län-gesedan och tre långa månader återstod, innan man fick taga skäran i hand. Detta hände flere år å rad, även då årsväxten varit god.

För en fattig bondstackare, som årligen såg sina lårar tomskrapade, var detta inget under och betydde heller inte så synnerligen mycket till eller ifrån, om Olsmässkroken kom någon månad förr eller senare. Komma skulle den i alla fall, kroken, och hade han, stackarn, ej skepptals så tog han skedtals. Han försökte reda sig med små göpnar ur sista mjölsäcken under gudsförtröstan till ny-rågstiden. Men att Smeds skulle ha Olsmässkrok — och ha den redan vid Valborgsmäss — det gick över vanligt förstånd.

Det var dålig hushållning påstod de korttänkta.

Men de, som kände till sakerna och visste tänka därpå, de förstodo, vad Gud nu hade för mening med Smedsfolket. De visste, att »den orättfärdi-

ges gods förtorkar såsom en bäck och försvinner såsom då en tordön utbullrar sig i regnet.»

Ingen kunde med gott samvete säga, att Henrik eller Gustava Beata gjort någon människa orätt — ännu härtills åtminstone. Men fädernas missgärningar skall hemsökas på barnen intill tredje och fjärde led, var det sagt. Vår Herre har många ris i sin hand, många vägar att gå då han söker upp människors barn. Vem vet den väg han går och det ris han tager i sin hand, då han låter den straffande falla på människobarnen för syndernas skull. Tydligt såg man, att Guds välsignelse var tagen ifrån Smedsfolket. Allt rann dem ur händerna, och all deras egendom smalt bort såsom snön i vårsolen. Ej pengar, ej mat förslog, fastän lador och bodar stodo fulla varje höst och Gustava Beata dessutom fick från sitt förra hem allt som tröt i huset. Gick ett kokräk i sin hos Smeds ledades det till Mattas och ett som nyss burit fördes därifrån hem i båset i stället. Det hämtades därifrån färska, slaktade fårkroppar och rökta skinkor, mjölsäckar, isterbyttor, tvålfloott och långa vävar ylle och linne. Ingenting i det huset rördes vid, därav ej Gustava Beata skulle få sin andel.

Allt behövdes och mera till.

Gustava Beata fordrade fullt upp av allting året runt. Hon tänkte aldrig på att ej sträcka foten längre än fällen räckte, ej heller att man skall äta sitt bröd i sitt anletes svett. I arbete och klädbonad var hon ej andra bondhustrur lik, ty allt arbete i fähus och svinstia, på åker och äng fjärmade

hon sig ifrån och gick endast inomhus och sysslade med finheter och pynt. Allt från ungdomen hade hon haft lust till herrskapsbjäfs och grannlåt, och denna lust tilltog år för år. Hon började föra sig som fru och höll sig inte stort sämre än kamrerskan och länsmanskan. Bara det, att hon ej bar hatt på huvudet. Men ögonflor fäste hon innanför silkesduken, då hon åkte i trilla till kyrkan och staden, och halvvantar bar hon ständigt på händerna. Andras hustrur nöjde sig med tre, högst fyra alnar vanlig spets i mössan de bar på kalasen, och de tyckte, att det drog pengar nog. Gustava Beata rynkade in hela tolv alnar av den dyra, fina blonderspetsen i sin huvudprydnad, och på kalasen satt hon i gaveln nådig och fin som en grevinna med pärlbesatt sidenmantilj över axlarna och spetsmössan på huvudet stod som en molnsky i höjden.

Bland bönder var det ej brukligt att ha tapeter på väggarna. Då högtider och kalas stundade, så strökos de lerrappade väggarna med gulockra och taket vitlimmades, och rummet sken som solsken och snö. Men Gustava Beata höll det för simpelt. Hon lät så lin, en hel åker, klifta, häckla, spinna och väva fina linnevävar hundratals alnar och därmed tapetsera väggarna i hela övre våningen. Från staden togs sedan en målare som med pensel och oljefärg målade på lärtet konstiga figurer, blommor och flygande fåglar. I den stora salens tak målades en blomsterbukett i varje hörn, en krans av rosor, liljor och aklejoj i mitten och in i kransen hängdes en ljuskrona av mässing och glittrande

glas med tjugu ljus uti. Och i stugan, som började kallas kök, glänste och sken en hel vägg av lådor, systerkaksformer och kopparkärl, dem pigorna hade lördagsarbete med att skura blanka, och det var säkert, att själva kommerserådet i staden inte hade mera och finare agunaler i sitt kök.

Sådant drog pengar. Gustava Beatas stora arv hade för längesedan gått, och Hindrik gick mången dag i djupa funderingar över varifrån han skulle taga pengar till allt som behövdes där i huset. Ingen kunde förstå, varför han ej stäckte av denna högfärdslusta och fåfänggalenskap, som så säkert skulle draga färdärvet över huset i sinom tid. En så klok karl som han borde kunna se, vart denna tokighet skulle bära åstad, tyckte grannarna. Men hur de än tyckte och tänkte och försökte se saken från alla sidor, så kunde de ändå ej tyda detta på något annat sätt, än att Herren nu skulle låta sitt budord om att fädernas missgärningar skall straffas intill tredje och fjärde led varda till en levande sanning. Den Herren vill förgöra, den slår han med blindhet. Därför var Hindrik blind och kunde med seende ögon icke se. Därför stod han maktlös inför Gustava Beatas slösaktiga leverne. Därför var det honom svårt att spjärna emot udden.

En dag på hösten vid Michelsmässtiden stod lånemagasinet öppet för intagning av den utlånade säden.

Nio byar hörde till magasinsdistriktet, och det

ena sädlasset efter det andra kördes upp för backen till magasinet, tills hela planen utanför var fylld av kärror och hästar. Inne i magasinet satt Hindrik Hindriksson vid ett bord med den stora magasinsboken framför sig och skrev upp det som fördes in. Lurens-Abram och Petuls-Kristian, som voro mätare, fick gå på och mäta så svetten lackade.

Men aldrig så långt de kunde minnas hade folk släpat så knappt med säd till magasinet som den dagen. Det hände inte en och två, utan var tredje och fjärde man, som var inne och tömde säckarna, hade för litet säd med sig. Några hade en fjärding för litet, andra fyra och fem kappar och för en del fattades hela halvtunnan. Sådant hade aldrig hänt förr. Alltid hade det blivit någon kappe kvar i säckbottnen, försäkrade Abram och Kristian, som i tiotal år mätt lånen ut och in.

Det blev stora funderingar bland bönderna.

Kanske att de hade glömt, tyckte en del och för hem efter det som fattades.

Andra funderade en stund ännu och gick sedan på nytt med de små, blå böckerna in till Hindrik — efter som ingen annan kunde läsa skrivet. Hindrik jämförde ånyo de små böckerna med den stora, men det blev inte annorlunda för det. Det var nog så, att de måste fara hem efter mera säd.

Ja, där var väl inget annat att göra till den saken då. Det som stod skrivet, det stod skrivet, och det var svårt att säga emot sådant. Men svårt var det även att sanna med då de så noga mindes

huru mycket de lånat på våren. Det var en svår sak alltihop, det här.

En drängpojke kom hemskurrande till Bengts efter en halvtunna råg och tolv kappar havre till.

Fredrika kom ut från maltbastun, där hon varit och rört i maltet, och hon blev storligen förvånad, då hon fick höra detta av pojken.

— Hur star he till? sade hon. Ja veit ju precis hur mytjy ja låna i vårast.

— Ja, inga veit ja. Int va he bara vi, som had för liti. Ti va mytjy folk som had mäta orätt, å manga va di, som for heim ett meir.

— Ga tu hugg vid i lidri, så ska ja far ner ti magasin i å reid ut te satjin, sade hon till pojken, och så släppte hon ner den uppvikta kjolen, satte sig i kärran och åkte i väg till magasinet, men utan att taga med sig säden som fattades.

Utanför magasinsväggen stod allt fortfarande en hop bönder och funderade. De hade kommit så långt i sina utredningar sinsemellan, att de visste, att felet ej låg hos dem. Ängländarn kunde ge själen i pant på att han lånat tre tunnor havre och en tunna råg. Havretunnorna hade han sått i Kutterängen, som var precis ett tretunnland, ej mer och ej mindre, om man sådde vanligt, varken ösande eller strip-lande. Rågtunnan hade han malat i kvarnen så orörd som den kommit från magasinet. Det skulle ännu Mjölmar-Edu minnas, om man frågade honom.

Men hur i alla livets dagar han i boken kunnat få tre fjärdingar råg och en halv tunna havre mer än han lånat, kunde han ej begripa. Och på samma sätt drogo de sig alla till minnes, att där hade de placerat den tunnan de lånat och där denna; så mycket av magasinshavren hade de sått i den åkern och så mycket i denna. — — — Nej, felet låg inte hos dem. — — — Så minneslösa kunde de ej ha blivit så många på en gång, att de skulle ha glömt hur mycket de voro skyldiga i magasinet. Nog får en lov att hålla i minnet det en lånar om en skall ha namn om sig som säker och redlig karl. — — — Här måste ett misstag ha skett; misstag äro möjliga och kan ske för vem som helst. Men hur Hindrik, som var god räknekarl och van att föra pennan, skulle ha gjort så många misskrifningar på en gång, kunde de ej heller begripa. Fult var det att tänka illa om sin nästa. Men man var liksom tvungen till att misstänka, att här låg något fanskap under detta.

En och annan började också dra sig till minnes, att det varit talan om, att Smeds haft tidig Olsmässkrok det året. Redan vid Valborgsmäss.

Ja, ja! Det kunde man tro, såsom där levdes och ödslades med gudsgåvorna. Hindrik hade ju på den senaste tiden alltjämt varit trängder till att låna, hade man hört. Men att betala igen lånen var för honom lika svårt som att lugga en flintskallig.

Om det nu också vore så, att han vid Olsmässkroken lånat säden från magasinet och skrivit upp

sitt lån i deras böcker? — — — Vad skulle man annat tro?

— Ingalunda kan man nu tro he, tyckte Ängländarn.

— Men så sir e no nästan ut, mente Trumpetarn från Räfsby.

— Kvaföre sku an gör he? — — — Veit an int, än he ä orätt? insköt Jeppas Agust från Påvalsby.

— No veit han väl he, men han brås op slakten, kan ja tro, för allt ifrån urålders tid ha dom vari slika i te slakten.

— Men he ha ju int visa se förr när Hindrik. Han ha ju tvärtom vari ein karakar i allting, envi-sades Ängländarn.

— Nå, ein gango ska först gangon bli, å när an härstammar från ein sliken folksort, så ligger he tär i hans natur, kan du första. — — — Tesn jär satjin sku nu tål reidas opp op någa vis, men hur vi nu rätt ska ga ti väga?

— Ingalunda gar vi utan vidare å betalar tetta jär! Nej, ingalunda! — — — Vi borde ga ti Hardsens fabru först.

Vägen hemifrån till magasinet var inte lång för Fredrika, men under den korta stund hon körde dit, hann hon likväl utgrunda, hur saken rätteligen måste vara.

Hon gick strax ihop med Hindrik.

— Hur star he till, att så mytjy säd feilar för me?

Hindrik satt vid bordet och syntes mycket bestämd.

Han visste intet annat, än att Fredrika säkert hade glömt hur mycket hon i våras hade lånat. Och då hon ej kunde läsa skrivet, så visste hon ej vad där stod i boken och så hade hon mätt för litet i säckarna. Hela saken var ju så enkel och det gick an att hämta mera säd.

Detta lade han ut så klart och bestämt, att vem som helst hade kunnat bli övertygad om att det så måste vara.

Men Fredrika var säker på sig och hon visste var rätt och orätt låg i det här fallet. Inte kunde hon skriva och inte läsa skrivet heller, för det var hon inte lärder till. Men på sitt goda minne kunde hon lita och i sitt rena samvete visste hon, att två tunnor råg och fyra tunnor havre hade hon lånat i våras Tiburtiusdagen i april månad, och det hade hon i dag på morgonen mätt i säckarna med krönta mått, väl mätet och räntan därtill.

— Ä du så säker opa de, Fredrika? frågade Hindrik och steg upp från bordet.

— Ja-a! Fast ja kommer inför Guds domstol, så blir e int meir å int minder än två tunnor råg å fyra tunnor havre — sex tunnor tillsammans. — — Men hur äre me te, Hindrik? Har tu reint samvete i tesn jär satjin?

Hindrik syntes besvärad av frågan och blicken som riktades mot honom.

— Tär ä inga ti träta om nu, utan he som ska

vara så ska e vara; å he som star oppskrivi i bot-jin ska tagas in i magasin i om int i godo så me ondo, sade Hindrik skarpt och drog till dörren för att hindra de utomstående att lyssna.

Men Fredrika gav sig inte. Hon amprade upp sig och stod icke att hejda.

— Tu må ha skrivi kva du vill, men te säden, som ja int ha låna, betalar ja int in. Tu får stäm me ti tindji, om du vill, å process ut å me tom sädtunnona, om du täcks, liksom far din processa jorden å stuvun å Gústa å dreiv ut Greta Lisa ti dö i menn fällbänk. Men tu ska vita, att ofrid had an å he hela sett liv, å vi ska si, om int tu ännu kommer ti dö i främänder knut, om du liver läng. Tu ha ända jättills förd ett hederlit liv å vari ein betrodde kar, å gudsgåvor ha du fått både andliga å lekamliga, bara du kan bruk dom. Skäm int ut de för någer sädtunnor. »Livet varar en liten tid, men ett gott namn bliver evinnerligen», sär Salomo. Behöver du låna ur magasin som ana folk, så ska du svara för din lån själv å int skriv opp dom opp å dra ännu meira förbannelse yvy släkten din, än on redan har. Kom tu ihåg, att he ska va starka lås, som ska hald in ein orättfärdi peng, för att e i n slik'en drar tjugu adra bort me se.

Fredrika fick just det sista ordet över läpparna, då det gläntade i magasin dörren och ett bud kom från Harden, att Hindrik genast skulle komma till honom. Han hade ett ärende att tala om.

I en blink anade Hindrik vad det var, som Harden ville tala om. Säkert hade han fått vetskap

om magasinskrånget. Ett ögonblick syntes han funderande och tveksam. Så gick han.

Det fanns inga vittnen på vad Harden sagt till Hindrik, men nog visste man, att han stått inför kämmersrätt den korta stunden han var där.

Då Hindrik återkom, stannade han på backen utanför magasinet och sade till dem som där väntade:

— He ä väl bäst att ni kvar å ein far heim nu bara, för he som ä orätt skrivi i bökren, he känns ja vider som mett feil å misstag, å he ska rättas utan vidare träsel oss imillan. — — — — —
— — — — —

— Lustit va tetta jær, å inga veit man rätt kva man ska tro. Men he må tå sidan va hur e vill, så visa han äntå karatag ti slut, höll Ängländarn på, medan han tog lös hästen och band upp tyglarna.

»Trefaldighetssöndagen håller hans högvördighet biskopen förhör med denna kristliga församlings medlemmar och ålägger för den skull alla och envar att sig då till förhöret i kyrkan infinna. De två senaste årens skriftskoleungdom böra ovillkorligen alla vara tillstädes.»

Så lystes det från predikstolen i kyrkan tvenne söndagar å rad för den lyssnande församlingen.

Detta blev något att tänka på, ty nu gällde det för församlingen att avlägga sitt kristendomsprov inför kyrkans överhuvud. Och inte bara det. Församlingsmedlemmarnas sedliga vandel, förhållandet mellan dem och prästerskapet, föräldrars förhållande till sina barn, äkta makars inbördes liv och allt möjligt annat skulle undersökas och granskas i Herrans hus av hans höga tjänare. Det var inte fritt, att ej en och annan kände modlöshet och bävan inför allt detta dagarna förut. Men å andra sidan skulle väl ändå den dagen bli något förmer än en vanlig kyrkdag med prostens evinnerligen långa och stränga predikningar till långt in på eftermiddagen, då tarmarna sjöng i arm syndare av köttslig hunger, och själen led och kved under för-

utsägelsen om alla de kval och pinor den skulle gå till mötes efter det strävsamma jordelivets slut. — — Hå, hå! Ja, ja! Jesus välsigne allt här i världen!

Trefaldighetsmorgonen grydde och log i hela den unga sommarens fågring. Rymdens sol lyste varm och klar. Ljusa sommarskyar seglade på en högblå himmel. Från höjderna, från skogarnas innersta gömslen och från de glittrande vikarnas stränder klingade fågelsången i tusende glada stämmor. Och likt milda orgeltoner susade en ljum sunnanvind genom de allvarstunga furornas kronor, och björkarnas grönklädda kvistar svajade och svepte sig som mjuka slöjor kring de vita stammarna; varje liten buske vid väggkanten och vart litet grässtrå vid vandrarens fot glänste och sken i solvälsignelse och ljus och dagg. Herrans dag var kommen.

Från alla kanter av den stora socknen strömmade folket till kyrkan. Socknens adel kom åkande i tvåspann och trespann, så dammet stod i högan höjd, halvylleherrskapen och någon bättre bonde kom i trilla med en häst för och de vanliga bönderna kommo skvättande i enkelkärror med träaxlar — somliga med, somliga utan linjaler under sätet. På ginvägarna genom skogarna vandrade fotfolket med matknyten i en hand och skodonen i den andra och ett par gamla, läderbeslagna strumpor på fötterna, ty det var lätt att gå så, och det sparade skosulorna. Närmare kyrkan gömdes

läderstrumporna under en buske och kängorna snördes på fötterna. Vitunderkjolarna lyste som snöflockar fram under de uppskörtade svartkjolarna. Glada samtal i det vackra vädret förkortade den långa vägen, så att ingen visste ordet av, förrän man stod på det höga krönet av Svettbacken och såg klockstapelns spets sticka upp ur barrskogens grönska.

Kyrkbyn fylldes av socknebor, så att där snart inte fanns en fläck, där ej en häst stod urspänd bunden vid kärran med täcke på ryggen för illmäskens skull och åt färskt gräs. Ute på den solglittrande viken syntes skärgårdsbåtarna närma sig. Snart låg vid stranden båt vid båt och skäriborna vandrade i långa rader längs stigarna till sina kyrkkvarter för att städa upp sig. Det var så tidigt på morgonen, att klockstapeldörrarna ännu ej voro öppnade, och det var god tid att bereda sig för den viktiga dagen, som säkert skulle bli lång.

Från de söndagsprydda stugorna i kyrkbyn stego kafferökarna blåa och lätta ur tutarna mot höjden. Inne i spislarna ångade stora kaffepannor påsatta för kyrkfolkets räkning och ur knytena framtogos kaffestrutar — färdigt bränt och malet — och gavs åt värdinnan, som sedan satte alltihop i den gemensamma pannan. Smörgåsar breddes, präktiga, gula äggostar skars i skivor och lades på och smakade gott efter den långa, morgonfriska färden. Kaffelukten retade i munnen. Den trängde sig fram över allt, kändes i stugor och kamrar och

ända ut i förstugorna och på gården. Glada utrop hördes från vänner, som ej mötts på långan tid eller annars ej hört något om varandra. Deras tungor malde som kvarnar, där de sutto med smörgåsen i hand och kaffekoppen på bordet eller sofflocket, var det nu passade, och talte om för varandra först huru de själva hade det å ömse sidor och därpå om, att den och den hade dött, den och den hade gift sig, den och den hade lämnat hemmanet ifrån sig och tagit sytning, och att det för en hade gått så, och för en annan si och så. Mitt på sitt stuggolv stod den pratsamma orgeltramparn och klädde sig fin i blå syrtut och stor silkesduk om halsen. Fastän stugan var stor, hade han inget annat rum i den än fläcken mitt på golvet, ty varje vrå, bänk och stol var upptagen av främmande. För säkerhets skull vred han ihop en extra tobakskvast och satte i fickan för att ha till hands att bita i, om tiden skulle kännas honom lång däruppe i skumrasket på orgelläktarn, ty röka tordes han ej. Under utrustningen var han med i samtalen stugan runt, stack in en mening här och ett par, tre ord där, ända tills käringen hans sade: Jär får du kaffi. Så ä du sidan färdiger ti far å!

Träflaskor med mjölk hade man med sig som förning åt kyrkbygummorna för kaffekokningen, och mer än en fick en duktig kärning smör i veckan, då hon samkade grädden av all den mjölk hon på söndagsmorgnarna fick av kyrkfolket. Var och en skall ha sin inkomst för att kunna leva här i världen, och ärlig inkomst är bra, på vilket sätt den än kom-

mer. Dövstumma Pildron gick omkring och tiggde pengar. Det var hennes inkomst och födekrok — utom spånad och annat. När mycket kyrkfolk samlades på söndagsmorgnarna, drillade Pildron som en lärka av bara förtjusning och glädje, ty då visste hon, att hon skulle få sin andel lika säkert som låven i kyrkan fick sin. Ingen hade hjärta att lämna hennes begäran utan avseende — utom det, att det inte var lönt heller. Försökte någon att undkomma utan att ge henne slanten hon tiggde om, så följde hon envist efter den krångliga och skrek och utpekade honom för alla, så att han för skams skull måste stanna och öppna pengpungen. Och då skrek Pildron än mera och pekade med fingret på givaren först och så uppåt himlen och menade, att han nog skulle bli belönad för sin gärning från det hållet. Sedan for hon som en virvelvind omkring i folkhoparna och visade skrattande sin slant, som hon förstått att taga ut, allt under det hon noga höll ögonen på alla nyanlända.

— Jär tycks kom lik i da å, sade någon ur klungan, som samlats vid södra kyrkporten. Kvem kan he vara?

Allas ögon vändes åt Svettbacken, där två män kommo körande. De stannade och vinkade med sina svarta hattar uppåt klockstapeln, vars dörrar just hade öppnats. Klockringarna upp ifrån stapeln vinkade igen, männen i kärran vände om och intogo sin plats som förkörare i likföljet.

Som till en välkomsthälsning mot den döda klang klockornas mäktiga toner högtidligt ut i den

sollysta rymden. Vid den första tonen lyfte allt manfolk både i likföljet och på kyrkbacken hattarna och kvinnfolket neg och välsignade sig.

— Kvem kan he vara som i da ska begravas? undrade åter någon i hopen.

— He är gambel Justina från Tavisbyn. Hon ha i langa tider vari både blinder å dåligger, men nu ha on eissen fått vandra, upplyste en kvinna från Oppebyarna, som tycktes känna till saken.

Alla sågo väntande bortåt vägen, där likföljet närmade sig.

— Hon har eit grant reisevæder, tyckte en.

— Ja, he har on visst, sannade en annan därtill.

Och säkert var det, att aldrig kunde gamla Justina och inte någon annan heller tro, att henne skulle beskåras en sådan resdag. Det tycktes som om hon nu, där hon kom sakta färdandes, från sitt fattiga jordelivs blindhet och skröplighet skulle åka under sol och ljus och klockklang rakt in i Guds evinnerliga klarhet.

Mitt emot kyrkporten stannade likhästen och följet, bärarna stego ur sina åkdon, lyfte den döda av kärran och bar henne in genom porten till vilostaden; där ställde de henne på två trästolar under de gröna lönnarnas skuggiga valv för att vänta på griftevigningen. Följet skingrade sig åt olika håll för att ansa sig själva och hästar och allt, sedan de först med pengar fått Pildron ifrån sig.

Skarorna på kyrkbacken tätnade allt mera, och inne på kyrkogården stodo människor vid sina anhörigas gravar i andaktsfull tystnad eller gingo de

från grav till grav liksom hälsande på de gamla bekanta som där lågo i vila. Då kyrkdörrarna slutligen öppnades, gick en jämn ström av högtidsklädda människor längs de breda sandgångarna från kyrkans båda portar till södra och västra dörren. Det ringde igen från klockstapeln, och kappellanen kom i följe med klockarn för att viga Justina till griftero.

Alltjämt skred mänskoströmmen likt ett mörkt, brett band högtidligt och stilla in genom kyrkans dörrar. Männens blankstövlar med stadigt smidda klackjärn och kvinnornas välstiftade kalvskinnskängor klappade mot de blanknötta stenflisorna i golvet — blanknötta av alla de tusendens steg vilka under tider som gått, där inne i den gamla helgedomen sökt ro och vederkvickelse för sina själar och som nu sovo sin eviga sömn under grönskan utanför dess murar. Bänk efter bänk fylldes och huvud efter huvud lutades ned mot de stadiga karmarna till en tyst välsignelse.

Varje by hade sin egen bänk, och man förstod att placera sig så väl, att byns ljusstake satte sig i bänken ytterst mot gången, där biskopen och prästerna antogs komma att gå vid förhöret. De, som kände sig osäkra eller annars klenst begåvade, höllo sig längst inne i bänken och hoppades därmed kunna rädda sig undan allt för stor svårighet. Så satt Ers-Anders främst i Hopombänken, Hardenskan och Petterssons Mari Sofi i Hardombänken; i Haddombänken sken skolfars blanka hjässa som en porslinstillrik och så undan för undan. Vart man

än såg, syntes där i bänkändarna en läskunnig och bibelsprängd man eller kvinna, vilken väl kände sitt ansvar som byns stödjepelare, om det knep — och en dag som denna skulle det knipa så säkert, som Gud var god och mänskorna arma, fattiga syndare. Närmast prästbänken satt kyrkorådet mangrant samlat och fyllt av stundens vikt och allvar. Adelherrskapen sutto i sina familjebänkar nobla och andäktiga, och uppe i koret stod socknens hela mänskovår, de två senaste årens skriftskoleungdom, gossarna på den ena sidan av altaret, flickorna på den andra. Blyga och bävande i enkla svarta dräkter stodo de där inför Herrans ansikte med hjärtan som en vårberedd jord för god säd, och där kanske redan ett och annat korn av den onda säden fallit, men ännu ej riktigt hunnit gro och slå rot.

Tiden för gudstjänstens början närmade sig. Kyrkvakten trädde ut ur sakristian allvarsam och viktig i blå syrtut, stor halsduksrosett under den gråskäggprydda hakan och mässingsskålmade glasögon på näsan. Han satte upp på tavlorna nummern till ingångspsalmen. Ett sakta prassel förnams överallt då menigheten vände bladen i psalmböckerna för att få upp psalmen. Då den var funnen, sattes tummen emellan och boken hölls försiktigt, för att allt skulle vara klart, då klockarn klämde till. Tyst som en ande försvann kyrkvakten åter in i sakristians gömma.

Ännu var det en stund tid att betrakta predikstolens svartskäggiga apostlar med de stora hu-

vudena och med de gröna och gredlina kåporna över sina små kroppar, solen som strålade i guld under predikstolens tak, de basunblåsande änglabarnen, dopfunten av sten, i vilken hedningar i tidernas tider blivit döpta till kristna, över kordörren den korsfästes bild, som törnekrönt och genomstungen böjde sitt huvud i döden för en syndig värld, namntavlor och minnesmärken, dem tappra socknemän fört hem från krig och fejder i främmande land, allt detta, som var så välbekant från barndomen och liksom hängde ihop med deras kristliga tro. Solen sken över altarrunden. På altarbordet doftade liljekonvaljer i en silverskål och Guds Faders frid uppfyllde det åldriga templet skumma valv och mänskornas högtidsstilla sinnen.

Nu ringde det samman. Men ute på kyrkbacken stannade ännu en hop som av nyfikenhet ville se biskopen komma åkande från prostgården. Det kunde vara roligt att få se en sådan också från annat håll än altaret och predikstolen.

Äntligen syntes där långt nere på den smala farvägen, som gick genom prostgårdsåkern, två fyrhjuliga åkdon. Nykullahunden, som denna morgon skällt sig både hes och trött på det myckna folket, hade lagt sig i vägkanten och gitte ej annat mer än lyfta på huvudet ett tag, se sig omkring och giva ifrån sig ett sakta morrande. Åkdonen närmade sig, och nu syntes han tydligt, biskopen, där han vit som en duva i skägg och hår satt bredvid den vördiga prosten. Men som Guds klara sol

lyste hans ögon och hans stämma ljud som en god faders mot kära barn, då han vid kyrkporten steg ur åkdonet och leende och hälsande gick fram genom raden av nigande kvinnor och bugande män.

Ur det andra åkdonet steg domprosten och kapellanen och i detsamma svängde ännu ett tredje om hörnet vid kyrkmuren. Det var kapellprästen som kom för att biträda vid förhöret. De styrde alla av med den smala gångstigen som mellan gravarna slingrade sig fram till sakristidörren. Då nu biskop, prost och präster voro därinne och intet mer fanns att beskåda, så skyndade sig de sista utanför stående utan tövan in i kyrkan. Men då var kyrkan så bräddande full av folk, att långa rader finga stå på gångarna och längs murar och pelare, och ändå hade kyrkvakten satt ut extra bänkar här och där, var det passade. Till och med Pildron hade slagit sig till ro på ändan av en bänk, nöjd med sin uppbörd, med Gud och hela världen.

Klockarn slog an på orgeln ett kraftigt preludium, psalmböckerna slogos upp och så brusade trefaldighetshymnen: »Allena Gud i himmelrik ske tack och pris och ära!» mäktig och andaktshöjande genom kyrkan. Vid psalmens sista vers öppnades sakristidörren, och därifrån utträdde domprosten i mässhake och gick genom de tätt packade korbänkarna fram till altaret för att förrätta altartjänsten. Han var grann att skåda som mässpräst, domprosten, ett Herrans härliga beläte, där han stod högre och ståtlig invid altarbordet med solstrålarnas glitterlek över mässhakens silverbrokader.

Och så dugde han höra på! Det låg något så undersamt i hans röst, och säkert skulle den nå ända upp till himmelens tron, när den stark och klar i mässans toner vällde ut i kyrkan; i övertygande allvar och visshet flödade i trosbekännelsens ord och innerligt ödmjuk och bedjande, då han på knä vid altarrunden frambar sin och församlingens syndaskuld inför Gud.

Altartjänsten var slutad, predikstolsversen sjöngs, och så stack där upp över predikstolskanten prostens välkända anlete med det höga ännat och den stränga blicken inunder.

En kort stund överfor hans skarpa, stålgrå ögon församlingen; så slötos de och om han då stod i tyst bön eller annat slags begrundelse visste ingen, men gott bådade det ej, och förstulna suckar höjdes.

Om Herren ändå i sin nåd velat förskona dem från prostens predikan en dag som denna! — — —

— »Statt upp, var ljus, ty ditt ljus kommer, och Herrens härlighet går upp över dig!

Ty si, mörker övertäcker jorden och mörkhet folken, men över dig uppgår Herren och Hans härlighet skall synas över dig. Och hedningarna skola vandra i ditt ljus och konungarna i skenet, som uppgår över dig.

Lyft upp dina ögon och se omkring dig. Dessa alle församlade komma till dig. Dina söner skola komma fjärran efter och dina döttrar vid sidone uppfödde varda.»

Det tycktes, som om det låg något främmande

i prestens röst, då han uppläste den helige profeten Esaiæ ord. Men det var nu bara texten. Sedan, sedan — — —

Åter slöt han ögonen, som han brukade göra, då han samlade sina tankar till utbrott, och alla bävade för den stund de skulle slås upp igen.

Men nej! Var det inte som förgjort!

Där ställde han sig nu och talade om Guds härlighet, som skulle uppgå över alla folk i hednalanden, om Guds härlighets sken, som skulle leda konungar och förstar och alla jordens söner och döttrar hem till faderhusets ro och glädje. Men ingen blev tillropad helvetesbrand och ingen utpekad såsom djävulens barn denna dag, och det var första gången under alla de år han tjänat prost i församlingen, som det klickade därmed.

— Kva — ff — feilar an nu? viskade Harden-skan och knuffade Nymans Johanna i sidan, och nära på var det, att hon svurit, ty det satt så alldeles in på tungspetsen.

Ja, vad hade skett med prosten? Det kunde aldrig stå rätt till med honom så som han nu bar sig åt. Eller var det något fel på texten? Men nog brukade han ju alltid få tag i något därur, med vilket han kunde hugga in på syndarhopen — i nödfall gick han utom texten, om det så fordrades. Eller kanske han kände någon skyrman för biskopen och domprosten, som sutto i prästbänken och lyssnade. Alla undrade och gissade, men ingen blev klok på besynnerligheten.

Gissningarna och undrandet över prostens blevo lämnade åsido, då biskopen trädde inom altarrunden.

Efter en kort, tyst bön vände han sig mot församlingen, och hans blickar fästes med välbehag på den stora skaran av ungdom, som slutit sig i en ring kring altaret. Han böjde välsignande sina händer.

— »Som sol på morgonrodnadens vingar träder inför Dig Din unga skara. Som morgonstjornornas glans strålar den Dig till möte!»

Så hälsades de unga av biskopen, och förhöret begynte. Frågorna framställdes och besvarades blygt och försagt av bävande flickbarn, käckt och hurtigt av karlavulna pojkar. Ingen fråga av biskopen blev obesvarad. Hans anlete sken av en inre glädje, då han vände sig till församlingen och sade:

— Då det är mig veterligt, att här i denna församling finnes rätt många barnalärare, så uppmanar jag dem, som äro här i dag närvarande, att giva sig tillkänna genom att resa sig upp.

Och upp stod med hast i bänkarna hela socknens lärarskap. Där stod i värdigt allvar den enögda skolfar ifrån Rukubacken och hans halta hustru Greta, vilka båda tillsammans lärde tre byars barn läsa, Mattas-mommo från Gerby och gamle Glansen, rotsoldaten, från Baggböle, Matte och Gabril Törnblom, två bröder, gamla sjömän och kärlnmakare från Hopom, och Ströberg, som i sin

ungdom varit tingsskrivare och en fixer karl, men börjat supa och kommit på slarv och fått avsked från skriveriet och nu uppehöll sitt gamla liv med att lära barnen läsa och skriva och med att pränta namnsdagsplakat och födelsedagsverser åt ungdomen. Där stod gamle Mikael ifrån Backas i Haddom, som ansåg sig äga mer än en vanlig gemenskap med kyrka och prästerskap, därför att han blivit född utanför sakristians vägg. Hans moder hade önskat att, förrän hennes stund skulle komma, få begå den heliga nattvarden tillsammans med mannen. Då de kommit in i kyrkan, hade hon gått och satt sig på kvinnosidan och han på manfolksidan, såsom sed då var. Men när mannen skulle gå fram till nattvardsbordet, hade han ei funnit sin hustru bland mängden. Orolig över att något hänt henne gick han ut och fann henne bakom kyrkväggen vid sakristian med en liten gosse i famnen. En av kvinnorna hade följt henne ut och bistått henne, och så fördes moder och barn in i sakristian där barnet undfick dopet och namnet Mikael efter kyrkans skyddshelgon, modern kyrktogs, tacksägelsen lästes ifrån predikstolen och allt var klart. Inne hos kyrkvakten vilade hon sig en stund, kyrkvaktens hustru tillredde åt henne en styrkande läkedyck, och så satte hon sig upp i sadeln på hästryggen med barnet i famnen. Mannen gick bredvid och ledde hästen vid tygeln, ty ginvägen genom skogen var då ännu ofarbar med kärra.

Och gamla Maja i Råtallbacken reste sig och stod sjuttioårig, rak och barsker som huggen i grå-

sten; och hon var den säkraste av dem alla, vidryktad i konsten att få bukt med de allra styvaste och envisaste bland bygdens barnungar. Ofta behövdes det ej mer, än att man sade till enviskallen: — Jag ska föra dig till Maja! så gjorde det strax verkan. Ty Majas välkända metod var den, att hon med kraftig hand och en mjuk björkvidja snärtade på det rätta stället tills det uppstod små sår, och i dem smorde hon saltlake med en fjäder — i Guds namn och i förlitan på att han skulle välsigna verket. Men då voro också de unga hedningarna mjuka som vidjor och kunde böjas, så att de blevo både fagra och sköna och lika goda kristna som andra; och mången av dem, som nu räknades till bygdens blomster och prydnad, hade en dag som liten slarv kvidit under Majas vidja och fjäder.

Biskopen, som hade funnit välbehag i de unga för deras goda kunskapers skull, såg med än större välbehag mot de åldriga gestalterna nere i kyrkan, och från altaret tackade han dem för deras goda och trogna arbete i Herrans vingård.

Alldeles oförhappandes kom det i ett tag över gamle Ströberg, att biskopens tal tarvade ett ödmjukt svar, och ävenså kände han sig i ett nu begåvad att öppna sin mun.

— Intet är den som sår, och intet den, som planterar. Gud allena är den, som växten giver. Vårt arbete är ringa och ringa vår förmåga. Men Herren, som ser till det goda uppsåtet och ej till den svaga gärningen, vet, att vi göra det av kär-

lek till barnens odödliga själar och för Hans rikets tillväxt på jorden.

— Det är ringa, javäl, sade biskopen. Men ur ringhet växer Gudsriket fram på jorden. Ur ett litet frö kan en dag växa upp ett träd, i vilket himmelens fåglar finna bo och fäste. Ur eder ringa sådd kan en dag utveckla sig härliga skördar. Och det bör jag säga eder, I gamle, som av kärlek till ljuset arbetat för dess framgång, att den tid nu är för handen, då i vårt kära fädernesland en andens vår går upp med sol och ljus för människobarnen. Skolorna komma att öppna sina dörrar ej blott för rikemannens och den högt uppsattes barn, utan för varje barn i Finlands vida bygder. Dock haven I lagt en grundsten på vilken andra få bygga vidare och högre. Men give Gud, att alla framdeles i detta arbete må sträva lika ärligt och trofast som I. Ty taga de unga vid eder lära såsom vid en stor silverskatt och behålla henne såsom en stor hop guld och en kostelig ädelsten, så är jag förvissad om, att I alla en dag kunna komma fram inför Herrens ansikte och säga: »Herre, si här är jag och barnen som Du mig givit haver.»

De unga kring altaret gräto sakta och innerligt; lärarskapets rynkiga anleten strålade av något, som icke var av denna världen, och nere i församlingen fanns ej ett torrt öga i denna välsignade stund.

Så kom turen till församlingen.

Biskopen, domprosten, prosten själv och båda

kapellanerna gingo omkring från bänk till bänk med psalmböcker och Nya testamenten och förhörde i innanläsning, katekes och förstånd. Och — Gud vare lov — så redde sig församlingen väl, i månget fall till och med lysande. — Men hur skulle det annars gå? Nog visste man ju förut, att då en gång Ers-Anders och några hans gelikar sutto i bänkarna, så skulle de få komma, hela domkapitlet och konsistorium med och få svar på sina frågor — så framt de bara höll sig till bibeln och den rena luterska läran och inte kom med nymodiga villoläror.

Nåja! Så hade då församlingen bestått det provet, och biskopen befunnits nöjd, efter vad man nu kunde tycka sig se på honom, då han gick in i sakristian för att draga andan ett tag.

Men få si bara, få si bara, hur de alla skulle bärga sig med den sista paragrafen, som ännu återstod?

Kyrkorådet satt fundersamt i sin bänk.

En handvändning därefter var biskopen ute igen. Han frågade församlingen, om den hade något att anmärka mot sitt prästerskap.

— Ja — — — sannerligen — — — om den frågan tarvade mer än ett svar vad prosten beträffade — undantagandes kaplanerna och klockarn. — Men — men — — — Gud i himmelen! Vem skulle eller vem tordes giva det? Vem skulle komma sin hand vid Herrans tjänare? — — —

Biskopen väntade en stund och väntade två, men då ingen knyste ont eller gott, fortfor han:

— Efter som ingen anmärkning göres, så får jag antaga, att församlingen befinnes nöjd med sina själasörjare. Men har min ämbetsbroder — här vände han sig mot prosten — något att anmärka mot sin församling?

Några ögonblick stod prosten tyst och liksom övervägande. Han såg ut över församlingen med en skarp och utmanande blick som tycktes säga: Nu har jag eder mellan skål och vägg, edra syndare!

Så vände han sig mot biskopen och så kom det.

— Här i denna församling gives, Gudi klagat, mycket att anmärka mot och frodas mycket ogräs, som det är en själasörjares plikt att utrota. För det första, så plågas en stor del av församlingmedlemmarna av den synden, att de ej ha ro att sitta stilla i kyrkan till gudstjänstens slut, utan mången avlägsnar sig därifrån långt före dess. Så begå många den heliga nattvarden endast en gång om året, ehuru jag uttryckligen fordrat, att de skola göra det två gånger, som en sann kristen anstår. Ännu är att omtala den bedrövlige saken, att några av socknens ståndspersoner så sällan besöka kyrkan, och då det är de, som i alla delar skola stå för allmogen som en förebild, så bidrager detta även till, att många av de ringare sockneborna ej heller besöka kyrkan så ofta som de borde. — — — Ävenså ser jag mig nödsakad att här i detta helgade rum omtala det stora bedrövlighets-

tillståndet, som råder inom församlingen, i det att osedligheten och otuktssynden tilltager år ifrån år.

Så var det sagt. Och dödstyst var det i den stora kyrkan. Ej ett ljud förnams, ej en knäpp hördes.

Biskopen såg allvarsam ut. Så sade han:

— Har ingen av församlingens medlemmar något att säga härtill?

Ja — — — den som nu bara hade gudsgåvan att kunna stånda upp och säga ifrån! Syndare och stackare voro ju alla inför den Högste. Det ville ingen bestrida. Men förargligt var det i alla fall och genedrande tillika, att bli så där utskämd inför kyrkans höga herrar. — — — Allt ont var ej så ont som det syntes, och fanns det ont, så fanns det också gott. Fanns det oäkta barn, så fanns det också äkta. Och för både äkta och oäkta fanns det rum i världen och en plats i evigheten. Fia Hurtig var kvinna att försörja sina sju oäkta lika bra och bättre än Ottis Anna, som hade fyra äkta och man i livet ännu till. Det visste alla, så där var ingenting att larma om.

Harmen kokade inom Hardens-faster, och åter fick Johanna hennes armbåge i sidan.

— Ä int he ein förbannadi fåno lag, att kvinnan ska måstas tiga i församlindjin? He sku va sagt ifrån nu, så att e sku stoppa. Kva feilas te von Hindrik, som int får ypy mun? Helder Smiss Hindrik, som å har talugåvon? — — — Heila körkorådi skämmer ju rätt ut se.

Men rådet teg fortfarande som en mur. Ställ-

ningen började kännas plågsam, och oroliga ögon riktades mot rådets bänk. Biskopen stod ännu alltjämt i bidan, och även han tycktes oroad av den långa, envisa tystnaden. Det syntes tydligt, att han väntade något svar från församlingens sida. Endast prosten tycktes sitta säker i sadeln och såg med ett segervisst uttryck i sitt ansikte på den anklagade församlingen.

Hardenskan, som spänt hållit sina ögon riktade på kyrkorådet, såg nu huru Harden lutade sig mot Hindrik och tycktes viska något till honom, och Hindrik syntes bli mycket allvarsam. Efter detta kände Hardenskan sig liksom lugnare, ty hon visste, att något nu var i görningen.

Äntligen reste sig ur rådsbänken en man. Det var Hindrik Hindriksson Smeds.

De närmast sittande, som först sågo honom uppstiga, sträckte på huvudena för att bättre kunna se. De som sutto längre bort i kyrkan, sågo deras rörelser och förstodo därav, att något nu skulle ske. Hindrik tog lugnt till orda.

— Vördig prosten har fört klagomål på församlingen, och som det närmast kommer an på kyrkorådet att härpå svara, så anhåller jag att som ledamot av rådet i ödmjukhet till hans högvördighet biskopen få framföra:

— Vad vördig prosten först sagt om, att mången kyrkobesökare begiver sig bort ur kyrkan i otid och ej väntar till gudstjänstens slut, har väl ofta sin riktighet men kan förklaras så-

lunda. I en så vidsträckt socken som vår, där de längst bort boende måste stiga upp med solen för att i tid hinna den långa vägen till kyrkan, och då gudstjänsten räcker så överhövan länge som till klockan fyra och fem på eftermiddagen, så är det ej något att förundra sig över om en och annan av någon orsak måste begiva sig ut. Och om han då åter inkommer i kyrkan, blir han för denna orsaks skull av vördig prosten mottagen med stränga ord och straffdomar, vilket åter haver den verkan, att den, som en gång avlägsnat sig ur kyrkan, ej gärna åter inträder den dagen.

Vad nattvardsbegåendet angår, så finnes det ingenstädes i den Heliga Skrift någon pålaga om, huru ofta vi skola anamma den heliga nattvarden, utan endast att vi må göra det, då vår själ trängtar därtill.

På den tredje punkten ankommer det inte mig att svara, då de flesta av socknens ståndspersoner äro här i dag närvarande och måge svara för sig. Men vad den sista, svåra tillvitelsen beträffar vill jag meddela: Då vördig prosten flerfaldiga gånger vid kyrkorådssammankomsterna framkommit med samma slags anmärkningar och beskyllningar, betvivlade jag dock detta inom mig själv och fick på sistone lust att efterse, huruvida det så förhåller sig, som vördig prosten påstått. Jag fann då, att för jämnt tio år sedan föddes tolv oäkta barn inom församlingen, för fem år sedan var antalet av dem nio och under sistlidna år endast sex. Att dessa uppgifter av mig äro rätta och med sanningen över-

ensstämmande bedyrar jag här i Herrans hus inför Hans tjänare och församling.

Så hade Hindrik sagt sitt. Församlingens oro sam bort under hans tal som nattskuggorna i morgonväkten.

Herre Gud, en sådan karl Hindrik var i dag! En sådan hugsvalan det följde med hans ord!

Men uppe i koret stod prosten i pärlande svett och torkade sig ideligen, ideligen över ännu med sin vita näsduk.

Knappt hade Hindrik satt sig ned igen i bänken, förrän där i en av herrskapsbänkarna reste sig en långväxt, rak och fin man. Det var baronen, som ville svara för sig. Nu fikade alla efter att få höra.

— Vördig prosten har sagt, började han med klar och fast stämma, att socknens ståndspersoner så sällan besöka kyrkan. Detta kan hava sin riktighet för mitt eget vidkommande, men beror på omständigheter, som jag nu här närmare vill beröra.

Emedan jag innehar tjänst i huvudstaden vistas jag å dess vägnar ofta långa tider därstädes. Men dock medger min tid mig att stundom även uppehålla mig i mitt hem här i socknen. Nu är det så, att gudstjänsten sällan börjar på bestämd tid, utan en söndag kan den börja klockan halv tio, en annan söndag klockan tio och en tredje söndag klockan elva — allt hur det faller sig. För två veckor sedan, då jag i ett tjänsteärende reste från mitt hem till Borgå, ställde jag min resa så, att jag i

förfärdigt skulle kunna bevista gudstjänsten i hemsocknens gamla, kära kyrka och kom för den skull till kyrkbacken klockan tio — den tid då gudstjänsten med rätta borde börja. Men den dagen började den precis tjugufem minuter över elva, emedan ett likfölje väntades ifrån skären och ännu ej hunnit anlända, då vinden låg svårt emot. När det äntligen kom, var klockan närmare elva, och då skulle ännu liket jordfästas. Min tid medgav mig inte att vänta längre, utan måste jag begiva mig bort från kyrkan. Men jag framställer nu till ert högvördighet denna fråga:

Är det rätt, att en hel levande församling skall försena och försumma sin gudstjänst genom att vänta på en död? Hade ej jordfästningen av den döde i detta fall lika väl kunnat förrättas efter gudstjänsten? Då hade den kunnat börja på bestämd tid och även kunnat avslutas tidigare — något som väl alla här i församlingen önska och som helt visst skulle vara till fromma för alla långväga kyrkobesökare, vilket här även nyss förut av en medlem av kyrkorådet framhållits.

Det kändes som om en lång suck av lättnad skulle ha stigit ur ett stort, tungt bröst — så att säga. Församlingen andades ut.

Prisad vare Gud, som givit några av sina be-läten målföre i munnen och kraft att träda fram när det gäller!

Alltjämt lackade svetten av prostens. Han torkade och torkade.

Så tog biskopen till orda.

— Älskade församling! Ärade ämbetsbroder!

Mycket har här i dag glatt mitt hjärta. Ungdomens goda kunskaper i vår kristna tro och lära, barnalärarnes nitälskan i sitt kall och för övrigt hela församlingens kristendomskunskap har fröjd mig mycket och jag finner, att församlingen i dessa ting står bland de främsta i stiftet.

Men jämte detta så har jag också fått erfara något annat som gör, att i min glädje månger sig sorg — sorg över att församlingen och dess herde ej komma med varandra väl tillrätta. Den tysta beklämning, som låg över församlingen, då jag framställde min första fråga, syntes mig tala mer än många ord och fullständigades därpå klart och tydligt i det svar jag erhöll på min andra fråga. Dock synes det mig, som om de klagomål min ärade ämbetsbroder anført mot sin församling skulle vara av ringa betydelse och oberättigade, efter det som av två aktade församlingsmedlemmar framhållits såsom förklaring och försvar.

Nu vill jag allvarligen lägga min ärade ämbetsbroder och församlingens hela prästerskap detta på hjärtat, att gudstjänsten alltid bör börja på bestämd tid och ej får räcka längre än till klockan ett, undantagande större högtidsdagar samt då mycket nattvardsgäster hava infunnit sig. Herrans dag bör icke göras till en plågodag utan till en vilodag för själ och kropp. Ty för dem som arbeta och äro betungade, bör vilodagen vara ej blott en vederkvickelsens dag för själen, utan ock för kroppen.

Och måtte Herren välsigna eder alla, herde och församling, gamla och unga, och give Han eder sin nåd till att leva edert liv i rättskaffenshet, gudsfruktan, heder, dygd och inbördes frid och sist det eviga livets sällhet. Hör oss, Fader vår, som är i himlarna — — — — —

Å — — — en sådan nådenes dag Herren låtit dem se och uppleva!!

Slika skulle prostarna vara!

Biskopen nickade till prosten och gick in i sakristian. Prosten efter. De hade tydligen något att tala om fyrögon emellan.

Då de efter en kort stund kommo ut därifrån igen, gick prosten först fram till baronen och sedar till Hindrik och tog dem vardera tyst i handen.

III

Hindrik Hindriksson var död. I hjärtslag, sade professorn, som hämtades ut för att undersöka honom.

Sorg och bestörtning rådde hos Smeds och i hela byn. Man visste icke och kunde icke heller göra rätt klart för sig vad som var större, sorgen eller bestörtningen. Det kom så hastigt som ett åskslag, och ingen hade haft någon föraning om att det skulle ske, ty gamle Adolt, den gode och trogne tjänaren som flitigt aktade på märkelser och tecken, hade redan för flere år sedan gått in i sin Herres glädje. Ännu i går gick Hindrik frisk och utan känning av något ont, och ställde i ordning årder och harvar för vårbruket, som snart skulle begynna, ty det var i kälskottet de sista dagarna av april. Och i dag låg han där i sin bästa styrkas år som ett fällt träd.

Guds hand skakade människornas själar som vindilen trädens kronor, och frågor stego upp ur deras djup och sökte svar.

— Herre! När låter Du Din tjänare fara i frid? sporde den åttiosjuårige Harden. Varför mejar Du ned det som ännu grönt är och växa månde, och icke ser till det som redan moget är för Din lie?

— Varför togs icke jag bort, som för länge sedan tarvat förlossning? suckade gamla Fermiskan, som inte mera orkade trampa spinnrocken, utan levde av medmänniskors barmhärtighet.

— Varför ryckte Herren hörnstenen undan byn? sade grannarna till varandra, då de möttes. Vem skall nu härefter vara vår föregångsman och föra vår talan, när det tilläventyrs så skulle behövas. Det fanns nu ingen att lita till, då Hindrik var borta. Hans tvenne söner voro ännu unga och så gingo de i staden i skolan och det må man veta, att bonde blir ej den som i barnåren går i stan och läser latin. Men det var nu Gustava Beatas tillställning, också det, att barnen inte skulle få vara hemma och lära sig arbeta på jorden, som andra människors barn och att samma skola som andras barn gingo i, inte dugde åt hennes.

Så frågades, så undrades och så taltes det man och man emellan. Men Gustava Beata var den som var mest oberörd och frågade minst. Hon hade huvudet fullt av funderingar över det stora begravningskalas hon skulle hålla.

Följande söndagsmorgon låg Hindrik på mangården i sin kista omhägnad av unga granar redo för den sista färden. Invid kistan stod Gustava Beata, hans båda unga söner, Hindrik och Johan och dottern Anna, och runtomkring stod husfolk och grannar högtidsklädda i djup och stillsam sorg. Men var det icke som besynnerligt, att Gustava Beatas fåfänglighetslust skulle hålla hennes hjärta fångat

även i den största sorg och den tyngsta bedrövelse! Ty där stod hon nu och sörjde Hindrik icke blott med tårar och suckan — som rätt och tillbörligt var av en änka — utan även med alntal av svart, dyrbart sorgflor i mössan och vid klänningsärmarna, kring hals och på bringa, och det oskyldiga flickbarnet hade hon pyntat ut med sorgflorsrosetter och band både framtill och bak. — Gud nåde henne, som aldrig kom till förstånd!

På en karmstol vid huvudändan av kistan satt Harden och höll i handen sin stora psalmbok. Bakom hans stol stod Arvidsson.

— Vi ska sjunga 490: »Så vandre vi all världens väg», sade han och öppnade boken. Några bladdrade i sina böcker och sökte nummern, men de flesta kunde utantill Wallins gamla psalm, vars gripande, allvarsstämmande ord och toner ledsagat så mången till den eviga vilans ro. Då den sista tonen förklingat, reste gubben sig upp från stolen och blottade sitt vita huvud, under det männen följde exemplet, och så riktade han till alla närvarande en kort erinran om detta livets förgänglighet.

— Allt kött är hö och all vår fägring såsom ett markenes blomster. När skördemannens lie går fram över markene, är blomstret icke mer. Den Herren vill, den kallar han och räknar icke åren. — Vål den, som har beställt om sitt hus och finnes vakande och beredd, då Herrens lie går fram, och vål honom, vars syndasjäl är tvagen ren som en liljonekalk i Herren Krist.

Efter det han läst Fader vår och välsignelsen gjorde han korstecknet över kistan och så lyftes den av bärarne upp på kärran. Hermans Hindrik var likkusk. Då alla voro färdiga, satte han sig upp bredvid kistan, fattade tömmarna och med en lång blick uppåt manbyggnaden lyfte han sin hatt som ett sista farväl till hemmet från den döde. Hästen sattes i gång, noga bespejad av dem som i dess åthävor ville få vetskap om snart dödsfall efter detta skulle inträffa i byn och om man eller kvinna skulle dö. Efter likhästen körde de egna och sedan grannarna kärra efter kärra i en lång rad på den grannisströdda vägen ut till grinden. De kvarblivna sjöngo ännu en psalm ända tills den sista kärran i likföljet försvann i kröken vid Sabels backe.

Det är förunderligt med aningar och sådant där, som rör det fördolda. Man kan inte veta varifrån det kommer och man råar inte för, att sådant kommer över en ibland.

Fastän två söner stodo vid Hindriks grav, då han sänktes ned i den, var det dock för mången av hans grannar som om en röst i deras inre hade sagt dem, att han var den siste som nu bäddades ned i den långa raden av Hindrikssöner, som lågo där förut och väntade domedagens morgon.

Hemma på Smeds höll Gustava Beata ett begravningskalas som ingen av byfolket förr varit med om — knappt hört talas om ens.

På kocken beror kalaset, och bygdens gamla

kokerska, Frimanskan, hade nog namn om sig att kunna sin sak. Men nu kom hon ej i fråga. Gustava Beata visste av en annan, som var gift med en skräddarmästar Blom i staden. Hon hade i långa tider tjänat som kokerska hos förnämt herrskap i stora städer och ännu därtill varit hotellkock någon tid på ett hotell i Helsingfors.

När hon nu kom ut för att laga maten till begravningen, hade hon med sig tre kokböcker: gamla Kajsa Varg, Tant Hildas kokbok och Hovrådinnans mästerkock och därtill en hel hop former och don som ingen förstod sig på; och Karolina och Johanna och de andra hjälpkvinnfolken succade djupt över det hur de skulle reda sig med uppässningen åt en sådan mästerkock som madam Blom tycktes vara.

Och nog kunde hon konster med kokning och bakning. Redan på kaffe- och tebrödet fick man se all världens fåfänglighet. Du store himmel vilket kramas och pringel det fanns inuti saffranskransen på brickan! Somt liknade hönsstrupar, somt såg ut som jordägg och somt liknade rent av granna krusifixar.

Och när maten bars in till gästerna vid begravningsmiddagen syntes den så finurlig, att de ej visste, om de skulle lukta på den eller smaka av den. — — — Herregud, att inte Hindrik kunde komma på gammalt, hederligt bondevis till graven med fisk och klimpsoppa, stek, ugnsgrot och tårtor! — — — Nu satt man här och åt en mat som man inte visste av vad slags tillsats den var och som

ingen visste namn på. Uppassarne redogjorde för, att det gula, som de åto först, hette omelett och att soppspadet kallades buljong och det, som låg i spadet hette frikadeller. — — — Kan någon människa tycka! — — — Och så var det inte färsk fisk med ben uti, utan det var ett slags plockröra som knådats ihop på ett besynnerligt sätt och som de kallade fiskfärs. — — — Vår Herre bevar oss för synd och skam! — — — Men så är det, då högfärden regerar människan. Då duger inte ens fisken sådan som vår Herre skapat den. — — — Nu kom steken visserligen i sin gamla skepnad, men i ett följande så Gud sig förbarme! Det var inte potatis och lingonmos. Nej, bevars! Det kallades kroketter och sallat och rödbetor, och rödbetorna voro sura så att munnen drogs på sned, då man smakade på dem. — — — Och så var där på karotterna ännu mycket annat, som ingen kunde tvinga sin tunga till att säga namnet på och som ingen estimerade röra vid. — — — Den gamla, hederliga ugnsgroten var utbytt mot pudding, som sjömännen talte om att utlänningar brukade koka och äta. Men inte borde man dock fara efter sådant utländskt som var rent som ett gäckeri med maten. Och till ett saligt slut på kräsligheten kom det blamage — ett sådant namn! Men där fanns ingenting under. Ty hur man grävde och grävde och sökte få fram plommonkrämen, som förr låg i skålen under snömosets skum, så var det här nu bara en lös, vit fradga ända ned till botten. — — — Jessus välsine en sådan kokkonst som fanns ute

i världen! Det var rakt som om man vore ute i främmande land. Endast ölet stod i karaffinerna på bordet skummande som förr, starkt och gott och humlebäskt, för det hade Pilmanskan bryggt.

När så äntligen Arvidsson hov upp rösten och sjöng från bordet, var det nästan som om man skämts att tacka Gud för maten.

En tid efteråt läkte det ut från handelsman Söderholm, att begravningen hade kostat en så stor summa, att ingen rätt tordes nämna den, och att allt var på skuld, både sorgfloret och den fina maten.

Hå, hå! Ja, ja! Få se bara, när Gustava Beata skulle kunna betala den skulden! — Få se bara, om inte den också blev till en stöt som skulle komma Smedshuset att runka i sinom tid! — Den, som ännu fick leva en hundålder till, skulle väl få se.

Inte mer än fem år hade gått sedan den vår, då Hindrik Hindriksson lagts i sin grav. Men under denna tid hade övergått till rotfast visshet den dunkla aning mången då kände inom sig, att han var den siste av släkten, som gick till evig vila vid sidan av fäderna. I Skriftens ord och i Smedsfolkets leverne trädde svaret småningom fram för dem, som då stodo med sitt inre fullt av frågor. Nu såg man, att Herren ville driva saken med Smedsfolket tillända, såsom han gjorde med Jerusalem för dess svåra synders skull. Och såsom på Herrens tillstädjelse Jerusalems jämmerliga fall kom av dess egen tillskyndelse, alltså syntes det även gå för Smedsfolket. Då han hade ryckt det sista stödet bort, visste man nog, att Gustava Beata var den som kunde få allt överända, där hon ensam skulle styra och råda. »Ty genom visa kvinnor varder huset byggt, men en galen river det ned med sina åthävor», stod det ju i Skriften med tydliga ord.

Under dessa år arbetade Nyman och drog försorg om huset i förhoppningen att den äldre sonen Hindrik efter slutad skolgång skulle taga i och

hjälpa till med arbetet och sedan vid myndig ålder taga hemmanet i arv och besittning.

Men så skedde ej. Då Hindrik vid sexton år var utskolad, följde han visserligen med Nyman i arbetet, men med olust och tröghet. Och då Nyman började orda om, att han nu skulle bli husbonde på Smeds och på allvar taga ihop med arbete och omsorger, sade pojken, att därtill hade han ingen lust. Man kunde väl leva på annat vis än med dynggrepen i handen, mente han, och han hade ingen längtan till att hela sitt liv igenom gå bakom plog och harv och slita ut sig med det.

Detta tal smärtade Nyman. Han försökte dock gång på gång att med all sin övertalningskonst få pojkens sinnelag omvänt och få honom på andra tankar. Men då Gustava Beata stod på pojkens sida och göt olja på elden med att framhålla hurusom det ingen härlighet var att taga emot ett skuld-satt hemman, så rotade sig pojkens mening allt fastare, att han skulle söka sig en bättre ställning än bondens, som bara gav mycket slit och ett knappt bröd.

Så gick än en sommar och en vinter. Den unge Hindrik syntes allt mera sällan i arbetet tillsammans med Nyman, och alls ingen befattning tog han med det som rörde husets omsorger och angelägenheter. Han hade sitt för sig. Utan att ha ärenden åkte han ofta in till staden och dröjde där ibland ett par dagar eller hade han främmande hos sig av sina stadsbekanta, och då strövade han med dem omkring i skog och mark med bössan på axeln och

jakthornet vid sidan. Och sådant kunde han ta sig till, då andra stodo i brådaste arbete, än mitt i andtiden, än en tröskandag. — Ja, han stod där rent av som ett Guds varnagel inför folksens ögon, så ung han var.

Mot vårsidan började han tala om att fara till sjöss. Gustava Beata försökte få ur honom dessa funderingar. Inte var det något för honom, som var skollärd, att slå sig på sjölivet, mente hon. Hellre borde han, om han nu nödvändigt ville bort, i stan söka sig en syssla som passade honom. Men Nyman tyckte, att det var lika bakvänt med den ena funderingen som med den andra. Och en dag, då de båda satt vid slibbänken och slipade hackor och Hindrik åter talade om sin bortfart, försökte Nyman än en gång övertyga honom om att han for vilse i sina funderingar, tog orätt kurs på sin framtid. Den, som hade en frisk, stark kropp och jord att arbeta på, behöver ej flacka världen omkring för att söka sitt bröd. Jorden föder och kläder oss medan vi leva, och hon gömmer oss då vi dö. Var hemmanet skuldsatt, så voro de andra böndernas det också, och ändå tänkte de inte fördenskull på att gå ifrån dem. Det har varit svåra tider nu med missväxt allt som oftast, men man ska tro, att det ej förblir på det viset till evig tid. Andra tider kunde komma, då bonden finge det bättre. Och vad nu den där skollärdomen beträffar, så var det väl ej så farligt, om Hindrik var mera lärd. Han kunde kanske ha nytta därav med tiden. Han borde minnas fadern och taga exempel av honom. Han

hade gått i Ströbergs skola och ansågs vara mer lärd än andra, som bara gått hos Blind-Matte. Men han brukade sin lärdom så, att den vart honom själva och andra till nytta och han förde socknens talan med heder och förstånd och ställde så mången sak, som det gått på tok med, tillrätta. Steg han inte upp i själva kyrkan och talade omkull prostens inför biskopen och allt prästerskapet! Det minns alla i hela socknen ända till dödedagar. Och skada var det för socknen och byn, att en sådan karl skulle ryckas bort i bästa åren. Ännu hade ingen stigit i hans ställe. Men kanhända Hindrik skulle kunna göra det med tiden, för han hade ju att brås på från faderns sida och gåvor hade han, om han bara visste bruka dem rätt.

Det hände inte ofta, att Nyman talat så mycket på en gång. Men han kände inom sig, att om han inte skulle säga detta till pojken, som bara hade en oförståndig, fåfäng moder att lyssna till, så bleve det honom efteråt som en tung syndabörda att bära. Lade pojken inte hans ord på sinnet, så hade då han ingen skuld i det, om hemmanet en dag gick ifrån släkten i främmande händer.

Men Nyman hade talat för döva öron. Hindrik hade sitt för sig. Och en vårdag, då sjön gått upp, lät han modern packa sin sjömanskista, som han beställt av snickarn; så gick han ett par dagar omkring i byn och tog farväl och reste till Kronstadt. Därifrån skrev han i ett brev hem, att han tagit förhyrning på ett fartyg som skulle segla till Frank-

rike och Spanien och att de inte hade att vänta honom hem på långa tider.

Följande år slutade den yngre sonen, Johan, sin skolgång, och Nyman närde en svag förhoppning på honom.

Men även detta hopp gäckades. Johan visste knappt vad han ville och vart han ville. Bara bort från hemmet ut i världen. Nog kunde man leva annorstädes än på Smeds! Världen hade högt tak och vida väggar!

Och så tog han tjänst som bokhållare på bränneriet i staden.

Gustava Beata tog sönerns bortfart från hemmet ej så synnerligen illa vid sig. Hennes mening var, att de borde få ställa det efter sin egen önskan i den saken. Nyman kunde ju sköta hemmanet, han, som var van vid det arbetet.

Men Nymans sinne blev efter detta tungt — tyngre, än om döden gästade huset. Han började nu finna huru lönlöst det var att försöka hålla Smedshuset uppe och tro på Hindrikssönernas framtid, då dessa själva ryckte upp sig ur en säker grund och kastade sig ut i villande världen. Men de visste icke vad de gjorde. De voro väl tvungna till det av en annan makt än sin egen och förbannelsen låg ju över dem. Man måste förlåta dem och låta saken ha sin gång, ty ingen mänsklig makt kan rubba Herrans domar. Fastän han visste, att släkten var dömd att utrotas från hem och gård, så

ville han ännu ställa sig i redet tillsammans med Hedda och Karolina. Ty dessa tre tyckte, att de hörde ihop med slakten och gården. Och då de växt upp och njutit huld och skydd där från barna-åren, så ville de stå fasta och hanga vid, så länge en enda fanns kvar av slakten. Mycket var där ej numera att bygga sitt hopp på. Gustava Beata frånräknad fanns det nu ej andra än dottern Anna, det yngsta av barnen. Men hon gick i stadens iruntimmersskola tillsammans med fina fröknar och lärde sig sådant, som en sådan bör kunna. Hon skulle väl ingalunda få hag för eller bli skickad till att vara bondkvinna. Det kunde man veta redan på förhand utan att vara spåkunnig, mente pigorna.

Anna var femton år och hade slutat skolgången. Hon var storvuxen och starkbyggd, därtill finhyllt med ljust hår och vackert anlete, en äkta dotter av den gamla Smedsslakten. Val hade hon redan vid den åldern kunnat tolja med i vilket arbete som helst. Och till en början syntes det som om hon haft lust därtill, ty då pigorna gingo till ladugården, tog Anna även sin stava och töljde med och där svängde hon grep och kvast med nit och allvar, så att pigorna fröjdades.

Men fröjden blev kort. Gustava Beata stäckte av detta. Inte skulle Anna, som hade lärt sig både spela och brodera och annat sådant, gå i grovsysslor med pigorna och förstöra händerna. — Nej! Inne i kammarn skulle hon sitta med virkning och broderi och skira halvvantar på händerna för solskenet

från fönstret. Hedda och Karolina kunde sköta kreaturen, ty därtill voro de skapade och lärda.

Flickan höll en tid ut med detta. Så ledsnade hon och ville företaga sig något annat. Modern bestyrde då om genom bekanta i stan, att Anna fick tjänst som kammartärna hos en kommerserådinna i Helsingfors och med glädje rustade hon dottern i ordning till avresan, ty den tjänsten passade henne och där skulle hon få lära sig mer av fint folks seder och bruk.

Den sista grenen var avbruten. Hemmet stod som ett avkvistat träd.

Det blir snart kvällen för oss allihop här på Smeds, tänkte Nyman.

Efter en tid skrev Anna hem och berättade i brevet för modern huru hennes liv gestaltade sig. Kommerserådninnan var ett fruntimmer, som kunde sätta ut en halv dag av sin och kammartärnans tid på kamning och klädsel till en bal. Anna fick lov att göra om det ena och det andra gång på gång, ända tills det behagade den fina frun att se sig fulländad och färdig. Men det blev även tid övrig till nöjen och förströelser. Ofta fick Anna följa sin fru åt på balerna och därutöver hade hon mycken tid övrig för att på egen hand röra sig ute i staden.

Anna tycktes vara tillfreds med sin nya ställning. Gustava Beata var det också. För Annas skull gladdes hon över att hon lyckats skaffa henne en tjänst och en ställning som passade henne.

Några månader förgick. Så kom det igen brev från Anna. Hon hade nu blivit bekant med en ung student. Han hette Johan Selin och var hemma från Tavastehustrakten. Fadern var en förmögen bonde, skrev hon, och han ville skola sin son till herre.

Annas bekantskap med den unge studenten slog mot våren över i förlovning, och en dag kom hon hem till Smeds och han följde med för att visa sig för Gustava Beata.

Hon fann då intet skäl till att vara onöjd med sin blivande måg. Han var tvärtom en, som likade henne väl på allt sätt. Bra såg han ut, var fint klädd och förde sig som en herreman. Och så var ju rikedomerna det förnämsta att taga i betraktande vid tanken på det tillstånd, i vilket hemmanet nu var, och på de svårigheter, i vilka hon var försatt. Ty det hade blivit allt knappare på Smeds och allt svårare att komma tillrätta. Skulderna samlade sig årligen. Ett par skogslotter hade hon sålt efter Hindriks död. Men så som skogspengarna kom, runno de strax ut igen. Jordbruket var ingenting att tala om. Det kom på förfall, då det ej var råd till att löna arbetsfolk. Under forna tider hade fem man alltid fullt upp med arbete på jorden. Nu kunde ingen fordra, att Nyman ensam skulle hålla det uppe. Allt låg för fädot ute och inne. Kreaturen svältföddes; ritaket skulle behöva täckas upp, stallet behövde nytt golv, bastuugnen borde muras om och fönstren i boningsbyggnaden voro bristfälliga.

Men det blev ingen råd till dessa reparationer. Gärdesgårdarna stodo fallfärdiga kring ägorna och diken lågo igenvuxna. Från sitt forna hem fick Gustava Beata numera ingenting. Även den källan, som tycktes vara outtömlig, hade sinat ut. Djupängen skulle ha varit grundare, om allt det myckna, som Gustava Beata fått från Mattas, hade fylt i den, påstod brodern. Men Smeds var nu en gång bottenlöst. Nu orkade han ej med att underhålla det längre, utan sade ifrån. Nyman hade även låtit undfalla sig något om, att han ej heller länge skulle stå ut med att se allt gå i lägervall. I ett sådant nödläge kunde hon ej annat än med uppräckta händer taga emot en måg, som skulle föra rikedom med sig till huset.

Gustava Beata gick nu med huvudet fullt av funderingar. Hon grubblade dag och natt över hur hon nu borde ställa det. Gärna hade hon velat låta Anna vara i huvudstaden ännu en tid, men hon var dock tvungen att taga skeden i vackra handen. Och så föreslog hon en dag, att de unga skulle lämna huvudstadslivet och övertaga skötseln av hemmanet.

Utan långt betänkande gingo de in på förslaget, och så planerades det, att Anna skulle säga upp sin tjänst hos kommerserådinnan och Johan skulle lämna läsningen, som han erkände sig inte ha så stor lust till, och så skulle de gifva sig och taga emot hemmanet. Vid jultiden skulle bröllopet firas.

Sedan detta var beslutat, reste Johan till sitt hem vid Tavastehus för att meddela fadern sina

nya framtidsplaner och Anna följde med för att se sina svärföräldrar och sin fästmans hem.

Efter det Anna återvänt från sin Tavastehusresa blev det uppryckning ur stilleståndet på Smeds, ty brudbrådskan begynte, och Anna skulle utrustas som andra brudar, fastän hon inte flyttade bort. Hon hade till det ändamålet fått en stor summa pengar av svärfadern, så det var ingen nöd därmed.

Men Anna satt inte själv som andra brudar och arbetade vid spinnrock och vävstol. Hennes utrustning gjordes av legda händer. Hon for till stan med pengbörsen i fickan och köpte bomullsgarn till en lång bolsterversväv, som Arvidsonskan åtog sig att väva de dagar under sommaren hon hade lediga från utarbete. Det var grönt och vitt garn, och väven skulle randas likt ett prov som Anna hämtat med sig av kommerserådinnans bolster. Bomullsgarnet hade så nyss kommit i bruk och man var så litet bevandrad i konsten att hantera och arbeta med det, så det blev många sorgedagar och stora förtretligheter och mycket rådslagande kvinnfolket emellan, innan man var kommen underfund med alla de konster och knep, som måste brukas för att man skulle få en skör bomullsväv att gå och gå så, att det blev ett tyg som man inte skämdes för att se på själv och visa åt andra. Så gick det ock för Arvidsonskan med bolsterversväven. Då den väl var uppsatt blev det under sorg och suckan inte mer än en dryg aln om dagen hon kunde slå ihop hur trägen hon än var. Hon trodde,

att hon skulle bli både tokig och gråhårig, innan den väven tog slut. Kvinnorna i byn gick dagligen till Arvidsonskans stuga för att se på undret och beklaga ledsamheten, och alla konster de visste, alla knep de kunde försöktes och prövades utan att det vart någon bättring med väven. — — — Jo, jo! Såsom bruden var, så var ock utrustningen! Fint och grant för ögonen. Men dugde det till bruk och slitning, måntro? — Var i alla världens dagar hade allt deras myckna lin nu tagit vägen? Förr hade där såtts så mycket lin på Smeds, och käringar från hela omnejden hade gått till deras klifantalkor i så stora troppar, som då ryss'n i världen for till Grusien kriga! Och nu, när enda dottern skulle rustas till brud, fanns ingenting kvar av det att taga till. Nu fick Arvidsonskan dräpa livet ur sig, när hon skulle tvinga till tyg ett uselt bomullsgarn från köpmansboden. — Ja, vart tog allting vägen där? — — —

Arvidsonskan höll dock ut med sitt tålamoDSPrövande arbete. Hon klistrade med skummjolk och vassla mellan skaften och bommen och gjorde alla konster som människor från öst och väst lärde henne. Och på det viset kom hon med väven en gång till äfsingarna.

Vid det första goda slädföret efter Andersmässblidan kom brudgumslassen från Tavastehus. Och nu fick man åter se huru Smedshuset fylldes så gott som till bräddarna med gods och håvor. En grann hingst och två präktiga, bruna ston leddes

in i stallet. Sex brokiga kor av en utländsk ras klavades i ladugården och tre svin med hängöron och stora som kvigor fördes i stian. Pösande fjäderbolster, granna täcken, lakan och örngått två kistor fulla bars in i rummen. Detta var det som för ögonen syntes. Huru mycket pengar brudgummen förde med sig, visste man ej så noga, men det taltes om en femtontusenmarks bankobok.

Detta var nästan så en kunde bli vacklande i tron! Bäst slutet på Smeds hade syntts så nära för handen och man tyckte sig inför sina ögon se huru allt förintades, så kommer en främling långväga ifrån och fyller uthusen med kreatur och lådorna med pengar, och livet kan börja på nytt för Smedsfolket.

Ja, den här paragrafen i vår Herres lagbestämelse var svår att tyda.

Julen stundade. Det var utsatt, att bröllopet skulle firas fjärdedagen, så det blev ingen frid på jorden under den helgen för husfolket på Smeds och de många hjälphjonen, som samlats ihop från byn. Det skurades och fejadades i boningar och uthus. Till och med de närmaste grannarna hade kännning av bröllopsbråket, ty där eldades de kalla framstugorna varma och sängarna bäddades. De långväga gästerna skulle ha natthärbärge i byn emedan de inte kunde sova i bröllopgården, där alla rum voro upptagna. En tvåårs ox och fem får fick sätta livet till; det kokades och stektes, bakades högar av matbröd och staplar av kaffebröd. Efter land-

sens sed hade det varit brudens plikt att själv mälta maltet och brygga bröllopsölet. Men här fick Pil-manskan träda till hjälp, och hon stod i stugan vid en väldig brasa i spiseln och sjöd vörten med glöd-heta kanonkulor, så det fräste och bullrade som åskskrällar och ett tjockt, vitt moln av sötdoftande vörtånga svepte kring stugan för varje gång hon med bryggångsen tog de röda kulorna ur elden och sänkte dem i vörttinen, där hon rullade dem omkring i botten tills de slutat fräsa. Så glödgades de på nytt, det fräste igen och så höll hon på till dess hon tyckte, att vörten kändes tillräckligt söt i smaken och hon lade den på rostan att rinna.

Denna gång behövde Gustava Beata inte såsom förr se sig omkring var hon kunde få låna pengar, då någon utgift förestod henne. Utom det stora arvet fick brudgummen även bröllopskostnaden från sitt hem, två tusen mark, sades det, och den summan hade väl kunnat förslå till två kalas tyckte man.

Men så köptes det också upp varor som till två. Vin, punsch och konjak fattals och alla de tusende sorter madam Blom, som nu åter stod för tillrustningarna, skulle ha till sina utländska kokkonster.

Så bröt bröllopsdagen in med en liten köldsnärja, lagom för att sätta fart i de tröttsprungna hjälphjonen och uppassarne.

Gäster samlades från när och fjärran. Hela kalaslaget hade i god tid infunnit sig mangrant för att se och beskåda de långväga gästerna, det

myckna herrskapsfolket och de fina tillrustningarna. Brudgummens släkt hade kommit redan dagen förut med hästar från Tavastehus. Den ena kursläden efter den andra med herrskap från staden körde in på mangården och allt vad som i socknen herrskap kunde kallas, voro bjudna. Vid trappan stod värdarna och togo emot och förde gästerna, efterhand som de anlände, in till Gustava Beata, som välkomnande stod vid dörren, förde dem in i salen och beredde dem plats efter vars och ens värdighet. Hon var klädd i gliande svart sidenklänning med rynkor, veck och bigéer och förde sig i en alldeles ny och särdeles fin mössa, ur vars stora spetsburr stack fram blommor och knoppar, strån och pärlor. Ingen av stadsfruarnas mössor kunde jämföras med hennes i utstyrsel och grannlåtsprål, tyckte de, som satt på bänkarna och gav akt på allt. Säkert hade den kostat femtio mark. Mindre kunde den ej värderas till.

Värdarna gick omkring och bjöd välkomstsupen åt alla nyanlända gäster av manfolket. För kvinnornas räkning stod ölkaraffinerna på borden, nyss fyllda, så att vitgult skum stod upp i halsen. Och efterhand som de trädde in, avsmakades bröllopsölet som sed var. Men då det var drucket, sattes glaset bort under tystnad. Ingenting blev sagt om ölet, som sed var. Men då det var drucket, sattes för att det var något fel på ölet. Men här var ju intet att säga. Man visste ju hur det var.

Så kom kamrerskan förnämt inseglande i fräsande sidenmantilj, gick fram till bordet, hällde i ett

glas av den kraftiga, bruna drycken och drack ut det. Hon satte glaset ifrån sig och sade med ett berömmande tonfall i rösten till de närmast sittande fruarna:

— Ett utmärkt gott öl som de ha här!

Detta var sagt till brudens beröm. Men detta kunde Hardenskan, som satt i närheten, icke med lugnt samvete höra på.

— He ha Pilmanskan bryggd! upplyste hon med ljudlig röst alla dem, som voro okunniga om rätta förhållandet. — Hon ha taji e från råa korni å mälta e ti malt å bryggd e ti öl. — Te bruden, hon ha int ana trängd göra bara kom å smak opa!

Med småleende läppar och förstående ögonkast satte kvinnorna från byn armbågarna i varandras sidor. — — — Se, faster, hon visste vad hon sade, och hon kunde då sätta sina ord precis som skomakarn sätter pliggar i ett sylhål!

Men kamrerskan kände sig förlägen. Hon satte sig på en stol och sade endast: Så, så!

Prästen hade kommit och blivit trakterad, bruden satt färdigklädd upp i övre våningen och alla gäster hade samlats. En brokig matta bars in av två marskalkar, men byns brudpallar av trä, som till bröllopen kläddes av tärnorna i vita kläden och sirades med grönt lingonris, hade kasserats för två broderade dynor. Prästen tog ställning framför mattan med boken i handen och kappan över axlarna. Från förstugan hördes tramp av fötter och de första tonerna av brudmarschen.

I den öppna dörren syntes spelmännen, Rönn och Stor'n med fiolen under hakan och stråken på strängarna. Så kom brudparet. — O, under, så fina! Bruden i vit sidenklänning, skärp, slöja och grannlåter och brudgummen i svarta, fina köptygskläder och vita handskar. Här blev att skåda! Efter dem kommo tärnorna av brudens bekantskaper i Helsingfors och marskalkar av brudgummens släkt och ställde upp sig på vardera sidan; och tärnorna sågo ut rakt som gudsänglar där de stodo med ljus i sina händer. Bondflickorna från byn ställde sig blygsamt bakom i hopen och runtomkring packades menigheten tätt, tätt som strömmingar i en tunna, andäktig och nyfiken på samma gång.

Då vigseln gått till ända och skålen druckits, satte sig gästerna till bords, herrskapen i gaveln, bysborna vid dörrbordet så långt utrymmet medgav.

Många fina, konstiga rätter bars in. Den här gången tycktes det vara ännu litet förmer än vid Hindriks begravning. Men man var nu inte så överraskad av dem, såsom då. Och så tyckte man, att den fina trakteringen passade liksom bättre ihop med ett sådant brudpar som detta. Och när det nu kom pengar bekymmerslöst, så varför skulle det då inte vara som det var! Tokig var den som inte åt och drack när det var tillrustat!

Mellan rätterna bjöds vin, och det tog tid. Prästen, en ung adjunkt från Helsingfors, kände sig glad av vinet och sällskapet. Han stod upp mitt under måltiden och höll till brudparet ett tal, som räckte

nästan tre kvarts timme. Då äntligen tårtan sköljts ned med ännu ett vinglas, sjöng klockarn från bordet och alla reste sig övermätta, så de knappt kunde röra sig.

Men ute i förstuga och trappor satt de, som väntade på andra bordet. De voro hungriga, otåliga och förargade över första bordets långsamhet.

— Ein hungro veit int kva ein mått får lida! tröstade Skrivars-Zakris i förbifarten de knotande. Han hade råkat komma med vid första bordet, och när det var så god tid, hade han tagit för sig så, att han kände sig tvungen att gå ut och släppa efter ett stycke i byxtampen.

Efter ny dukning strömmade andra bordets gäster in och alla platser blevo besatta. Rågade fat tömdes, fylldes på nytt och tömdes åter. Och efter en dryg timme voro de färdiga att tacka Gud och värdfolk för maten. Arvidsson sjöng från bordet. Ännu bänkades det tredje bordet med en del bjudna gäster, resten kockar, uppassare och hjälpkäringar, och då dessa voro mätta och nöjda, stod Arvidsson i dörren och passade på med sången. Därefter röjdes borden undan och det spelades upp till polonäs.

Spelmännen gned, så det ven i strängarna och dansen gick som ett maskineri till inemot midnatt.

Ryktet om det fina kalaset och de långväga gästerna hade gått långt utöver sockenråarna, och lockat brudsiare i stora hopar. De hade stått utanför i väntan redan ett par timmar, men inte kunnat se

något av härligheten genom de immiga fönstren. Så tyckte de, att det var på tiden för dem att taga ut sin rätt, vilken bestod i att snylta sig till en skopa öl av godhjärtade värdar och passare, en och annan danstur inne i brölloppssalen och för resten att stå i förstugan, iakttaga gästerna och oförbehållsamt säga sin mening om dem.

En av de unga brudtärnorna gick över golvet. Hon bar en röd blomma i håret.

— Te hönon hon börjar snart värpa, för hon ä redan så röder i huvu! hördes en röst från förstugan.

Tärnan försvann i en kammare och visade sig ej på länge.

— Sir ni op henna tär! hördes ånyo en röst. I afton ä on oppstäda å sitär int som räson op fisklassi!

Detta utrop gällde en madam från stan som bedrev fiskhandel.

Skräddar Blomkvist, som hade sig anförtrott att upprätthålla ordningen i förstugan, blev orolig och försökte tysta ned pratmakarne.

— Stäng skrädarn i kontori å sätt klinkon op dörrn så läng vi ä jär! uppmanade en Haddombo.

— Det här kan snart bli allvar av, tänkte skrädarn och gick in i salen, där Lurens-Abram satt vid kakelugnen på ändan av en bänk.

— Stig opp nu, Abram, viskade han, å kom ut vis de, så får vi no snart frid i fårstån. Tär ä några å tom små Haddomboana som nu åter ä breida i

mun som vanlit. Men försök nu om e kan ga för se utan ti bruk styrtjon!

Abram steg upp i hela sin resliga längd, gick ut i förstugan och ställde sig i mitten bland en hop kortvuxna Haddombor.

— Herregud! sade han. Man tränger ju rätt ga jämt me knä i bara Haddomboar!

Mera behövde Abram inte säga. Han hade träffat en öm punkt, och tysta och skamflata, som om de fått en skopa kallt vatten i nacken, smögo sig stortrutarna ut genom förstugudörren.

I två runda dagar och ännu ett stycke in på den tredje gick dansen, och trakteringen syntes aldrig taga någon ände. Vin, punsch och bischoff bars fram på stora brickor i fulla glas och toddyborden voro aldrig tomma. På fjärde dagens morgon bröto de sista gästerna upp. Tavastehussläktingarna reste hem, huvudstadsherrskapen likaså; de närmare ligande hade rest redan dagen förut. Alla, som trampat vinpressen under bröllopet och långt före, fingo nu pusta ut från mödor, bråk och besvär.

Nu vart det leverne igen på Smeds! Åter fanns det pengar i huset såsom fordom, då Gustava Beata hade kommit in med sitt stora brudearv. Åter öddes det friskt och gladligt, och varje dag Gud till jorden gav levdes det, som om det vore den sista. Bordet dukades med vita dukar som till kalas mitt i söcknen. Färsk stek fräste ofta i grytan, risgrynsgröt kryddad med kanel kom lika ofta på bordet och vetebröd bakades varje lördag. Av ladugårdens produkter räckte ingenting till att sälja; allt gick åt i hushållet och mera till, ty när det egna förrådet ej förslog, köptes av grannarna en bytta smör och en korg ägg. Till och med Nyman fann en dag löskokta ägg på frukostbordet i stället för rund potatis och stekt fläsk. Men då var måttet rågat, och han svor på, att det skulle fanken gå i tungt arbete och äta frökenmat som ett spektakel! Och från den dagen sade han upp sig ifrån husets mat och började mathålla sig själv.

Mot våren städslade Johan två spannmålskarlar till hjälp i arbetet åt Nyman, och en ung flicka till invidpiga åt Anna. Det unga husbondfolket lade

sjelva ingen hand vid arbetet. Det blev ingen tid till det heller, ty de hade så många bekantskaper på olika håll, och gäster kom, gäster for. Sommaren lång vandrade de med sitt herrskapsfrämmande omkring längs vägarna och besågo ägorna och arbetsfolket. Parasoller lyste, band och skärp fladdrade, och grannarna, som voro i arbete på åkrar och ängar, måste räta upp sig för att se och beskåda. — Allt skall Gud föda och jorden bära! tyckte de gamla och förståndiga. Men ungdomen kastade längtansfulla blickar efter det granna följet och mente, att nog skulle det väl vara mycket bättre att en solhet dag få spatsera omkring så där och lusta sig med parasoll över huvudet, än att gå krokig och skära råg på åkertegen, där ingen skugga skylde.

Och då aftonen kom och hästarna spändes ifrån efter slutat dagsarbete, sattes ridsadlarna på och värdfolk och gäster red ut för att roa sig.

Harden satt på trappan och såg det ena med det andra. Han skakade sitt gamla, gråa huvud. — Jerusalem, Jerusalem! Din dag kommer snart! — — »Då man mätt är, skall man likväl tänka på att man åter kan hungrig varda, och då man rik är skall man icke glömma, att man åter fattig varda kan», säger Skriften. Men detta varder du icke i denna din dag betänkande, för att Herrans ord skall på dig bliva uppenbarat för oss.

Ryktet om detta liv gick vida omkring över hela landsändan. Det nådde även fordringsägarnes öron

och de begynte tänka på att få igen sitt, medan där var något att få. Handelsman Söderholm, som hade de största fordringarna, började se fundersam ut, då Johan så ofta visade sig fint klädd i staden. — Så länge bonden kommer till stan i vadmalkläder och hudlädersstövlar, vet man, att han hålls på hemmanet, och det är ingen fara med honom, om han än har litet skulder. Men då han kommer blåklädd med stärkkrage om nacken och galoscher på fötterna mitt i veckan, så är man nog säker på, att han sjunger på sista versen, sade han en dag till några av sina kunder i boden. Och så sände han fordran på sitt. Flere andra handelsmän gjorde det samma, och garvare och hantverkare och alla, som hade någon fordran, påminte därom, och Johan fick ständigt stå med öppen börs för gamla skulder. Hans pengar rann ut som torr sand ur en gles pärtkorg. När det andra året förgått, voro de slut och han var kommen huvudstupa in i blåa fattigdomen. Hans arvedel var förslösad, lik den förlorade sonens.

Då ville han stå upp och gå till sin fader. Han skrev till fadern efter gammal vana och begärde av honom mera pengar. Men hans fader varkunnade sig ej över honom, utan skrev till svar: — »Käre son! Du har fått vad dig tillkom. Jag bekostade dina studier, uti vilka du ingen nit och flit visade. Och då du övergav dem och blev jordbrukare, utrustade jag dig så väl med allt vad du därtill kunde behöva, så att du från början stod på goda fötter. Haver du nu redan på så kort tid

förslösat allt detta, så må du härefter sörja för dig själv och med ditt arbete skaffa dig bröd, ty intet mer haver du härifrån att bekomma.»

Ett sådant svar från fadern hade Johan icke väntat. Han hade aldrig förut tänkt på eller tagit med i räkningen, att fadern skulle neka att sända honom pengar då han behövde. Men nu stod det i alla fall där på papperet och var oföränderligt, det visste han.

Det blev funderingar och rådslag över hur de nu skulle ställa det och vad de skulle taga sig till. Ett hade de från början klart för sig: På Smeds skulle de ej stanna. Att efter ett liv i lust och överflöd påtaga sig arbetsoket och under slit och strävan äta sitt bröd, fattig som andra, därtill längtade Johan ej och Anna sade sig bli sjuk redan vid tanken därpå. — Nej, nej. — Bort därifrån skulle de och försöka att leva sitt liv på ett lämpligare sätt.

Hastigt, som de fattade beslutet, packade de ihop sitt, övergav allt och vände åter till huvudstaden, där Anna lyckades få tjänst som sällskapsdam och tidningsläserska hos en gammal, rik statsrådinna, och Johan fick plats på en större handelsbutik.

Efter de ungas bortfärd gick Gustava Beata omkring med tungsint uppsyn. För första gången i sitt liv fann hon sin ställning tröstlös och övergiven och hon kände, att det nu drog ihop sig till en brist och fattigdom från vilken ingen mänsklig makt mer kunde frälsa henne.

Det blev vår och såningstid, då allt skulle i jorden. Våren gick över i sommar, sommarn hade varit tjänlig och god. Höjerstiden var nästan slut och man slipade skärorna till rågskörden, som stundade.

Men just då uppstod hastigt stor oro i byn, ty odjur började grassera i trakten och gjorde stor skada på boskapen. Man visste ej rätt vad slags odjur det var. Varg var det inte, ty vargen tog ej kråken på det viset. Björn kunde man inte heller tro att det var; ingen hade sett björn i trakten på långan tid — inte sedan Lurens Lill-helvetet blev rödjat och lagt under plog. Där hade björn förr hållit till, och käringarna, vilka nere i mossen plockat hjortron, som där fanns ymnigt av, hade ofta fått taga till fötters, då björnen kom på bakbenen blistrande emot dem. Då hade en och annan ko blivit nedlagd av björn, sades det. Men det var tider sedan dess. — Nu var det, som om den lede själv skulle grassera i skogarna och mest på Långnäsholmen, där nio får försvunnit på två dagar. Någon gissade på lo, ty några av fåren hade hittats döda men orivna med endast ett litet hål vid

hjärtrakten genom vilket odjuret sugit ut blodet, så att ullen runtomkring hålet var vit och ren som på ett nytvättat får.

Var det då varg, lo eller björn, så ansågo byamännen att odjuret måste näpsas. Ty fick det fortgå en tid såsom de senaste dagarna, så skulle snart inte många kräk finnas kvar i byn. Det måste bli skallgång, så mitt i brådaste andtiden det än var, först på Långnäsholmen, där odjuret senast grasserat, sedan undan för undan till dess hela skogsmarken var genomskallad.

Det blev stor och allmän utrustning. Gamla björngån och björnsjüt, som legat undansatta i lång tid, söktes fram. Gånen lappades, där de voro bristfälliga, och sjüten vässtes; flintbössor och hagelgevär laddades, och de, som ej hade annat tillhugg att taga med, sökte dugliga spakar. Matpåsarna fylldes, och då solen på morgonsidan gick upp, voro alla redo att rycka ut.

De rodde över till Långnäset och utspände björngånet på södra sidan av holmen. Bakom gånet ställdes de, som hade sjüt och bössor för att taga emot gossen, då han kom sättande. Och så började skallet gå från norra sidan, och holmen skulle genomsökas från den ena ändan till den andra.

På en stenig udde vid norra sidan, alldeles nära stranden, gick den ena av Smeds spannmålskarlar, Brömsen, ensam och stödjade med pipan i munnen och spaken på axeln. Han höll på att få slag då något stort, mörkt, ludet reste sig upp bakom en sten och tog till fötters nedåt vassen.

— Tär ä vargin! — Tär ä vargin! ropade Brömsen så det ekade kring holmen och ropet samlade karlarna åt det hållet.

Nyman och Hedda, som båda ämnade sig till skallet, men kom i senaste laget, kommo med båt över från deras strand till Långnäset. De voro redan nära intill Långnässtranden, när det mörka, ludna djuret kastade sig i vattnet alldeles invid båten.

Brömsen och den andra spannmålskarlen från Smeds, Nylund och ett par, tre karlar till, som av ropen kommit tillstädes, sprang som besatta längs stranden och skrek:

— He ä vargin! He ä vargin! — Nu far an ut i vattni! — Slå emot'n, Nyman, slå emot'n! —

Odjuret stack upp huvudet vid båtkanten. Nyman tog en åra och dammade till. Åran brast vid första slaget.

— Ta te aron! skrek Hedda och stack den andra åran i hans händer.

Och med den dängde han åter odjuret i skallen.
— Gud nåde! — Även den brast!

— He ä ingen varg. — He ä ein björn! skrek Nyman och förstod i samma stund, att nu skulle här dragas långsticka om, vem av dem som höll livet kärast.

Nyman hade ända från ungdomen varit jägare och gått i skogen på tjäderskytte, suttit med bulvan i orrkojan och knäppt änder på träsket. Två vargar och några rävar hade han lockat på as och lyckats skjuta. Men för den här gossen hade han ingen

rustning i hagelbössan, som låg bredvid honom i båten. — Gånge dock hur det vill! — Han tog bössan och surrade en hagelsvärm i pälsen på odjuret.

Också det nyttade till intet.

Nyman stod upprätt i båten utan årar, utan tillhugg, bössan tomskjuten, endast med Hedda, som satt vit i ansiktet och mållös av skräck. Vid båt-kanten vältrade sig odjuret och från stranden ropades:

— Slå'n, slå'n! — Annars gar e dålit för ider!

— Ja har ju inga ti slå me nu meir! skrek Nyman igen. Men då två stora tassar hakade om båt-kanten och ett brett, rött gap pustade från luft mot honom, så han ville kväljas, var det, som om en röst från höjden skulle sagt till honom:

— Ta situbrä å slå'n op näsan!

I en ögnablink vände han sig om, ryckte loss brädet, måttade åt odjurets huvud och slog till med all sin kraft.

Ett vrål skar genom luften, blod strynade rakt upp i en grannröd stråle, stänkte flasmor på de båda i båten och färgade vattnet runtomkring rött. Det tycktes ha träffat kärt. Ännu en kastning med den tunga kroppen och så sjönk den med ens under vattnet.

— Sök de i land ti aron stranden nu så gott du kan. Vi sköter no om resten! ropades från Lång-näset.

Ännu var Nyman karl att med de avbrutna årarna manövrera båten i land. Hedda satt och undrade över att de inte mist förståndet. Men då

de väl fått fot på fast mark, var det förbi med Nyman. Han började skälva i hela kroppen som av stark frossa, och halvvägs hem fick Hedda taga honom, stora, starka karlen i armen och leda honom som ett litet barn.

Johanna stod vid spisel'n med ett barn på armen. Hon vände sig om, då Hedda och Nyman inträdde, och skrek till, då hon såg deras blodade kläder och mannens förstörda uppsyn:

— Herre Jesus! — Kva ha nu händ ider?

— Vi ska bara tack Gud, att ja ännu ä kvar i nådati'n, sade Nyman med flämtande röst och sjönk maktlös i sängen.

Hedda kom fram med utredningen att så och så hade det gått till, och om inte Gud varit nådig, hade de båda vid det här laget fått bäras hem som lik.

Johanna sjönk ihop som en trasa på stolen och fick ej ett ord över läpparna på en stund. Då hon så äntligen fick klart för sig, att de rysliga blodfläckarna på deras kläder var björnblod och ej deras eget, knäppte hon händerna samman och tackade Herren så innerligt, som hon visste sig aldrig intill denna dag hava gjort. Och så kom kaffepannan på och en rivande malörtsglögg bryggdes åt Nyman, en tjock fäll breddes över honom i sängen och så hoppades man, att med Guds hjälp få frossan ur kroppen och få honom med det snaraste till karl igen.

Nere vid Långnässtranden stod skallfolket och väntade att få se björnen komma upp igen. En stund förgick och han syntes ej. Då rodde de över till hemstranden, tog noten ur Smeds nothus, lade ut och så till att dra. — Aldrig kunde de tro, att de skulle få draga not efter björn! — Vid första varpet kom björnen i land död som en sten. — Maken till notvarp hade de ej varit med om förr! —

Ingen hade heller sett björn på så nära håll förr — undantagandes marknadsbjörnar. Det blev stor undersökning. Vattnet flödade från pälsen. Det kramades ur för att påskynda torkningen. Så vändes björnen igen, synades och kramades och lades i solskenet. Där pälsen torkat och solen glittrade i den, lyste håren som i en färgblandning av porsbrunt och orleana, och över manken låg en kvartersslång man. — Och se där, just där mitt i skallen, hade han fått dödsknäppen! — Ja, hade det bara slintat för Nyman och ej tagit just där det tog, så hade nog Nyman legat där nu och torkat pälsen, men inte björnen! —

Medan nu björnen låg i solskenet och torkade, rustades i ordning till en bår av en häckskalm. Så lång var gossen, att en skalmlängd inte förslog. Det skarvades till med bräder. Då det var gjort, lades björnen på bår, båren halades på en långslåde och släden drogs av karlarna hem till byn och lades på smedbacken. Budet om Nymans bedrift hade då redan gått bymellan, och åskådare kom ihop från egen by och utbys, och barn trillade som nystan mellan fötterna på storfolket.

Hemma i sin stuga låg Nyman i sängen, darande som ett asplöv och kved om Guds nåd.

Johanna, som varit till smedbacken och sett på då björnen flåddes och styckades, kom in och sade att hon hört, att de på apoteket brukar fika efter björngalla och ister med. De skulle kanske betala bra för det, om man bjöd ut åt dem.

Nyman vred sig som en mask i sängen.

— Tal inga om he! — Tal inga om he! — Vi ska inga grasser ett någa pengar. Vi ska bara tack Gud, att ja ännu ä kvar i nådati'n!

När Johanna såg hur fåfängt det var att rådgöra med mannen om affärer i det tillstånd vari han nu befann sig, tänkte hon: Inte har den fattige råd att låta gå till spillo det, som på ärligt vis faller honom i händerna. Även skogens vilda djur skola tjäna människorna, stod det skrivet. Hon sålde gallan och istret på apoteket; huden och köttet gick åt i stan. Och det slog till så mycket pengar, att hon kunde tänka på att köpa åt dem ko till hösten. Om kräken inte blevo hutlöst dyra, så skulle där ännu bli ett litet överskott till kaffe, socker och tobak. — Nu hade man sannerligen orsak att tacka Gud både för det ena och det andra!

Det ena viktiga arbetet följde på det andra. Efter skörden, som gick tämligen bra för Nylund och Brömsen, fastän Nyman ej var med, kom rågsådden. Men det blev bekymmersamt därmed, ty ingendera av dem hade förr gått med vackan på åkern och de dristade sig därför ej till att göra

första försöket på den stora Norråkern, som låg inför folksens ögon som på en bricka. Blev den utskämd i sådden, så skulle det talas därom i dagar och år. De redde åkern med harv och årder och väntade dag efter dag att Nyman skulle stiga upp och komma efter med vacka och utsäde.

Men det syntes ingen ändring bli med honom. Mer än två veckor hade redan gått sedan den dagen han hade sitt nappatag med björnen, och allt fortfarande låg han i sängen, såg dålig ut och bara tackade Gud för sin förlängda nådatid.

Johanna blev illa till mods och trodde att antingen hade han fått fel på förståndet eller grodde det till någon värre och svårare kroppslig sjukdom. Hon bad Hardenskan komma och se vad som borde göras med honom.

Hardenskan kom, och det blev strax slag i saken. När karl'n nu hade legat i två veckor och tackat Gud, borde det räcka till! Nu måste det försökas med något annat, så att man fick liv i'n. — Vare det sedan björnskrämseln eller annat elakt som grodde, så skulle det ut ur kroppen, om han blev ordentligt koppad!

Bastun eldades, Mörtskan efterskickades, och den sjuke leddes till bastun. Kopp horn vid kopp horn sögs fast hela ryggtavlan full, i nacken, på armarna vid tinningarna och var Mörtskan kunde få ett horn att fastna och sitta. En halvstopsflaska god konjak hade Hardenskan med sig, och därmed styrkte hon den sjuke då och då under den påkostade behandlingen. Då Mörtskan ansåg honom

färdig, leddes han in igen och bäddades i sängen, och Hardenskan lämnade åt honom hela konjaksflaskan med ordination att sätta en skvätt därur i sötmjök och dricka så länge flaskan räckte. Blev han inte karl av detta, så måste man till professorn.

Men det behövdes ej. Tre dagar efter den grundliga koppningen började Nyman känna sig lättare i kroppen och på den fjärde steg han upp, visserligen svag i benen och yr i huvudet emellanåt, men annars i ett hoppingivande utseende. Han tog strax ihop med rågsådden och sådde ut sex tunnor i Norråkern — på Guds försyn — ty såningstiden var i allra senaste laget. Det var tre dagar efter Bertilmäss, och det som inte kom i jorden före Bertil, kom föga därifrån, om höstväderleken blev dålig.

Som var och en kunde se huru det numera gick Smedshuset emot i allting, så märkte man också nu i detta, att en högre makt hade så utstakat, att Nyman låg som ett hjälplöst barn just de dagar han bort gå med vackan på åkern. Ty grannarnas broddåkrar, som såtts i rättan tid, grönskade och växte så att stråna redan efter kort tid pipade sig. Men på Norråkern steg brodden trögt ur jorden, och knappt hade den kommit över jordkanten, så åts den upp av sniglar, som gärna snålas på sensådd rågbrodd, och det kommande årets brödskörd var förlorad.

Gustava Beata kände sig hängselsjuk en veckas tid, men höll sig ändå uppe. Till sist förmådde hon det ej mer, utan blev en dag liggande i sängen med röda fläckar i ansiktet och på kroppen. Hon kände att något mycket svårt förestod henne och ville ha ut professorn, men ingen annan än Pilmanskan dristade sig till att hämta honom.

Det var vinter ännu men med aning om vår i det dröjande kväll-ljuset, i de blåa skuggorna på snön, då solen låg över, och i sparvarnas muntra vårprat på vedbacken, där de i barken på de hemkörda vedhoparna sökte maskar och kryp. Dagsmejan hade redan tärt på snön och gjort vägarna ojämna och gropiga. Då Pilmanskan kom körande med professorn, skar den ena slädmeden hastigt in i en slänga, det lyckades ännu därtill vara på hennes sida, och hon var stor och fet och vägde mycket. Släden stjälppte i ett djupt landsvägsdike; Pilmanskan blev under och professorn ovanpå. — Nu visste hon vad som var att vänta. Professorn låg i diket och spottade ut snösörja och sjutusandjävlar om vartannat, och Gud nåde, när han fått munnen klar!

— Professorn ska inga svärja nu så obarbariskt!
 — He va ju ein lycko, att ja blei undi, så att professorn inga stött se, för hur sku e ha vari, om e ha gandji tvärtom? skyndade Pilmanskan sig att släta över, medan hon höll professorn under armarna och halade honom upp ur gropen.

Aldrig det någon hört talas om hade de, som sökt professorn i doktorsangelägenheter, hört honom skratta. Nu var det, som då en öser en skopa kallt vatten i en kokande gryta. Det tvärstannade just då det var på väg att koka över bräddarna och det började trilla och rulla ur halsen på honom, under det Pilmanskan lyfte och drog. Ännu då han satt i släden igen och de redan kört ett stycke, tog han sig till att kvittra gång på gång, så att även Pilmanskan till sist måste skratta med. Brömsen, som stod på mangården och väntade för att taga hand om hästen, hörde honom skratta ännu, då släden var inom grinden, och han trodde, att antingen stod det inte nu rätt till i knoppen på professorn eller hade Pilmanskan trollat honom. Käringar, de kan mer än hin håle eller någon annan vet! —

Professorn gick in till den sjuka och undersökte henne.

Så kom han om en stund ut i stugan till Hedda och Karolina och sade, att det var smittkoppor och att slutet snart var att vänta.

Pigorna släppte det de hade för händer och drogo sig baklänges undan, som om de sett ett spöke.

Nu var det färdigt för professorn.

— Spring inte i väg, edra förbannade, gamla spillkråkor! skrek han. — Nog ä de en svår och fanslik sjukdom, men inte ä de spetälskan heller att skena undan för!

Som fastnitade vid golvet av hans ord och ögonkast stodo de och hörde hans förordningar om hur den sjuka skulle skötas; men skräcken hade gripit dem, och de visste knappt vad han sade.

— Va står ni där och stirrar som två kattugglor i solskenet? — Ha ni inte hört talas om sjukdom och död förr, va? — Och ha ni inte sett mej förr, va? — Med er vill jag inte ha något att göra, men vart tog den käringfan vägen, som skjutsa mej hit? — Skaffa in henne och de fort!

Som ett rullande nystan slank Karolina ut genom dörren och återvände inom några ögonblick med Pilmanskan, som varit hem och sett om barnen.

— Du ä väl då inte rädd för smittkoppor, du?

— Nä-i! — Ja brukar int va rädd för någa, ja!

— Nå — så ska du sköta den sjuka, för hon har inte många dagar kvar.

— Jessus välsini!

Pilmanskan blev stående som fastnaglad i golvet, också hon.

— Äh — fan! Börjar du nu också gnälla! Sa du inte nyss, att du inte var rädd?

— Inga ä ja rädder för koppona, men ja må väl få välsin me, när dö'n ä så nära, veit ja!

— Välsigna dej då, och sen in med dej! — Där

ska du göra så och så! Och så gav han reglemente om skötseln åt Pilmanskan.

Då allt var klart därmed, hade Nyman hästen i ordning och vågade nu skjutsa professorn hem.

På samma gång Nyman förde hem professorn gick han med bud om tillståndet till Johan på bränneriet. Johan följde med Nyman hem. I brev underrättade han Anna i Helsingfors om moderns sjukdom och bad henne komma hem, om det var för henne möjligt.

För den sjuka blev kampen svår, men ej lång. Tre dagar efter professorns besök var hon död.

Två dagar därefter kom Anna hem. Att hon inte hann komma medan modern levde, bekymrade henne ej, och moderns död tog ingendera av dem så synnerligen illa vid sig. De mente det var bäst hon slapp ifrån allt, när det var blivit så fattigt och knappt för henne och hon hade svårt att komma tillrätta i sådant.

Inget begravningskalas fick komma i fråga. — Vem skulle rusta till, och varifrån skulle det tagas pengar? — Det blev bara en stor skyndsamhet att skaffa henne kista, bestyra om grav och få henne dit så fort man kunde.

På onsdagsmorgonen bars kistan ut från mangelboden och lyftes upp på den väntande släden. Ingen psalm sjöngs, ingen bön lästes över den döda; ingen bjudning att följa henne till graven hade utgått till grannarna. Endast likkusk och bärare hade

bjudits. Den som ville, fick på söndagen fara till jordfästningen, hette det. Men Nyman, som tyckte, att det gick alltför okristligt till, hade dagen förut varit till skogen efter granris som han hackat fint och strött på vägen från mangården ut till grinden. — I någon mån måste det ändå se ut som vid en begravning på folkvis! — Då likhästen gick ut från mangården följd av Anna och Johan och de sex bärarna, som slagit ihop sig två och två om en häst, efter som inga kvinnfolk kom med, drog Pilmanskan fram psalmboken undan sitt förkläde och tog med gråten i halsen upp: »Du snöda värld, farväl!» i vilken allt husfolket sjöng med. — Hon må nu ha varit hurudan som helst, Gustava Beata, så var hon i alla fall en dyrt återlöst människosjäl, och de kunde inte låta henne föras till graven som en hedning och ett oskäligt djur! —

Dagen därpå reste Anna och Johan var till sitt igen. På söndagen i vanlig tid före gudstjänsten skedde jordfästningen i närvaro av allt kyrkfolket, som stod vid graven i undran över att ingen anhörig var där. Endast Nyman, Pilmanskan och de båda pigorna stodo och sågo med sorgsna ögon ned i graven, kastande vid jordfästningens slut var sin nypa sand med en tyst välsignelse dit ned.

Då våren gått fram så långt, att det var tid att tänka på vårbruket av jorden, tog Nyman en dag för sig att fara in till stan och tala med Johan om hur han tänkt, att det nu skulle ställas på

Smeds. Nu var där bara tjänare, och de ville nog stanna kvar — åtminstone än en tid. Men en husbonde eller någon egen borde det vara i huset. Det kändes så underligt, så tomt och bakvänt så där, som det nu var, när inget husbondefolk mera fanns. — Men Johan sade, så som han sagt många gånger förut, att hem till Smeds kom han inte mer. Hindrik hade skrivit att han möjligen skulle komma hem fram på sommarn, och ville han som Johan, så skulle Smeds komma att säljas på auktion om hösten med löst och fast, så Nyman kunde slippa bråket och ledsnaden då, om han ville.

Numera försökte Nyman ingen övertalningskonst. Han kände med sig, att det nyttade till intet. Han sade ett kort farväl och gick. Saken fick väl nu ha sin gång — så som den skulle.

Det var vid himmerdagarna strax före höstdagjämningen. Ännu hade solen makt att från den kyligt klarblåa himlen sprida sin förgyllande glans över jorden, från vilken sommarns sista fågring nyss flyktat bort. Från rågåkrarna voro skylarna redan till det mesta inkörda och tröskade. Havre-land och korntegar stod i pjåkar och väntade sin tur. På åkerlindor och backhymplar låg lin utbrett till torkning efter rötan, och vindpustarna förde med sig lukten av dy och unken ävja, som satt sig fast vid linstjälkarna i Djupängens dyiga botten. Potatisstånden lågo nedvissnade, men rovor och kålrotsland stodo gröna, ty deras växttid var ännu ej rätt tillända. Mellan mörk barrskog lyste björkarna guldgula i solskenet och i åkerbackar och skogskanter rodnade rönnarnas bär. Allt det, som på den allsmäktiges bud fötts till fågring i vårens och sommarens sol, hade han även låtit oskadat växa till fullbordan och mognad i förgängelsens höst. Men mellan de nakna stubbåkrarnas grågula vissnad stack rågbroddens klara, livliga grönska fram, erinrande mänskorna om, att i denna förgängelse nytt liv slog rot för att i en ny vår spira upp till förnyad blomstring och ny skörd.

På en sådan solskensgrann dag som denna borde väl folket i byn vara ute i markerna för att samla in av jordens håvor, den ena ett, den andra annat. Nu var tiden redan så långt framskriden, att det var över frukostdags, och nattedaggen hade försvunnit från fälten. Men ännu syntes ingen människa rota i ett potatisland eller lägga på ett lass havre, och inga slagor hördes dunka från logarna. Det var så märkvärdigt stillsamt denna morgonstund. Hade man ej varit alldeles säker på att det var torsdag, så hade man kunnat tro, att det var söndagsmorgon, ty på vägarna vandrade folk, icke i vardagskläder, icke heller i högtidsdräkter, utan de voro klädda såsom då man går till bys på en bibelförklaring, ett namnsdagskalas eller något sådant.

Det var den dagen, då auktionsklubban skulle gå över löst och fast på Smeds.

Till tioslaget var auktionen utlyst. Vid halv tio hade ännu ingen långväga ifrån kommit tillstädes. De, som först kom, var grannar och egna bysbor, och de stannade ute på mangården och betraktade de utburna sakerna. Egentligen hade de flesta av dem inte ämnat sig till auktionen för att ropa något. De kommo dit för att se, då Hindrikssönerna skildes från sin gamla fädernegård. De ville med egna ögon se Jerusalems jämmerliga förstörelse.

De båda unga Hindrikssönerna gingo omkring och oroades över att inga spekulanter skulle komma och hela auktionen sålunda gå om intet. Det tyck-

tes, som om den tanken skulle nagga och bränna dem i sinnet. — Få nu se, sade de gång på gång, om ingen kommer, som ropar? — Löselegendomen och kreaturen kunde möjligen gå åt, men själva hemmanet! — Vad skulle man göra med det, om ingen kom, som ville ropa in det? —

Allt utomhuslösöre var ihopburet på mangården. Där stod farfarsfaderns gamla resslåde med en uppgående sol snidad i den höga karmen, och mittemot stod farfaderns snörslåde, välbehållen ännu och beklädd med glänsande sälskinn. Där stod trillan, i vilken Gustava Beata för ej så lång tid sedan åkte fin och förnäm till stan, och den breda fyrhjulakärran i vilken gamle Hindrik åkte, då han harmades på Ulrika-mor och hade henne att skämmas för allt folket i land och stad.

Där låg plogar, harvar, spadar och grepar på ena sidan, och på den andra bryggkärl, vävdon, både äldre och nyare, och härvar och spinnrockar. — Ja, vem kan uppräknat allt, som finnes i gömmorna i ett gammalt bondehus, där sak samlats till sak i led efter led!

På vägen sågs en gammal kvinna komma gående. Hon var mycket böjd och stödde sig på en käpp, då hon gick. — Ingalunda kunde väl hon ämna sig till auktionen, tänkte de, som såg henne närma sig. Vad skulle väl den gamla gumman ropa in åt sig? —

Hon öppnade grinden och kom långsamt in på gården. Nu igenkände de gamla Fermiskan, som

ända från Nykulla, där hon hade sin stuga, gett sig den långa vägen över till byn. Hon gick fram till bodtrappan och satte sig på den.

Några av byns kvinnor gick till henne för att hälsa och prata några ord, innan auktionen begynte. — Se, att hon hade kommit så lång väg, och att hon hade orkat! — Åhja! Hon ville det. Då Herren inte dessförinnan kallat henne bort, så ville hon i dag gå ut, för att med sina gamla ögon se det besannat, som Gusta en gång i tiden förutsagt till gamle Hindrik Hindriksson, efter det han tagit gärdorna och stugan av honom på orättfärdigt sätt.

Ja, om det nu var till att tro på sådant, mente en av de yngre kvinnorna — Lurens-Abrams sonhustru var det. Kanhända sådant var bara fabel — och för resten — inte visste ju Gusta så säkert om de stulit det där sytningspapperet av honom. Det var ju bara en gissning. Och om han då i grämselse och vrede kastade sin förbannelse över Smedsfolket, så kunde man ändå ej rätt tro, att de därför skulle gå från gård och grund. Hon för sin del ville giva skulden åt Gustava Beata. — Förlåte henne Herren för det hon talte illa om en död — men hade hon inte ödslat och slösat själv med allting och fostrat upp barnen till slösare och lättingar, så hade de väl ännu suttit kvar på sitt hemman som andra. — Det var nog däruti det låg.

Fermiskan nickade bifallande. — Ja, ja, det var just däruti det låg! Det visste nog alla, för Herren hade valt Gustava Beata till sitt redskap. — Tror någon, att en förbannelse har kraft och ver-

kan, om den gives oförskylt? — Nej! »Såsom en fågel bortfar och en svala flyger, alltså biter ock intet en oförtjänt banna», står det. Frukten av fädernas orättfärdighet var det, som drev barnen i tredje led från gård och grund. I den tron ville hon leva och dö, ty det stod skrivet: »Den orättfärdiges barn skola icke rota sig; hennes kvistar skola ingen frukt bära. De skola varken hava rot eller frukt.»

Somliga av kvinnorna gick och satte sig på bodtrappan bredvid Fernskan. De frågade henne, om hon den där gången hade hört riktigt tydligt det, som Gusta sagt till Hindrik.

Ja-a, så visst och sant! Dörren hade stått en smula på glänt, så hon hörde tydligt vartenda ord som talades inne i kammarn. Och — Gud förlåte — som nyfikenheten blev stor, så lade hon garnknytet ifrån sig på bänken, gick på tå och tittade i springan och såg Gusta, som höll händerna hårt om en stolkarm. Han såg besynnerlig ut, tyckte hon. Det var som om han skulle sett något, som var riktigt långt borta. Han såg nästan ut som en, som går i sömnen, och hon hade ryst, då hon hörde honom tala och säga, att Gud skulle straffa Hindriks efterkommande, så de inte skulle gro eller bo på hans stora hemman. Hindrik hade hon ej kunnat se, ty han satt längre in i rummet, men hans röst hade hon hört, då han svarat Gusta. Det sista Gusta sagt, innan han kom ut från kammarn, ljöd i hennes öron ännu och skulle väl ljuda, till dess döden täppte dem. — »Den orättfärdigas efterkom-

mande skola inga grenar få. Hennes rot skall stå på en torr klippa. Och om hon än stode vid sankt vatten, skall hon likväl uttorka förrän hon mogen varder.» — Kunde man tvivla på Herrans ords sanning, då man i dag stod här och såg sig omkring?

Nej, det kunde man inte! Ingen annan hade heller tvivlat än hon, som var ung och föga förstod. — Såg man inte, hur allt hade gått? Hade de inte stått vid sankt vatten? Gustava Beata hade fört med sig rikedom i huset så övermåttan. Det för-slog inte. Så kom mågen, Selin, med sitt myckna. Även det tog slut. Och nu voro de uttorkade, förrän de mogna vordo. — — —

— Smeds hemman numero ett om fem sjättedels mantal utropas på auktion! — — — God jord och stor skog! — — — Huru mycket bjudes? — — —

Kvinnorna på bodtrappan spratt till vid detta rop. De voro så inne i sitt samtalsämne, att de glömt bort hela auktionen. Nu vände de sig om och såg auktionsmäklarn stå med klubban i handen vid ett bord mitt på mangården.

Det skulle således börja! — — —

Ännu fanns där så få spekulanter. Inget rop hördes, och man beslöt att töva än en stund.

Vid elvatiden körde en häst in genom grinden. I kärran satt en gammal och en ung man, far och son tycktes det, ty de liknade varandra, och de voro herremän. Det såg man redan strax på utanskriften. Snart förspordes det också bland folk-

mängden, att den gamle var en kamrer från Helsingfors och hette Vilkmän, och sonen hade studerat härtillys, men ville nu slå sig på jordbruk.

Fyra hästar tätt efter varandra kom nu åter inkörande på gården, och i varje kärra satt två eller tre karlar. De voro säkert långväga ifrån, efter de voro så främmande, att ingen kände dem. Och de voro nog komna för att ropa på hemmanet, ty de sågo sig först noga omkring ute på gården och gingo sedan in för att se på hemmanskartan, som låg utbredd på ett bord i salen. Även kamrern och hans son gick omkring och såg noga på allting. Det gick vidpass en timme, innan de främmande hade översett allt det de kunde se.

— Ska vi börja igen? frågade mäklarn Hindrik, eller ska vi vänta mer spekulanter?

— Vi kan försöka, sade Hindrik. Mäklarn ställde sig vid bordet, tog klubban i handen och höjde sin röst.

— Smeds hemman numero ett om fem sjättedels mantal! Gott hemman med stora, släta åkrar, stor skog och gott fiskvatten! — — — Vad bjudes? —

— Fem tusen, att börja med! ropade en av de främmande karlarna.

— Fem tusen är bjudet för ett stort, präktigt hemman! Men de ä bara på skoj. — — — Bjuder ingen mer?

— Sex tusen! — — —

— Sex tusen bjudes! — — — Första — — — —

— Sex tusen femhundra!

— Sex tusen femhundra! — — — Kom inte och

pjotta med hundralappar! Sätt ut jämna tusen!

Första — — — andra — — —

— Sju tusen! ropade kamrern.

— Sju tusen! Vi måste uppåt! — — — Första
— — — andra — — —

— Åtta! ropade en högväxt man, som härtills stått tyst. Det sades han var från Mörskom.

— Åtta tusen! — — — Första — — — andra
— — — Nå, ska vi inte komma högre upp?

Ropen föllo inte mera så tätt som i början. Det blev några minuters uppehåll.

— Nio tusen!

Nu var det kamrern och Mörskombon, som drog handkavle om priset.

— Tio tusen! Mörskombon såg på kamrern, som om han ville taga honom i nacken och dänga honom.

— Tio tusen är budet! — — — Första — — —
andra — — — Törs ingen öppna munnen!

En lång tystnad uppstod. Spänningen bland åskådarne steg och Hindrikssönerna stodo som på heta stenar. — Skulle ingen bjuda mer? —

Ännu hördes inget rop. Mörskombon syntes rådslå med sitt sällskap. Kamrern och hans son stodo avsides och talade ivrigt med varandra. Sonen bad enträget, att fadern skulle höja anbudet. Men den gamle såg sig tveksam omkring. Han försökte av grannar och bysbor höra sig för, om hemmanet kunde anses vara mer värt än tio tusen. Men de voro mycket knäppta i den saken. Med vett och vilja uppmuntrade ingen köplusten på kam-

rern och hans herrson. Man hade sett all sin leda på den sortens jordbrukare, under den tiden Selin var i byn. När en sådan kommer till byn, är det precis som då man släpper ett svin i rågåkern. Båda kunna böka botten upp.

Kamrern funderade än en stund, och sonen blev allt mer ivrig i att övertala honom. — Om man fick tid på sig att gå ut och se på ägor och skog vad de äro värda, så kunde det låta göra sig. Men efter vad kartan utvisar och vad jag här kan se, har jag inte lust att rada ut tusentals mark, sade han.

— Tio tusen är budet! hördes åter mäklarn. Stim och sorl tystnade.

— Tio tusen — — — första — — — andra —

— Elva tusen!

Nu var det Mörskombon. — Få se om någon vågade gå högre!

— Elva tusen! — — — Första — — — andra
— — —

En lång stunds tystnad uppstod ånyo. Skulle det gälla nu?

— Elva tusen femhundra! ljöd en dristig röst längst bort ur folkhopen.

— Elva tusen femhundra är budet! — — —
Första — — — andra — — —

Nu vart tystnaden så lång, att inget rop mer kunde väntas.

— Ska vi ta betänketid? Mäklarn såg frågande över till Hindrikssönerna. Kanhända ansågo de denna summa för låg och ville själva göra sista inropet.

— Låt gå bara! ropade Hindrik och vinkade ifrån sig med handen.

— Elva tusen femhundra är bjudet! ropade mäklarn ut med ljudande stämma. — — — Första — — — andra — — — — — tredje!

Klubban föll.

Spänning och nyfikenhet hade upphört. Det var så tyst i folkhopen, som om man stått vid en bår. Det kändes, som om Herrans storm gått fram och vräkt omkull ett stort träd.

Han, som hade gjort sista inropet, trädde nu fram, och alla andra tankar och känslor vek för nyfikenheten att få se honom och veta vem och varifrån han var.

Det var en kortväxt, bredaxlad karl med livliga ögon, ett energiskt uttryck i sitt ansikte, och händerna voro grova och valkiga av arbete. De funnos, som visste berätta, att han var barnfödd i Lappträsk socken, där han först tjänat dräng, knogat och sparat ihop till ett litet kapital för vilket han köpt ett hemman om en åttendedels mantal. Nu dristade han sig till att inropa Smeds och taga på sig en stor skuldbörda att börja med. Ty inte kunde man tro, att han hade elva och ett halvt tusen att slå i bordet på en gång. En stillsam kvinna klädd i blårutig bomullskjol och vävduk satt hela tiden och stickade på en grå ullstrumpa, och hon sades vara hustrun hans. — När den arbetsmyran kom som husmor till Smeds, så visste man, att det nog snart skulle se annorlunda ut där!

Men det märkvärdigaste av allt var dock, att den nya husbonden till Smeds hette Carl-Hindrik Hindriksson. Den gamla släktens namn gick ändå inte ut från stället, endast slakten själv.

Då trädet var fällt kvistades det av. Mäklarn hade blivit tillsagd att låta det gå fort undan. Auktionen måste vara slut innan kvällen. Det, som då var kvar av lösegendomen, fick bli och säljas efteråt, om någon ville köpa det.

Kreaturen gick först. Hindrik och Johan, som ämnade sig till Helsingfors för att bli hyrkuskar, togo undan åt sig två av de yngre och bättre hästarna. En halvåldrig valack och ett tvåårsgammalt föl såldes, och så kom Nyman ledande ur stallet gamla Margreta, den avlidne Hindriks älsklingshäst. Hennes ben hade styvnat, men ännu bar hon eld i sitt öga och huvudet lyftes högt och stolt, som i ungdomens dagar, då hon nu såg det ovanliga, som försiggick på mangården. Hon ryckte grimskäftet nästan ur händerna på Nyman och ville vända om och gå in i stallet igen. Man kunde se, att Nyman hade en svår stund. Han fick en plötslig ingivelse, att han skulle köpa Margreta. Inte för att han behövde henne, inte heller för att han hade så överlopps med pengar. Men han kunde inte se henne säljas, ty hon var värd att få sin grav på backhym-peln vid rian, där gårdens alla gamla hästar lågo begravna. Såg han ingen annan utväg för henne, så skulle han ge henne ett barmhärtigt skott i ännu hellre än att låta henne på ålderdomen komma

i främmande människors händer — sådana, som inte visste, vilket rart djur Margreta hade varit.

Då hon bjöds ut, ropade Nyman tjugufem mark. Tävlade någon, ville han gå ända till femtio, om han så arbetade dag och natt för att skaffa dem. Men ingen ropade över hans anbud. Det var, som om alla hade förstått hans tankar. Klubban föll, och han rådde nu om Margreta.

Korna, fåren och svinen klubbades hastigt undan, ty köplusten var ivrig. Det var den granna Tavastehusrasen som lockade. Var och en ville skaffa sig början till grannbrokiga kor och stora, hängörönsvin.

Så tog man ihop med det inre bohaget. Karlarna bar ut från rummen de snidade skåpen och sängarna, som Gustava Beata hämtat in, och pigorna kom med sängkläder, täcken och grannbrokiga ryor. — Välsigne! Kommo de inte också med hennes brudtäcke och schalar! — Två man hämtade ut klockskåpet, och det var rakt, som om de bar en likkista. En kom efter med pendeln och de tunga loden, och där kom en med själva moraklockan. Den hade slagit tre — den sista timmen för Hindrikssönerna — och så stannat då den blev nedtagen. Herren förbarme sig! — Där kommo de utbärande med en stor bibel! — Det var visst den bibeln, som Ulrika-mor fick av prosten, då hon gick i skriftskolan. Och där hämtades gamla Hindriks fiol. Här fanns då ingen försyn för något numera!

Efter en stund hade all den förnämsta lösegen-

domen blivit såld. Endast det obetydligare fanns kvar; men även det hade god åtgång och klubban gick ideligen. Innan kvällen voro Hindrikssönerna av med allt vad de ägt. Satte de hatten på huvudet hade de allt sitt under tak.

Grannarna fick småningom nog av att se på allt detta. De började draga sig hemåt i den ljumma, solskimrande septemberkvällen. Fönsterrutorna flammade och glödde i aftonstrålarna, och stugorna, björkarna, rönnarna syntes såsom övergjutna av smält guld. Runtomkring på det blå himlavalvet sam ljusa, guldkantade moln. Vart man vände ögat, strålade och blänkte Guds härlighetssken över jorden. — Kunde man väl få se något vackrare än sin by en sådan kväll? tänkte de, som vandrade hem. — Lovad vare Gud för hem och jord och allt! —

Och de kunde inte låta bli att tänka på, huru Hindrikssönerna nu kände det. Alla bar samma undran inom sig: — Måne de rätt visste vad de hade gått ifrån i denna dag? —

Från morgon till kväll på auktionsdagen hade ingen kunnat lägga märke till någon annan tanke och känsla än den, att de så fort som möjligt ville bli av med allt vad till hemmet hörde. Rävorna hava kulor och fåglarna under himmelen nästen, till vilka de hålla sig. — Satt icke svalorna ännu där på tak och gärdesgårdar, fastän det redan var mer än tre veckor efter Bertilmäss, deras flyttnings-tid! De hade svårt att skiljas från sitt lilla bo, och höllo sig kvar, så länge väderleken var varm och

god. — Och så fanns det människor, som hade skyndsamt att byta bort sitt hem mot villande värld! — Men kanhända randades ännu en tid för Hindrikssönerna, då de skulle längta till att äga om också blott en liten stuga — lik Greta Lisas — i den by de denna dag så övermodigt lämnat.

PRIS 45 MK

Sw. skönl. 1.
Bengts

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0027

X

